

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Diplomová práce

Reflexe Šalamounovy vlády

Reflection of Solomon's reign

Vedoucí práce:

ThDr. Jiří Beneš, Th.D.

Autor:

Jana Krausová

Praha 2009

Poděkování

„Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce ThDr. Jiřímu Benešovi, Th.D., za jeho pomoc, rady a odborné připomínky.“

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem „Reflexe Šalamounovy vlády“ napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.“

V Praze 10. 8. 2009

Jana Krausová

Anotace

Tato diplomová práce pojednává o kritickém náhledu na charakter Šalamounova panování. Časové vymezení zaujímá období od Šalamounova nástupu na trůn až po jeho smrt a následné rozdělení izraelského království. Práce čerpá z První knihy Královské a zabývá se kritikou Šalamounovou vládou, příčinami rozpadu říše, srovnáním První knihy Královské a Druhé knihy Paralipomenon, které jsou hlavními prameny o Šalamounovi, a porovnáním Šalamouna s jeho otce Davidem. Cílem práce je představit období Šalamounova kralování a zhodnotit přínos jeho vlády pro izraelský lid.

Anotation

This thesis treats from a critical point of view the character of Solomon's reign. The time limitation takes in the period from Solomon's accession to the throne to his death and the subsequent separation of the Israeli kingdom. The thesis draws on The First Book of Kings and deals with a critique of Solomon's reign, the causes of the disintegration of the empire, a comparison of The First Book of Kings and The Second Book of Chronicles, which are the main sources for Solomon, and the confrontation between Solomon and his father David. The intention of the thesis is to introduce the period of Solomon's reign and to evaluate the contribution of his reign on Israeli people.

Klíčová slova

Šalamoun, království, vláda, Izrael, rozdělení, chrám, David

Key words

Solomon, kingdom, reign, Israel, separation, temple, David

Obsah

1. Úvod	7
2. Šalamoun	10
2.1 Šalamoun králem	13
3. Kritika Šalamounovy vlády	18
3.1 Šalamounova politika	19
3.1.1 Upevnění moci	19
3.1.2 Zahraniční politika	21
3.1.3 Stavební činnost	24
3.1.4 Vnitrostátní politika	26
3.1.5 Úpadek Šalamounovy vlády	31
3.2 Šalamounovo náboženství	32
3.2.1 Chrám	33
3.2.2 Harém	38
4. Příčiny rozpadu Davidovy říše	41
4.1 Příčiny rozdělení království	41
4.2 Rozpad království	43
5. Srovnání 1Kr 1-11 a 2Pa 1-9	48
6. Konfrontace Šalamouna s králem Davidem	61
7. Šalamounovo autorství	67
8. Závěr	69
Summary	70
Seznam použité literatury	71

Seznam zkratek

Gn	Genesis
Ex	Exodus
Lv	Leviticus
Nu	Numeri
Dt	Deuteronomium
Joz	Jozue
Sd	kniha Soudců
1S	První kniha Samuelova
2S	Druhá kniha Samuelova
1Kr	První kniha Královská
2Kr	Druhá kniha Královská
1Pa	První kniha Paralipomenon
2Pa	Druhá kniha Paralipomenon
Ž	Žalmy
Kaz	Kazatel
Pís	Píseň písní
Iz	Izajáš
Za	Zacharjáš
L	Lukáš
aj.	a jiné
apod.	a podobně
ibid.	lat. ibidem (tamtéž)
např.	například
př. n. l.	před naším letopočtem
sr., srov.	srovnej

1. Úvod

Tato práce s názvem „Reflexe Šalamounovy vlády“ je zaměřena na období panování izraelského krále Šalamouna, na objasnění rysů jeho vlády a zhodnocení jeho působení jakožto státníka. Vycházet budu především z První knihy Královské, která se věnuje spíše teologickému hodnocení než historické skutečnosti.

V následující kapitole „Šalamoun“, se zabývám obecným pohledem na krále Šalamouna a okolnostmi jeho nástupu na trůn. Kapitola „Kritika Šalamounovy vlády“ pojednává o pozitivích a negativích, které Šalamounova vláda přinesla pro Izrael, a to zejména v oblasti politiky a náboženství. Do Šalamounovy politiky jsem zařadila jeho převzetí trůnu, vnitrostátní a zahraniční působení, stavební činnost a úpadek jeho moci. V podkapitole o náboženství se dále zaměřuji na stavbu chrámu, na králův harém a jeho vliv na izraelské náboženství. V další kapitole „Příčiny rozpadu Davidovy říše“ se snažím objasnit důvody, které vedly k rozpadu království a uvádím i jeho samotné rozdělení na severní Izrael a Judsko. Kapitola „Srovnání 1Kr 1-11 a 2Pa 1-9“ se věnuje porovnáním První knihy Královské a Druhé knihy Paralipomenon, jež obě pojednávají o Šalamounovi, avšak každá pochází z jiné doby. Zde se zaměřuji na podání obrazu Šalamouna, který zprostředkovává především kniha Paralipomenon. Kapitola „Konfrontace Šalamouna s králem Davidem“ pojednává o rozdílech mezi Davidem a jeho synem Šalamounem a zhodnocením jejich vlády. Pro hodnocení krále Davida budu vycházet z První knihy Samuelovy. Na závěr jsem zařadila kapitolu „Šalamounova autorství“, která hovoří o tom, z jakého důvodu jsou Šalamounovi připisovány knihy Přísloví, Kazatel a Píseň písní.

Nejdříve bych nastínila období počátku království, do kterého se Šalamoun narodil. Izrael byl již usazen v zaslíbené zemi a docházelo k vývoji královské instituce, kterou si izraelský lid zvolil. Království se začalo formovat za proroka Samuela, během něhož lid požadoval nastolení institutu krále, tak jako měly okolní národy. Tím by došlo k pevnějšímu sjednocení izraelských kmenů, které by tak mohly lépe čelit vnějšímu nebezpečí (převážně Pelištejcům).

Samuel je tak dělítkem dvou období. Lze jej zařadit jak mezi soudce, kteří byli před ním, tak i do počátku nové doby dějin Izraele, kde pomazává vyvoleného za krále.¹ Samuel v tom ovšem viděl zradu Hospodina, ale ten mu řekl, ať učiní vše, co žádá izraelský lid.

Království bylo pro Izrael novinkou. Stát pohltit kenaanská města a přejal i něco z jejich byrokracie. Izraelské svatyně byly vybudovány podle kenaanského modelu a určitě přejaly

---

¹ RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny*. Přeložil Jiří Hoblík. Praha: Vyšehrad, 1996. 375 s. ISBN 80-7021-190-3. S. 53.

i něco z jejich kultu a království. To co však Izrael přijal, bylo sladěno s jejich náboženstvím. Království však rozdělovalo izraelský lid. Někteří jej vnímali jako vzpuru proti Bohu (2Sa 8; 12), jiní přijímali stát jako božskou instituci.² Království se ale nikdy zcela nevymanilo z napětí, které tímto vzniklo.

Prvním izraelským králem byl Saul. Ten se ale neřídil příkazy Hospodinovými, což vedlo ke konfliktu s prorokem Samuelem a skončilo Hospodinovým zavrhnutím.³ Saul byl spíše vojevůdce, který nakonec spáchal sebevraždu v bitvě.

Druhým izraelským králem, kterého si Hospodin vyvolil, byl David. Ten vedl války, dokázal rozšířit území své říše a zbavil zemi nebezpečí pocházejícího od Pelištejců. Dobył Jeruzalém, kde se usadil a kam přenesl také schránu úmluvy. Byl plně oddán Hospodinu, plnil jeho nařízení, za což mu bylo slíbeno trvání jeho království navěky.

Dalším králem byl Šalamoun, syn Davidův, kterého Hospodin nevyvolil, ale který nakonec dosedl na trůn zásluhou jedné skupiny královského dvora. Byl proslulý zejména svou moudrostí, bohatstvím a stavbou chrámu. Se Šalamounem ale přišly také daně, robota, otevřenost vůči okolním národům a tím i pronikání vlivů těchto národů do života Izraele. Království tak nepřineslo to, co si lid asi představoval, a navíc po smrti Šalamouna došlo k jeho rozpadu.

Již Samuel varoval před králem v 1S 8, 10-18: „*Samuel pověděl všechna Hospodinova slova lidu, těm, kteří od něho žádali krále. Pravil: „Toto bude právo krále, který nad vámi bude kralovat: Vezme vám syny a zařadí je ke svému vozatajstvu a jezdeckvu, aby běhali před jeho vozem. Ustanoví si velitele nad tisíci a nad sty a další, aby pro něho obstarávali orbu a sklizeň, a další, aby pro něho zhotovovali válečnou výzbroj a výstroj jeho vozů. Také dcery vám vezme za mastičkářky, kuchařky a pekařky. Vezme vám nejlepší pole, vinice a olivové háje a dá je svým služebníkům. Z vašich výmlatů a vinic bude vybírat desátky a bude je dávat svým dvořanům a služebníkům. Vezme vám otroky a otrokyně a nejlepší jinochy i osly, aby pro něho pracovali. Bude vybírat desátky z vašich stád, a stanete se jeho otroky. A přijde den, kdy budete úpět kvůli svému králi, kterého jste si vyvolili, ale Hospodin vám onoho dne neodpoví.“*

Také popis v Dt 17, 14-20, který je královským zákonem, líčí, jaký by král měl a neměl být: „*Až vejdeš do země, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh, obsadíš ji a usadíš se v ní. I řekneš si: „Ustanovím nad sebou krále jako všechny pronárody kolem mne“. Ustanovíš tedy nad sebou za krále jen toho, koho si vyvolí Hospodin, tvůj Bůh. Ustanovíš nad sebou ze svých*

² BRIGHT, John. *A history of Israel*. 3rd edition. Philadelphia: Westminster Press, 1981. 511 s. ISBN 0-664-21381-2. S. 226-228.

³ RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny*. Přeložil Jiří Hoblík. Praha 1996, s. 54-55.

bratří. Nesmíš dosadit nad sebou cizince, který není tvým bratrem. Avšak ať nemá mnoho koní a ať neuvádí lid zpátky do Egypta, aby měl více koní. Hospodin vám přece řekl: „Nikdy se už touto cestou nevracejte.“ Také ať nemá mnoho žen, aby se jeho srdce neodklonilo od Boha. Ani stříbra a zlata ať nemá příliš mnoho. Když dosedne na svůj královský trůn, dá si napsat do knihy opis tohoto zákona, opatrovaného lévijskými kněžími. Bude jej mít u sebe a bude v něm číst po všechny dyn svého života, aby se učil bát Hospodina, svého Boha, a bedlivě dodržoval všechna slova tohoto zákona a tato nařízení; aby se jeho srdce nevypínalo nad jeho bratry a neuchyloval se od příkazu napravo ani nalevo; aby byl dlouho živ ve svém království uprostřed Izraele on i jeho synové.“

V ukázkách z Písma je velice snadné spatřit polemiku proti Šalamounovi, který, jak uvidíme, činil vše, co je zde zakázáno.

2. Šalamoun

Příběh o králi Šalamounovi popisuje 1Kr 1-11, která je součástí deuteronomistického díla.⁴ „To znamená, že obraz Šalamouna, který nám tyto texty nabízejí, byl zformován ze zpětného pohledu a zčásti až z většího odstupu. Je to obraz moudrého, spravedlivého a zbožného krále pokoje.“⁵ Šalamounovo jméno⁶ obsahuje kořen slova „šalóm“, což znamená „pokoj“ nebo „blaho“. Při narození dostal jméno „Jedidja“ překládáno jako „Miláček Hospodinův“. Podle Nandráskyho je tedy možné, že jméno Šalamoun obdržel při nástupu na trůn.⁷

Šalamoun zřejmě vyrůstal pod vlivem své matky Bat-šeby⁸ a proroka Nátana⁹, kteří se zasloužili o jeho zvolení králem.¹⁰ Jeho vláda, která trvala podle tradice čtyřicet let, se odehrála přibližně v letech 961 – 922 př. n. l.¹¹ Číslo čtyřicet může být odvozováno z doby trvání jedné generace.¹² Šalamoun zdědil po svém otci Davidovi rozsáhlou a dobře organizovanou říši.¹³ V První knize Královské nenalezneme žádnou zmínku o válce, je tedy možné, že za jeho vlády přetrvávalo období vnějšího míru. V záležitostech zahraničněpolitických udržoval diplomatickou úroveň a upřednostňoval především zájmy obchodně-politické.¹⁴ „Šalamoun vládl nad všemi královstvími od řeky Eufratu až k zemi pelištejské a až k hranicím Egypta; odtud přinášeli Šalamounovi dary a sloužili mu po všechny dny jeho života.“ (1Kr 5, 1) Z toho všeho se dá usoudit, že nový král měl snadný nástup na trůn, jeho říše byla rozsáhlá a již nebylo třeba ji více rozšiřovat a navíc se ještě těšil úcty okolních národů. Oproti Saulovi a Davidovi začínal Šalamoun ve snazší výchozí pozici. Nemusel o nic usilovat a pouze na něm samotném záleželo, jaký charakter bude mít jeho vláda.

---

⁴ RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny*. S. 59.

⁵ Ibid., s. 59-60.

⁶ Překlad „Pokoj jeho“. Podle Hellera je Šalamounovo jméno protikladem jména Abšalóm („Původce pokoje“), protože si David zřejmě myslel, že Abšalóm bude jeho nástupcem, a proto Šalamouna nazval „pokoj jeho“ (Hospodinův). HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. 1. vyd. Praha: Advent-Orion, 2003. 630 s. ISBN 80-7172-865-9 (Advent-Orion), 80-7021-725-1 (Vyšehrad). S. 32, 451.

⁷ NANDRÁSKY, Karol. *Dějiny biblického Izraele*. Bratislava: ECM Karol Nandrásky, 1994. 192 s. ISBN 80-85733-16-1. S. 89.

⁸ Překlad „Dcera plnosti“. HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. Praha 2003, s. 125.

⁹ Překlad „Daroval“. HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. S. 321.

¹⁰ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 2. díl, Ř-Ž. 2. vyd. Praha: Kalich, 1956. 819-1404 s. ISBN neuvedeno. S. 1058.

¹¹ SEGERT, Stanislav. *Starověké dějiny Židů*. Praha: 1. vyd. Praha: Svoboda, 1995. 311 s. ISBN 80-205-0304-8. S. 89.

¹² NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 2. díl, Ř-Ž. Praha 1956, s. 1058.

¹³ SEGERT, Stanislav. *Starověké dějiny Židů*. Praha 1995, s. 89.

¹⁴ RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny*. S. 60.

Na začátku vlády se mu zjevil Hospodin v Gibeónu¹⁵ a nabídl Šalamounovi, že může žádat, co bude chtít. „*Kéž bys tedy dal svému služebníkovu srdce vnímavé, aby mohl soudit lid a dovedl rozlišovat mezi dobrem a zlem.*“ (1Kr 3, 9) Panovník byl tedy obdarován moudrostí¹⁶ a navíc obdržel bohatství a slávu za svůj skromný požadavek. Hospodin byl zřejmě se Šalamounem na počátku jeho vlády spokojený, proto chtěl vyplnit jeho jakýkoliv požadavek.

Moudrost, bohatství a sláva jsou klíčovými pojmy, určující vyprávění Šalamounova příběhu.¹⁷ O moudrosti se dozvídáme v 1Kr 5 a to, co se zde píše, lze vztahovat na celou dobu jeho vlády.¹⁸ „*Šalamounova moudrost převýšila moudrost všech synů dávnověku i všechnu moudrost egyptskou. Byl moudřejší než všichni lidé, než Étan Ezrachejský a Héman, Kalkol a Darda, synové Machólovi. Jeho jméno bylo proslulé mezi všemu okolními národy.*“ (1Kr 5, 10n)

Šalamoun vystupuje jako moudrý muž ještě předtím, než byl darem moudrosti obdarován. David se na všechno dotazoval Hospodina, ani na proroka nedal, kdežto nový izraelský král se nemá na co ptát a rozhoduje místo Hospodina sám, jak dokládá rozsudek mezi dvěma ženami (1Kr 3, 16-28).¹⁹ Tento soudní případ je králi předložen, protože ostatní soudcové jej nemohli vyřešit z důvodu absence dvou svědků.²⁰ Pokud nebyli svědkové, přenechávalo se rozhodnutí na Hospodinovi. Zde však Šalamoun jedná namísto Hospodina a případ uzavírá sám, což svědčí o tom, že zasahuje do Boží pravomoci.

Za Davida vynikali proroci, u Šalamouna proroci mlčí. Na počátku jeho příběhu se ještě vyskytuje prorok Nátan, ale později už nevystupuje žádný a Bůh tak nejspíše mluví se Šalamounem přímo,²¹ pokud vůbec k němu hovoří. Ke konci Šalamounovy vlády se objevuje ještě prorok Achijáš, ten ale ke králi nepromlouvá.

Šalamoun je vylíčen také jako sběratel mudroslovných výroků, přičítají se mu i znalosti ze zoologie, botaniky apod. Čerpá i z egyptského mudrosloví. Je mu připisována kniha Přísloví, Kazatel a Píseň písní.²² „Za Šalamouna vyvíjí se i metoda nábožensky nevázané

¹⁵ Překlad „Pahorek“. HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. S. 128.

¹⁶ Hebrejsky „*chochma*“, Šalamounova moudrost zahrnovala také inteligenci a bystrost. GESENIUS, William. *Hebrew and English lexicon of the Old Testament: with an appendix containing the biblical aramaic*. Francis Brown et al. Oxford: The Clarendon Press, 1955. 1126 s. ISBN neuvedeno. S. 315.

¹⁷ RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny*. S. 60.

¹⁸ NOTH, Martin. *Geschichte Israels*. 3. Auflage. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1956. 435 s. ISBN neuvedeno. S. 200.

¹⁹ DANĚK, Slavomil. *Dobové pozadí Starého zákona*. Praha: Komenského evangelická bohoslovecká fakulta, 1951. 212 s. Spisy Komenského evangelické fakulty bohoslovecké. ISBN neuvedeno. S. 118.

²⁰ *Výklady ke Starému Zákonu II*. Připravila Starozákonní překladatelská komise. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. 735 s. ISBN 80-7192-154-8. S. 337.

²¹ Ibid.

²² BALABÁN, Milan. *Bojovníci a trpitelé*. Heršpice: Eman, 1994. 142 s. ISBN 80-900696-6-5. S. 45.

diskuze, jež má formu jakéhosi sofistického kladení otázek a jejich zodpovídání (ilustrováno návštěvou královny za Sáby u Šalamouna, v moudrosti nedostižnějšího než ona sama, 1Kr 10).“²³

Rozvíjela se i kultura. Šalamoun využíval mnoho zákoníků, kteří sepisovali úřední záznamy. Žádný záznam se ovšem nedochoval. Za jeho vlády však začaly vznikat první záznamy o izraelské historii a tradici – o tom, jak Hospodin jednal se svým lidem a jak naplňoval své sliby. Mezi tyto první spisy patří 2S 9-10, 1Kr 1; 2, části o Davidovi, Saulovi a Samuelovi, příběh o patriarších, exodus a dobývání země.²⁴ Vznikala také hudba a žalmy. Izraelská hudba byla ovlivněna Fénicií a žalmy byly převzaty z kenaanských pramenů. Rozvíjela se rovněž učenost.²⁵

Šalamoun kraloval nad územím, které dobyl jeho otec David. „*Panoval nad celým územím na západ od Řeky od Tifsachu až ke Gáze, nad všemi králi za Řekou, a měl pokoj od všech sousedů. A Juda i Izrael bydleli v bezpečí po všechny dny Šalamounovy vlády, každý pod svou vinnou révou a pod svým fíkovníkem, od Danu až po Beer-šebu.*“ (1Kr 5, 4n) Podle Výkladů ke Starému Zákonu toto vyobrazení připomíná spíše eschatologické království Boží než historické období (srov. Za 3, 10). Fíkovník a vinný keř označují blaženou dobu, proto sezení pod vinnou révou a fíkovníkem znamená hojnost, pokoj a bezpečí.²⁶ Rozloha království je poněkud větší, než jak bylo slíbeno Abrahamovi v Gn 15, 18, ale zřejmě souhlasí s rozlohou Davidovy říše podle 2S 8, 1-14 a 2S 10.²⁷

Saul a David byli charismatickými králi, které si Bůh vyvolil. Šalamoun byl prvním izraelským dynastickým panovníkem, který sice nebyl obdarován charismatem, ale Bůh se mu zjevil a nechal ho, aby si sám vybral vlastní dary.²⁸ Šalamounův požadavek byl sice skromný a chvályhodný, ale jak uvidíme později, nepřinesl žádný užitek izraelskému lidu.

---

²³ BALABÁN, Milan. *Bojovníci a trpitelé*. Heršpice 1994, s. 45.

²⁴ BRIGHT, John. *A history of Israel*. Philadelphia 1981, s. 219.

²⁵ Ibid., s. 220.

²⁶ *Výklady ke Starému Zákonu II*. Připravila Starozákonní překladatelská komise. Praha 1996, s. 341.

²⁷ PROVAN I., LONG V. P., LONGMAN III. T. *A Biblical History of Israel*. 1st edition. Louisville: Westminster John Knox Press, 2003. 426 s. ISBN 0-664-22090-8. S. 251.

²⁸ *Nový biblický slovník*. J. D. Douglas; přeložila Alena Koželuhová a kol.. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996. 1243 s. ISBN 80-85495-65-1. S. 997.

2.1 Šalamoun králem

O Šalamounovi se poprvé dovídáme v příběhu o Davidově nástupnictví. Zvolení nového nástupce krále Davida ale nebylo jednoznačné. 2Sa 13 a 18 nejdříve líčí boj Davidových synů Amnóna²⁹ a Abšalóma,³⁰ kteří byli oba vyřazeni ze hry, poté v 1Kr 1 následuje zápas mezi bratry Adónijášem³¹ a Šalamounem, kdy se do sporu dostávají i dvě skupiny královského dvora.³²

Adónijáš, čtvrtý Davidův syn a syn Chagítin, se považoval za budoucího krále. Podporoval ho kněz Ebjátar a vojevůdce Joáb.³³ Adónijáš však nebral ohledy na kněze Sádoka, proroka Nátana a velitele Davidovy osobní stráže Benajáše, kteří stáli za Šalamounem, mladším synem Davida a Bat-šeby.³⁴ David podle Nátana slíbil nástupnictví pro syna Bat-šeby, ale nic víc už pro to neudělal. Zestárnul a jeho nejstarší syn Adónijáš se chopil příležitosti,³⁵ protože David žádného nástupce nevybral. Davidovo stáří je zde zmíněno zřejmě z toho důvodu, aby se zdůraznila nutnost zvolení nového krále.³⁶ Je zde vylíčen jako stařec, sešlý věkem a neschopný se sám zahřát. K dispozici mu byla mladá Abíšaga³⁷ ze Šunemu, jež ležela v jeho loži a zahřívala ho.³⁸

Právo prvorozeného na trůn však nebylo přesně definováno, přesto se zdál být Adónijáš vhodným nástupcem.³⁹ Pro mnohé mohl znamenat příslib stability království. Adónijáš se pak stejně jako kdysi Abšalóm prohlásil králem.⁴⁰ Možné je, že věděl o slibu Davida Bat-šebě, a právě proto se snažil zmocnit královského trůnu co nejdříve.⁴¹

Jedna z možností, proč David nevybral svého nástupce, je ta, že věřil v Hospodinův souhlas se Šalamounovým nástupnictvím. Jelikož mu Nátan sdělil Hospodinova slova

²⁹ Davidův nejstarší syn Amnón zneuctí Abšalómovu sestru a za to ho Abšalóm nechá zabít (2S 13).

³⁰ Druhý syn Davidův se nechá v Chebrónu prohlásit za krále, obsadí Jeruzalém, ale nakonec je zabit Davidovým vojevůdcem Joábem (2S 15-18).

³¹ Překlad „Mým pánem je Hospodin“. HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. S. 37.

Starší bratři Amnón a Abšalóm byli už mrtví, třetí Davidův syn Kileab byl zřejmě také mrtev, protože o něm nejsou žádné zmínky. Adónijáš si tedy myslel, že jako nejstarší má nárok na královský trůn. *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 323.

³² RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny*. S. 58-60.

³³ Tedy část kněžstva a armáda.

³⁴ LEMAIRE, André. *Dějiny hebrejského národa*. Přeložil Josef Mlejnek. 1. vyd. Praha: ERM, 1994. 111 s. ISBN 80-901477-6-3. S. 27.

³⁵ BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 210.

³⁶ *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 323.

³⁷ Abíšaga měla být Davidovou opatrovnící (*sokenet*), to byla funkce velice odpovědná, protože slovo „*soken*“ znamená správce domu (v Iz 22, 15). Měla to být dívka velmi krásná, aby se hodila ke králi, a uvádí se i její panenství, které v té době bylo symbolem životadárné síly. *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 323.

³⁸ NANDRÁSKY, Karol. *Dějiny biblického Izraele*. Bratislava 1994, s. 88.

³⁹ Zřejmě protože byl nejstarší.

⁴⁰ *An Exposition of the Bible II.: Samuel – Job: a series of Expositions covering all the Books of the Old and New Testament*. Marcus Dods, R. A. Watson, Dean F. W. Farrar. Hartford: Printed Independently of the English editors and of other publishers by and for The S. S. Scranton co., 1903. 790 s. ISBN neuvedeno. S. 234.

⁴¹ *Nový biblický slovník*. Přeložila Alena Koželuhová a kol.. Praha 1996, s. 12.

o budoucím následníku trůnu (1S 7, 12), který se ještě nenarodil, vyloučilo to možné nástupnictví Adónijáše i Abšalóma, kteří již byli na světě. David si tedy nevšímal Adónijášova jednání, protože uvěřil Nátanovým slovům a chtěl vše přenechat na Hospodinově vůli.⁴² To by mohlo vysvětlovat Davidův nezájem o jmenování nástupce, ovšem První kniha Královská této hypotéze nenasvědčuje.

Pro proroka Nátana byl Šalamoun významný už od jeho narození.⁴³ „*Toho si Hospodin zamiloval a ohlásil skrze proroka Nátana, že ho mají pojmenovat Jedidjáš (Hospodinův miláček) kvůli Hospodinu.*“ (2Sa 12, 24-25) Podle 1Pa 22, 9 slíbil Hospodin Davidovi syna, jenž bude muž pokoje: „*Hle, narodí se ti syn. Ten bude mužem odpočinutí. Jemu dám odpočinout ode všech jeho okolních nepřátel. Vždyť jeho jméno bude Šalamoun (Pokojný).*“ Možná právě proto David do zvolení nového krále nezasahoval. Buď věřil slovu Hospodinovu, nebo byl již tak starý, že se o celou záležitost nestaral.

Konflikt nástupnictví je popsán v 1Kr 1, 9n. Adónijáš připravil u kamene Zócheletu obětní hod, brav a skot a pozval všechny své bratry, judské muže a královy služebníky. Není jisté, zdali se při této příležitosti prohlásil za krále či nikoliv, důležité však je, že Nátana ani Benajáše nepozval, a právě to bylo impulsem pro Šalamounovy přívržence, aby začali jednat.⁴⁴ Šalamounovi stoupenci pospíchali Davidovi vylíčit vše, co se stalo, a požadovali jeho rozhodnutí o nástupci.⁴⁵ Zajímavé je, že Adónijáš pozval všechny své bratry, ale Šalamouna nikoliv, přestože Šalamoun k němu nechoval žádnou rivalitu.⁴⁶ Zřejmě se bál, že bude také usilovat o trůn, protože nástupnictví prvorozeného syna nebylo v té době úplnou samozřejmostí. Saul i David byli vyvoleni Hospodinem (1S 9, 17 a 1S 16, 12), proto neměl Adónijáš žádnou záruku, že on jediný bude uchazečem o královský trůn. Šalamoun mohl být také pro některé kruhy nedůvěryhodný a nepřijatelný, což by zdůvodňovalo jeho odstraňování opozice ihned po dosednutí na trůn.

Prorok Nátan se snažil získat Davida na stranu Šalamouna prostřednictvím jeho ženy Bat-šeby. Nátan Davidovi vytýkal, že Bat-šebu cizoložnický pojal a jejího muže Urijáše nechal zabít, ale nyní se snažil využít vlivu, který na královském dvoře měla. Není zřejmé, jestli měla aktivní roli nebo byla Nátanem pouze předsunuta, nicméně Davidovi bylo oznámeno, že se Adónijáš prohlásil králem, přestože nástupnictví bylo patrně slíbeno

---

⁴² MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. London: Hodder & Stoughton, 1906. 399 s. Expositions of Holy Scripture. ISBN neuvedeno. S. 153-154.

⁴³ *An Exposition of the Bible II.: Samuel – Job*. Hartford 1903, s. 235.

⁴⁴ Rozdělení na dvě skupiny může mít i hlubší význam. Adónijášovo pozvání judských mužů by mohlo vyjadřovat rozpor mezi judskou stranou (Adónijáš pocházel z Chebrónu) a severními kmeny. *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 324-325.

⁴⁵ BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 210.

⁴⁶ *An Exposition of the Bible II.: Samuel – Job*. S. 234-235.

pro jejího syna.⁴⁷ Nátana mohlo vést přesvědčení o Hospodinově vyvolení Šalamouna.⁴⁸ Zajímavá je ovšem rychlost s jakou začal jednat. To kontrastuje s jeho dřívějším vystupováním před Davidem, kdy jednal s králem přímo (2S 7; 12). Nyní ale nejde rovnou sám za králem, ale posílá před sebou Bat-šebu. Navíc to byl on, kdo Adónijášovu slavnost prezentoval jako jmenování krále.⁴⁹ Nátan tak využil svého vlivu a vlivu Bat-šeby, aby docílil prohlášení Šalamouna králem.⁵⁰ Prorok zde působí nevýrazně – jakoby si už nebyl jistý svou vlivnou pozicí, kterou měl u Davida, a proto využívá Bat-šebu, aby dosáhl zaručenějšího výsledku. Není zde ani zmínka, že by tak činil na žádost Šalamouna, zřejmě tedy jednal na vlastní pěst.

Nátan a Bat-šeba se před králem opírali především o čtyři motivy: Davidovo právo jmenování, jeho údajný slib Bat-šebě, Šalamounovo nebezpečí⁵¹ a Adónijášovo opovrhování.⁵² Z Bat-šebiných slov by se dala odvodit snaha vzbudit v Davidovi zlost oznámením, že se Adónijáš prohlásil králem bez jeho vědomí, výčtem Adónijášových spikleneckých pomocníků a zmínkou o nebezpečí hrozící jí a Šalamounovi. Nátan navázal na Bat-šebu a prezentoval Adónijášovo sebeustanovení jako neuznání Davidovy autority a dále uvedl sebe, Sádoka, Benajáše a Šalamouna jako jeho služebníky, čímž zdůrazňoval svou a jejich oddanost.⁵³ Josephus Flavius upřesňuje, že Šalamounovi mohlo být tak dvanáct let, protože se nepodílel na tom, co pro něj Nátan a Bat-šeba připravovali.⁵⁴

V otázce nástupnictví se nabízejí dvě možnosti. Buď David opravdu kdysi Bat-šebě slíbil trůn pro jejího syna, nebo se vše odehrávalo na základě dvorských intrik. Vzhledem ke zdůraznění Davidova staří a sešlosti by se lehce dalo uvěřit, že obě strany se snažily využít situace a co nejvíce vytěžit pro vlastní prospěch. Adónijáš se prohlásil králem v domnění, že David už nikterak proti němu nezasáhne, Nátan a Bat-šeba zase doufali v to, že uvěří jejich slovům o údajném slibu, který jim kdysi dal. Vzhledem k tomu, že nikde není zmíněno Šalamounovo božské vyvolení a určení k pomazání, přikláníla bych se k teorii dvorských intrik.

---

⁴⁷ NOTH, Martin. *Geschichte Israels*. Göttingen 1956, s. 186.

⁴⁸ *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 325.

⁴⁹ *The New Jerome Biblical Commentary*. 2nd edition. Edited by Raymond E. Brown, Joseph A. Fitzmyer, Roland E. Murphy. London: Geoffrey Chapman, 1989, c1995, 1996. 1484 s. ISBN 0-225-66588-3. S. 163.

⁵⁰ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. London 1906, s. 152.

⁵¹ „K tobě, králi, můj pane, se upírají oči celého Izraele, abys jim oznámil, kdo po tobě dosedne na trůn krále, mého pána. Kdyby se stalo, že by král, můj pán, ulehl ke svým otcům, budeme tu stát já a můj syn Šalamoun jako hříšníci.“ (1Kr 1, 20n)

⁵² *An Exposition of the Bible II.: Samuel – Job*. S. 236.

⁵³ *The New Jerome Biblical Commentary*. Edited by Raymond E. Brown et al. London 1996, s. 163.

⁵⁴ *An Exposition of the Bible II.: Samuel – Job*. S. 235.

David se nakonec přiklonil na stranu Šalamouna. „*Jakože živ je Hospodin, který mě vykoupil z každého soužení, jak jsem přísahal při Hospodinu, Bohu Izraele, králem bude po mně tvůj syn Šalamoun, ten dosedne na můj trůn místo mne; učiním tak ještě dnes.*“ (1Kr 1, 29n) Tím byla otázka nástupnictví vyřešena. Vyvolení Šalamouna rozhodně nespočívalo v jeho kvalitách, a ani nebyl nejstarší mezi Davidovými syny. Rozhodujícím faktorem zřejmě bylo přední místo Bat-šeby⁵⁵ mezi Davidovými ženami, ať už jí David nástupnictví slíbil či nikoliv. Co z toho lze podle Notha s určitostí vyvodit je Šalamounovo ustanovení králem na základě dvorských intrik.⁵⁶ Šalamounovi bratři ho neměli rádi právě proto, že byl synem Bat-šeby.⁵⁷ Davidův hřích cizoložnictví mohl být překážkou pro klidné převzetí trůnu Šalamounem. Také Davidova láska k Bat-šebě už patrně vyprchala, jak se dá usoudit z jejího chování před králem.⁵⁸ „*Bat-šeba před králem padla na kolena a poklonila se mu. Král se otázel: „Co si přeješ?“ Odpověděla mu: „Můj pane, ty jsi své otrokyni přísahal při Hospodinu, svém Bohu...*“ (1Kr 1, 16n) Z Davidovy reakce lze zase vyčíst jeho nevědomost o tom, co se děje. To by také mohlo svědčit ve prospěch dvorských intrik.

David tedy rozhodl pro okamžité Šalamounovo ustanovení. Pověřil Benajáša vojenskou ochranou, Sádoka pomazáním a Nátana určil pro prorocké potvrzení.⁵⁹ Šalamoun byl tedy pomazán Sádokem za krále u posvátného pramene Gíchónu⁶⁰. „*Kněz Sádok vzal ze stanu Hospodinova roh s olejem a Šalamouna pomazal. Zatroubili na polnici a všechen lid provolal: „Ať žije král Šalamoun!“ Všechn lid pak šel vzhůru za ním, pískal na píšťaly a převelice se radoval; země od toho hluku až pukala.*“ (1Kr 1, 38-40) Šalamounovo pomazání veleknězem Sádokem olejem z Hospodinovy svatyně dodává aktu posvátný ráz a souhlas kněžských kruhů se Šalamounovým převzetím královského úřadu.⁶¹

Když se o Šalamounově ustanovení dozvěděli Adónijáš a jeho stoupenci, byli si jisti, že Davidovo rozhodnutí budou podporovat všichni Izraelci, a začali se bát o své životy.⁶² Adónijáš se ze strachu před Šalamounem uchýlil do svatyně a držel se rohů oltáře⁶³

⁵⁵ Vypadá to, jakoby se Bat-šeba stala vzorem pro další královny v Judsku, protože autor knih Královských zapisoval jména matek všech králů. *Nový biblický slovník*. S. 996.

⁵⁶ NOTH, Martin. *Geschichte Israels*. S. 187.

⁵⁷ Mohli třeba žárlit, že je Šalamoun privilegován.

⁵⁸ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 149-151.

⁵⁹ *The New Jerome Biblical Commentary*. S. 163.

⁶⁰ Překlad „Tryskající“, „Zřídlo“, „Vodotrysk“. HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. S. 136.

⁶¹ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 153.

⁶² Ibid.

⁶³ Rohy oltáře zaručovaly azyl těm, kdo se provinili neúmyslně (Ex 21, 12). *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 328.

(1Kr 1, 50). Šalamoun, o kterém se do této doby moc nevědělo, si uvědomil váhu své pozice a velkoryse udělil Adónijášovi milost (1Kr 1, 52).⁶⁴

David tímto umožnil vznik dědičného královského úřadu po kenaanském vzoru, ale přitom nezavedl právo prvorozeného. Jeho nejstarší synové Abšalóm, Amnón a Adónijáš si nepočínali čestně a nakonec byli všichni zabiti. David zvolil za svého nástupce Šalamouna, který podle Johnsona byl jediný schopný ujmout se náboženských povinností spojených s královským úřadem.⁶⁵ Noth jej za nejschopnějšího nepovažuje.⁶⁶ David měl určitě rozhodující slovo v otázce nástupnictví, ale podle Brighta je zajímavé, že vítězství se přiklonilo ke straně mající větší vojsko.⁶⁷

---

⁶⁴ *An Exposition of the Bible II.: Samuel – Job*. S. 237.

⁶⁵ JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. Přeložili Věra a Jan Semperovi. 1. vyd. Praha: Rozmluvy, 1996. 591 s. ISBN 80-85336-31-6. S. 64.

⁶⁶ NOTH, Martin. *Geschichte Israels*. S. 187.

⁶⁷ BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 210-211.

3. Kritika Šalamounovy vlády

Šalamoun mohl být asi devatenáct nebo dvacet let starý, když nastoupil na trůn. Řecký historik Eupolemos, kterého cituje Eusebius, přičítá Šalamounovi dvanáct let, Josephus Flavius zase patnáct. Pokud však bylo jeho synovi Rechabeámovi skutečně čtyřicet jedna (1Kr 14, 21), když se stal králem, nemohlo být Šalamounovi méně než dvacet let v době jeho nástupu na trůn. To znamená, že Šalamoun musel být ženatý ještě před Davidovou smrtí (1Kr 11, 42).⁶⁸ Septuaginta uvádí jeho věk dvanáct let, zřejmě proto, že Šalamoun o sobě hovoří jako o dítěti (1Kr 3, 7).⁶⁹

Postavení nového izraelského krále bylo těžké a jistota královského trůnu nestabilní. Příčinou této nejistoty byl odlesk Davidovy vlády, nároky Šalamounova bratra Adónijáše na královský trůn a také nepřátelství Saulových přívrženců. Šalamoun si patrně uvědomoval, že on, nezralý mladíček, sedí na trůnu spravedlivého a zkušeného předchůdce. Posilou mu byl předpoklad, že je Hospodinem vyvolen a dosazen na královský trůn. „*Hospodine, můj Bože, ty jsi nyní po mém otci Davidovi ustanovil za krále svého služebníka, ale já jsem příliš mladý, neumím vycházet a vcházet.*“ (1Kr 3, 7) Od Hospodina si vyžádal moudrost, aby mohl soudit lidi a rozpoznávat dobro a zlo, protože funkce krále zahrnovala funkci vládce, soudce a velitele. Šalamounův vcelku nenáročný požadavek může být chápán jako projev nezkušenosti z hlediska jeho mladého věku. Jak již bylo řečeno, od Hospodina obdržel nejen to, co si přál, ale i mnohem víc. Jelikož nežádal žádné materiální bohatství, bylo to Hospodinovi důvodem k tomu, aby mu jej daroval.⁷⁰

Věhlas a jistý úspěch Šalamounovy vlády podnítily autora knihy k vlasteneckému nadšení a k oslavě Šalamouna. Zároveň však rozpoznal, že Šalamounova sláva je výsledkem jeho náboženské politiky. 1Kr 5, 5-14 obsahuje tři charakteristiky Šalamounovy vlády: mír během jeho vlády, jeho bohatství a moudrost. Co však Šalamoun přinesl nového pro Izrael, byl těsnější kontakt s okolními národy. Představení Šalamounova bohatství nemá pouze vychvalovat jeho majetnost, ale také vyjádřit, že Šalamoun obdržel vše, co mu bylo od Hospodina slíbeno.⁷¹

---

⁶⁸ *An Exposition of the Bible II.: Samuel – Job.* S. 243-244.

⁶⁹ *Výklady ke Starému Zákonu II.* S. 330.

⁷⁰ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.).* S. 155-160.

⁷¹ *Ibid.*, s. 162-164.

3.1 Šalamounova politika

Před Šalamounem se rozprostírala rozsáhlá říše, kterou zdědil po svém otci. Nevedl žádnou válku, jeho úkolem bylo spíše udržovat stát pohromadě a těžit z oslabení velmocí jako byly Egypt a Asýrie. Šalamounova zahraniční politika byla založena na mezinárodním spojení a vojsku, které vybudoval.⁷² Především usiloval o udržení přátelských vztahů s okolními zeměmi a s jeho vazaly.⁷³ Oproti Davidovi, který války vedl, se Šalamoun zabýval vnitřní politikou státu. Snažil se budovat mezinárodní vztahy v oblasti hospodářské, kulturní a náboženské.⁷⁴

3.1.1 Upevnění moci

Na začátku svého panování Šalamoun odstranil na pokyn svého otce všechny, kteří by mohli znamenat potenciální opozici pro jeho vládu. Byli to Adónijáš, nevlastní Šalamounův bratr; Davidův vojevůdce Joáb, který zabil mnoho lidí v zájmu svého krále Davida; a Saulovec Šimeí, podněcující vzpouru proti davidovskému království.⁷⁵ Odstraněním nepřátel bylo dokončeno Šalamounovo definitivní uchopení moci.⁷⁶ Pravděpodobně si chtěl tímto způsobem zajistit vládu a zároveň tak uposlechnout otcovy rady. Vůdce Davidových žoldnéřů Benajáš prokázal Šalamounovi služby při odstraňování jeho nepřátel, a proto se stal vrchním velitelem vojska.⁷⁷ Podobný způsob upevnění vlády můžeme nalézt v Sd 9, kde se Abímelek chopil vlády odstraněním svých sedmdesáti bratrů.

Vláda krále Šalamouna začala despoticky. Adónijášovi sice nejdříve odpustil, ale poté co si vyžádal za manželku Abíšagu z Davidova harému, nechal je zabít.⁷⁸ Adónijášovo požadování konkubíny Abíšagy, bylo chápáno tak, že se ještě nevzdal nároku na trůn.⁷⁹ Vyžádal si dívku z blízkosti Hospodinova pomazaného, jež se tedy také mohla těšit Hospodinovy přízně, což mohlo být bráno jako snaha získat Hospodinovu náklonnost.⁸⁰ Adónijáš se obával požádat Šalamouna o Abíšagu, a proto požádal Bat-šebu, aby se za něj přimluvila, protože si byl vědom jejího vlivu.⁸¹ Už to, že nešel přímo za králem, vyvolává

---

⁷² Nový biblický slovník. S. 999.

⁷³ BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 211-212.

⁷⁴ NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela*. S. 89.

⁷⁵ SEGERT, Stanislav. *Starověké dějiny Židů*. S. 89.

⁷⁶ NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela*. S. 88.

⁷⁷ NOTH, Martin. *Geschichte Israels*. S. 188.

⁷⁸ NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela*. S. 88.

⁷⁹ BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 211.

⁸⁰ *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 331.

⁸¹ *An Exposition of the Bible II.: Samuel – Job*. S. 240.

určité pochybnosti o jeho úmyslu. Šalamoun v domnění, že nemůže nechat ohrozit vnitřní stabilitu království, nechává Adónijáše usmrtit.⁸² Adónijášův požadavek byl ovšem velmi nerozumný, neboť harém byl majetkem krále a jakékoliv zasahování do něj se rovnalo snaze získat královský trůn (srov. 2S 16, 20-22).⁸³

Vojevůdce Joába nařídil Šalamoun zabít u oltáře přímo v Hospodinově svatyni, aniž by respektoval právo azylu, které svatyně zaručovala.⁸⁴ Joáb zřejmě doufal v Šalamounovu milost stejně jako předtím Adónijáš.⁸⁵ Právo azylu se však nevztahovalo na toho, kdo zabil úmyslně.⁸⁶ „*Když se však někdo opováží lstivě zavraždit svého bližního, vezmeš ho i od mého oltáře, aby zemřel.*“ (Ex 21, 14)

Pouze ke knězi Ebjátarovi se nechoval tak krutě a poslal ho pouze do vyhnanství do Anatótu odkud pocházel.⁸⁷ Ebjátar byl ušetřen kvůli dřívější loajalitě k Davidovi. Šimeí, jenž proklel Davida,⁸⁸ byl omezen výhradně na město Jeruzalém a při prvním neuposlechnutí měl být popraven.⁸⁹ Šimeí obdržel zákaz přejít přes Kidrónský úval, jehož účelem mohla být snaha zamezit kontaktu mezi Šimeím a jeho rodinou v Bachurímu na území kmene Benjamín. Jeho příbuzní byli ze Saulova rodu, a to mohlo vzbuzovat obavy ze spiknutí proti Davidovcům. Po třech letech odešel Šimeí do Gatu za Akíšským králem, aby od něj vyžádal dva své otroky,⁹⁰ kteří od něj utekli. Šalamoun se o tom dozvěděl a nechal Šimeího popravit.⁹¹ Odstraňovat své nepřátele začal Šalamoun hned poté, co David zemře.⁹² „*A království se v ruce Šalamounově upevnilo.*“ (1Kr 2, 46b)

David mimo trestů nezapomněl také na ty, kteří mají být odměněni. Jednalo se o syny Barzilaje Gileádského, jejichž otec prokázal Davidovi mnoho dobrého, když David utíkal před Abšalómem.⁹³ Proto měli jeho synové sedávat u královského stolu (1Kr 2, 7). Davidův příkaz o vykonání trestu nad nepřáteli má možná působit jako rada k odstranění těch, kteří by mohli narušovat společenství. Zmínka o Barzilajově oddanosti králi je vsunuta právě mezi zprávy o odstranění nepřátel zřejmě proto, aby prezentovala Šalamouna v dobrém světle jako

---

⁸² Výklady ke Starému Zákonu II. S. 331.

⁸³ The New Jerome Biblical Commentary. S. 164.

⁸⁴ NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela*. S. 88.

⁸⁵ An Exposition of the Bible II.: Samuel – Job. S. 242.

⁸⁶ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 332.

⁸⁷ NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela*. S. 88.

⁸⁸ Tím, že proklel Hospodinova pomazaného, nepřímo proklel i Hospodina samotného, proto byl David povinen jej potrestat. Výklady ke Starému Zákonu II. S. 330.

⁸⁹ BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 211.

⁹⁰ Podle Dt 23, 16n v Izraeli nejspíše neexistovaly žádné dohody o vydávání uprchlých otroků. Výklady ke Starému Zákonu II. S. 333

⁹¹ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 333.

⁹² BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 211.

⁹³ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 330.

ideálního panovníka.⁹⁴ Šalamounova vláda tedy začala upevňováním moci podle Davidovy rady. Ten poté zemřel a bylo už jen na Šalamounovi, aby učinil další kroky sám.

Nový izraelský král převzal po Davidovi velké dědictví, ale více už jej nerozmnožil. Biblické podání neříká nic o Šalamounových válečných aktivitách. Z počátku se mohlo zdát, že Davidovo území je upevněné, a proto by bylo jakékoli válečné rozšíření zbytečné. Ovšem Šalamounovo vyjednávání příměří znamenalo počátek ústupu, a tak se už za doby jeho kralování počala rozpadat Davidova říše.⁹⁵

3.1.2 Zahraniční politika

Se Šalamounem přichází nové období. Hospodářství vstupovalo do doby železné a Šalamoun si svou činností zajistil blahobyť a přepych. Nedělal rozdíl mezi diplomacií a obchodem.⁹⁶ Významná byla především jeho přátelská spojení s okolními národy, která přinesla nové nápady a bohatství, ale také vyprázdňení starých izraelských náboženských tradic. Šalamoun udržoval spojení s Týrem, Egyptem a Jižní Arábií.⁹⁷ Jeho nejdůležitějším zahraničním kontaktem byla aliance s týrským králem Chíramem.⁹⁸ S tímto spojením se můžeme setkat už za vlády krále Davida a nyní byla s novým panovníkem obnovena.⁹⁹ Chíram si chtěl zavázat mocného souseda.¹⁰⁰ Mezi rabíny se ovšem později diskutovalo o tom, zdali jsou tyto aliance prospěšné či nikoliv.¹⁰¹

Šalamounova zahraniční politika byla doprovázena i uzavíráním výhodných sňatků, takže si král budoval zároveň rozsáhlý harém (1Kr 11, 1-3).¹⁰² Také jeho obchod se rozšiřoval tím, že si bral dcery sousedních knížat.¹⁰³ Jeho nejvýznamnější ženou byla egyptská princezna, pravděpodobně Siamun z 21. dynastie, které se dostalo dobrého zacházení. Jako věno jí egyptský faraon daroval dobyté kenaanské město Gezer. Šalamoun kupoval z Egypta koně a válečné vozy, které pak prodával chetejským a aramejským králům.¹⁰⁴ Podle Notha jsou tím míněni králové menších států ve střední a severní Sýrii.¹⁰⁵

---

⁹⁴ PROVAN I., LONG V. P., LONGMAN III. T. *A Biblical History of Israel*. Louisville 2003, s. 246.

⁹⁵ NOTH, Martin. *Geschichte Israels*. S. 188.

⁹⁶ JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. Přeložili Věra a Jan Samperovi. Praha 1996, s. 67.

⁹⁷ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 195.

⁹⁸ Překlad „Bratr (je) vznešený“. HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. S. 181.

⁹⁹ BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 212.

¹⁰⁰ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 171.

¹⁰¹ *An Exposition of the Bible II.: Samuel – Job*. S. 248.

¹⁰² RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny*. S. 60.

¹⁰³ JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. S. 67.

¹⁰⁴ RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny*. S. 60.

¹⁰⁵ NOTH, Martin. *Geschichte Israels*. S. 197.

Panovníci egyptské říše uzavírali příbuzenské vztahy jen se zeměmi stejné úrovně a Šalamounovo manželství s egyptskou princeznou tak dokládá úpadek egyptské říše a stoupající postavení izraelského krále.¹⁰⁶

O šíři Šalamounových obchodních kontaktů vypovídá jeho obchodní loďstvo. Izraelci nebyli žádnými mořeplavci, a proto jim se stavbou lodí pomáhal právě týrský král Chíram.¹⁰⁷ Vládce fénického města Týru obstarával dřevo z Libanonu výměnou za obilí a olej. Ale podle 1Kr 9, 10-14 zaplatil Šalamoun za dřevo dvaceti galilejskými městy.¹⁰⁸ Obchodní flotilu v Élatském zálivu vybudoval Šalamoun také s přispěním Féníčanů. Nechal zde vystavět přístav v Esjón-geberu.¹⁰⁹ Flotila převážela zlato, stříbro a jiné vzácné zboží.¹¹⁰ Námořní spolupráce mezi oběma panovníky přinesla kontrolu nad obchodem v oblasti mezi Indickým oceánem a Středozemním mořem. Loďstvo sice náleželo Šalamounovi, ale jeho posádka byla složena z týrských námořníků.¹¹¹

Šalamoun se orientoval i směrem na jih, kde se rozvíjel karavanní obchod s Arábií. Tato země obchodovala s kořením, vonnými tyčinkami a hojně využívala velbloudí dopravu. Šalamoun ovládal severní hranice obchodních cest a také určoval podmínky u pobřeží, čímž konkuroval vznikajícímu karavannímu obchodu. To vzbudilo zájem královny ze Sáby, která jej proto navštívila a přinesla mu vzorky zboží, jako bylo zlato, drahokamy a koření.¹¹² Účelem zprávy o návštěvě královny ze Sáby je pravděpodobně snaha doložit Šalamounův vzhlas a popularitu v tehdejšímu světě.¹¹³

V příběhu o královně hledající moudrost, nalezneme pravý vztah Izraele k okolním národům ve své nejčistší podobě.¹¹⁴ „*I královna ze Sáby uslyšela zprávu o tom, co Šalamoun vykonal pro Hospodinovo jméno, a přijela ho vyzkoušet hádankami.*“ (1Kr 10, 1) Je těžké uvěřit tomu, že by královna ze Sáby přijela jen za účelem zkoušení Šalamouna hádankami, protože cesta byla značně náročná a dary pro krále nemalé. Královna přiznala nedůvěru ke slovům o Šalamounově bohatství a moudrosti, dokud ho nespatriila na vlastní oči. Velebila Hospodina za darování takového krále Izraeli.¹¹⁵ „*Požehnán buď Hospodin, tvůj Bůh, který si tě oblíbil a dosadil tě na izraelský trůn. Protože si Hospodin zamiloval Izraele navěky,*

¹⁰⁶ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 335.

¹⁰⁷ NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela*. S. 89.

¹⁰⁸ NOTH, Martin. *Geschichte Israels*. S. 194.

¹⁰⁹ Archeologové zde objevili pozůstatky přístavu a poblíž také pece na tavení mědi. NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela*. S. 89.

¹¹⁰ NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela*. S. 89.

¹¹¹ *The New Jerome Biblical Commentary*. S. 167-168.

¹¹² BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 215.

¹¹³ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 364.

¹¹⁴ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 195-198.

¹¹⁵ *Ibid.*, s. 195-198.

ustanovil tě králem, abys zjednal právo a spravedlnost.“ (1Kr 10, 9) Z její slov není poznat, zda vychvaluje především Hospodina nebo Šalamouna. Také se zřejmě nestala Hospodinovým vyznavačem, protože ho označuje jako „tvůj Bůh“. Poté následuje předání darů, přičemž je příběh o královně ze Sáby přerušen zmínkou o Chíramových lodích přivážejících zlato z Ofíru.¹¹⁶ Vsunutím této zprávy může být vyjádřeno úzké spojení mezi královnou a loďstvem. Je zde patrná snaha upozornit na blízkost Sáby a Ofíru, čímž se vysvětluje, jak se královna doslechla o Šalamounovi.¹¹⁷

Příběh představuje vzor vztahu Izraele k okolním národům (Šalamoun znázorňuje izraelský lid). Za Šalamouna došlo k vytvoření přátelských vztahů s jeho sousedy, ne všechny však byly prospěšné. Ve vztahu k Chíramovi nedošlo k žádné formě konfrontace Chírama a jeho mužů, kteří pracovali na stavbě chrámu, s izraelským Bohem.¹¹⁸ Vztah s Egyptem přinesl pouze přepych, sňatek s egyptskou princeznou a akutní náboženské ohrožení infiltrací cizích kultů do země. Teprve vztah s královnou ze Sáby byl ten pravý, protože v něm Šalamoun učinil to, co měl Izrael učinit pro svět. Přilákal královnu a konfrontoval jí s Hospodinem, zodpověděl její otázky a tak získal její důvěru. Jejich přátelský vztah byl pak ještě utužen vzájemnými dary. Pro tento účel si Bůh zřejmě Izrael vyvolil.¹¹⁹ Příběh o královně ze Sáby má dokládat, že se začíná naplňovat Boží slib.¹²⁰ „*Všichni králové se mu budou klanět, všechny národy mu budou sloužit.*“ (Ž 72, 11)

Obchod s sebou přinesl i nevyhnutelný kontakt s kulturou a náboženstvími okolních národů. Záliba v přepychu, užívání koňské jízdy, rozvoj armády, pokusy o vzdálenou plavbu – to všechno zapříčinilo změnu starých podmínek společnosti (na což si pak proroci stěžovali). Změny vyžadovaly značné finanční náklady kryté z daní a přispěly k chudobě a hladovění obyvatelstva. Mnozí svobodní Izraelci byli nuceni prodat sami sebe, aby se vůbec udrželi na živu.¹²¹

---

¹¹⁶ Překlad „Hojnost“. HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. S. 44.

Nelze přesně zjistit, kde se tato země nacházela. Zřejmě někde v oblasti od Arábie po Indii a Sundské ostrovy na východ a po východní Afriku na západ. *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 363.

¹¹⁷ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 195-198.

¹¹⁸ Spíše to však přineslo fénický vliv do Izraele.

¹¹⁹ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 199.

¹²⁰ *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 365.

¹²¹ *An Exposition of the Bible II.: Samuel – Job*. S. 271-272.

3.1.3 Stavební činnost

Po smrti Davidově se Šalamoun zaměřil na upevnění svého království. Chtěl se chránit proti hrozícímu nebezpečí v podobě Hadada¹²² a Rezona,¹²³ kteří ohrožovali hranice jeho říše. Pro obranu země Šalamoun spotřeboval ohromné sumy za stavbu opevnění a budování obranných měst.¹²⁴ Vystavěl hradby Jeruzaléma, Gezeru, Betchoronu, Megidda a pevnosti Baalat a Tamar. Většina z nich byla stará kenaánská města, kde postačilo hradby jen obnovit.¹²⁵

Přestavěl také Chasór, Megiddo a Gezer, která byla strategicky významnými městy. Těžkou práci odváděli robotující Izraelci a na odbornou část měl král k dispozici pracovníky z ciziny. Vykopávky dokazují, že hlavním smyslem těchto měst bylo poskytnout základny pro nové jednotky válečných dvoukolových vozů. Šalamoun jich vlastnil asi 1 500 a k nim měl 4 000 koní,¹²⁶ rozmístěných v těchto městech. Tato dislokace sloužila k zabezpečení obchodních cest, k ochraně říše před nepřítelem, a zároveň k udržení vnitřního pořádku v říši.¹²⁷ „Šalamoun tedy vydržoval značný potenciál válečných vozů, který byl rozdělen mezi různé posádky v zemi, a tím vytvořil něco podstatně nového podle vzoru staroorientálních velkokrálů své doby.“¹²⁸ Dříve se válečné vozy nepoužívaly nejen kvůli nerovnému terénu, ale i kvůli chybějící vojenské aristokracii. Kenaánská města využívala válečné vozy již dávno předtím a Šalamoun tak zřejmě od nich převzal tento způsob obrany a boje.¹²⁹ Sám však války nevedl, a proto sílu svých válečných vozů nikdy nevyužil. Ty sloužily spíše ke zvýšení královského lesku.¹³⁰ Pořízení vozů a jejich nevyužití ovšem představovalo pro celý Izrael velkou ekonomickou zátěž. Králi šlo nejspíše o jeho postavení mezi ostatními národy, chtěl se prezentovat jako ostatní orientální velkokrálové, a proto se jimi nechal inspirovat.

„Vedle stavby pevností, jejichž cílem byla obrana, zahájil Šalamoun řadu staveb, obzvlášť ve svém hlavním městě: chrám, královský palác, Miló a jeruzalémské hradby.

---

¹²² Hadad pocházel z edómského panovnického rodu. Zažil dobytí Edómu Judejci a vyvraždění celé jeho rodiny Joábem. Proto uprchl do Egypta, kde se oženil s faraónovou dcerou a po Davidově a Joábově smrti se vrátil do Edómu, kde se chystal převzít opět vládu. *Nový biblický slovník*. S. 280.

¹²³ Rezon uprchl od svého pána Hadad-ezera, krále Soby. Když David pobil jejich vojsko, shromáždil kolem sebe muže a stal se jejich velitelem.

¹²⁴ *An Exposition of the Bible II.: Samuel – Job*. S. 247.

¹²⁵ NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela*. S. 91.

¹²⁶ 1Kr 4, 26 uvádí 40 000, ale nejspíše se jedná o chybu vzniklou při opisování, proto se udává číslo 4 000 podle 2Pa 9, 25. *Nový biblický slovník*. S. 999.

¹²⁷ JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. S. 66.

¹²⁸ NOTH, Martin. *Geschichte Israels*. S. 192.

¹²⁹ BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 213.

¹³⁰ NOTH, Martin. *Geschichte Israels*. S. 193.

Tyto práce trvaly velice dlouho: chrám se stavěl sedm let,¹³¹ královský palác let třináct,¹³² což mělo dalekosáhlé hospodářské a sociální důsledky. Práce v podobném rozsahu bylo možné podniknout pouze s materiální a odbornou pomocí Foiničanů, kteří poskytli stavitele a kvalifikované dělníky i část základního materiálu (stavební dřevo a zlato). Dovoz z Fénicie byl natolik důležitý, že Šalamoun, aby vyvážil tyto služby, poskytl králi Týru zemi Kabúl,¹³³ jež pravděpodobně zahrnovala celou planinu Akko (1Kr 9, 10nn).¹³⁴ Není tedy divu, že úzká spolupráce Šalamouna s Chíramem přinesla fénický vliv do životního stylu Izraele.

Sám Chíram nazval území darované Šalamounem Kabúl¹³⁵ a patrně to neznamenal nic dobrého, jelikož nebyl s touto oblastí spokojený. Mnozí vykladači vidí v tomto slově spojení dvou slov „ke“ a „bal“ znamenající „jako nic“. Nelze přesně říci, kvůli čemu mohl být Chíram nespokojený, ale pravděpodobně tento kraj nebyl příliš bohatý a Chíram z něj měl pouze malý zisk.¹³⁶ Navíc za tuto zemi zaplatil sto dvacet talentů, což nebyl zrovna malý obnos. Šalamounovo darování (či spíše prodej) této země tak vypovídá o jeho finanční situaci. Autor knihy Královské se zřejmě snažil naznačit blížící se rozpad království.¹³⁷

Stavební činnost mohla být uskutečňována jen díky robotě,¹³⁸ o které budu hovořit v následující kapitole. Král vystavěl paláce podle orientálního vzoru a učinil Jeruzalém hlavním městem, které se zároveň stalo sídlem vlády a královských úředníků.¹³⁹ Zde tedy opět jsou izraelskému panovníkovi vzorem orientální vládci.

Šalamoun nechal vybudovat královský palác, který byl určen pro jeho egyptskou manželku, ctitelku egyptských bohů, jelikož nechtěl, aby vstupovala na posvátné místo.¹⁴⁰ Hlavní budovou královského paláce byl dům Libanonského lesa. Tento název se uchytil zřejmě proto, že budova představovala Libanonský les, nebo že mnoho sloupů bylo vyrobeno z cedrového dřeva. K čemu sloužil dům Libanonského lesa, není jasné, podle Josepha Flavie měl také funkci soudního sálu. Rozměry stavby (50 x 25 x 15m) převyšovaly rozměry chrámu (35 x 10 x 15m).¹⁴¹ Sloupová síň byla vystavěna podle vzoru faraónských paláců v Memfisu, Luxoru a jinde. Čtyřicet pět mohutných dřevěných sloupů podepíralo střechu pokrytou

¹³¹ Číslo 7 je „nebeské“ číslo, představující sedm oběžnic, sedm dní, sedmidenní výroční slavnost. *Výklady ke Starému Zákonu II.* S. 350.

¹³² Číslo 13 symbolizuje vzpouru člověka. *Výklady ke Starému Zákonu II.* S. 350.

¹³³ Překlad „Pouto“. HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen.* S. 254.

¹³⁴ LEMAIRE, André. *Dějiny hebrejského národa.* Přeložil Josef Mlejnek. Praha 1994, s. 30.

¹³⁵ Města se nacházela mezi kmeny Zabulón a Neftalí na okraji izraelského území a sousedila s týrským územím. 2Pa 8, 2 však říká, že tato města Chíram Šalamounovi vrátil. *Výklady ke Starému Zákonu II.* S. 360.

¹³⁶ *Výklady ke Starému Zákonu II.* S. 631.

¹³⁷ *The New Jerome Biblical Commentary.* S. 167.

¹³⁸ RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny.* S. 61.

¹³⁹ NANDRÁSKY, Karol. *Dějiny biblického Izraele.* S. 91.

¹⁴⁰ JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa.* Přeložili S. 68.

¹⁴¹ *Výklady ke Starému Zákonu II.* S. 350.

cedrovým dřevem¹⁴² a s touto budovou byly spojeny dvě menší. Šlo o sloupovou síň, kde se pravděpodobně čekalo na přijetí králem, a o trůnní síň s trůnem, která byla zároveň i královskou soudní halou.¹⁴³ Palác, královská čtvrť, kasárna i vnitřní opevnění byly zbudovány poblíž chrámu,¹⁴⁴ o stavbě chrámu budu hovořit později.

Šalamoun stavěl palác a chrám dohromady dvacet let. Toto číslo by mohlo být chápáno jako polovina jeho celkové vlády, ve které se děla veškerá stavební činnost v době míru.¹⁴⁵ Pokud srovnáme délku trvání stavby chrámu a stavby paláce, naznačuje nám to, který dům byl pro Šalamouna asi důležitější.¹⁴⁶ Vyvolává to myšlenku, že si nechával více záležet na stavbě paláce, na němž chtěl předvádět své bohatství. Navíc mu zřejmě velmi záleželo i na vzhledu jeho sídla, kterým mohl oslňovat zahraniční návštěvy.

Dalším Šalamounovým počinem bylo vystavění městských skladů. Ve městech, která už stála, nechal zřídit zásobárny, kde se shromažďovaly naturální dávky z venkova pro královský dvůr. Králova stavební činnost vyžadovala mnoho lidských sil a ekonomických prostředků, které dodával právě venkov.¹⁴⁷ Ten se stal velmi zatíženým, a proto se začaly objevovat velké finanční rozdíly mezi městy a venkovem.

Šalamoun se zaměřoval na stavební činnost, aby rozvinul královský lesk. Nejvíce konkrétních údajů o jeho stavební činnosti obsahuje „Kniha Šalamounových příběhů“.¹⁴⁸ Toto všechno tedy nasvědčuje tomu, že se snažil napodobovat životní styl ostatních orientálních velkokráľů.

3.1.4 Vnitrostátní politika

Šalamounovy aktivity vyžadovaly zřídit rozsáhlou státní byrokracii, která však byla velice nákladná.¹⁴⁹ Král navázal na Davidovu vládu povoláváním vysokých úředníků a rádců, v 1Kr 4, 1–6 se uvádí tento seznam pilířů systému administrativy. Převzal tedy od Davida tyto funkce: kněz, kancléř, herold, vojevůdce. Vedle nich se objevují i funkce nové: správce paláce, správce nad správci a správce nad nucenými pracemi. Šalamoun přeměnil království na organizovaný stát a strukturovaný správní celek tím, že zavedl systém úředníků, které vzdělával v psaní, čtení, počítání, vedení obchodu, rozdělování dávek a vybírání daní.

¹⁴² JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. S. 68.

¹⁴³ *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 350.

¹⁴⁴ JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. S. 68.

¹⁴⁵ *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 349-350.

¹⁴⁶ *The New Jerome Biblical Commentary*. S. 166.

¹⁴⁷ NOTH, Martin. *Geschichte Israels*. S. 193.

¹⁴⁸ *Ibid.*, s. 180.

¹⁴⁹ BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 221.

Zřejmě také založil školy v Jeruzalémě a v provinciích.¹⁵⁰ Vytvořil tak košatý administrativní systém, takže kromě stavebních prací bylo třeba také finančně tento systém zajišťovat, což ovšem představovalo další ekonomickou zátěž pro Izrael.

1Kr 4, 2-6 zmiňuje seznam nejvyšších úředníků a 1Kr 4, 7-9 seznam správců (podobné seznamům Davidovým v 2S 8, 16-18 a 20, 23-26).¹⁵¹ Avšak popis Šalamounovy administrativy skrývá některé nejasnosti. 1Kr 4, 4 uvádí dva kněze Sádoka a Ebjátara. To by ovšem znamenalo, že Ebjátarovo vyhnanství a Sádokovo ustanovení nejvyšším knězem byly zrušeny, protože nejvyšším knězem je v seznamu úředníků jmenován Sádokův syn Azarjáš.¹⁵² Benajáš byl stále vojenským velitelem, Elíchoref a Achijáš byli písaři, ale jejich skutečná funkce nám není známa. Jóšafat byl kancléřem, také zde není zjištěno přesné pracovní vymezení. Seznam uvádí dva Nátanovy syny, Azarjáše jako správce nad správci a Zabúda jako kněze a králova osobního rádce (králův přítel). Achíšar byl správcem paláce a Adóníram správcem nad nucenými pracemi. Dále je jmenováno dvanáct správců, i u nich není zřejmě, zdali jen dohlíželi nad správným odváděním dávek nebo měli nějakou rozsáhlejší funkci.¹⁵³

S tímto souvisí další novinka, kterou zavedl nový král – rozdělení izraelského území na dvanáct oblastí. V čele každé oblasti stál správce (*nesíb*), kterého jmenoval sám král. Tyto správní oblasti měly na starosti zajištění královského dvora po dobu jednoho měsíce. Vzhledem k rozrůstání královského harému, jakož i počtu vysokých úředníků, to nebyl lehký úkol.¹⁵⁴ Noth uvádí, že správce rozepisoval dávky na jednotlivé rolníky a dbal na jejich včasné odvádění. V čele celé této struktury stál nejvyšší královský úředník ve funkci vrchního správce. Za Davida ještě tento úřad neexistoval, vznikl pravděpodobně až za Šalamouna.¹⁵⁵

Dvanáct oblastí správních odpovídalo přibližně oblastem kmenovým, do nichž byla vtažena i kenaanská města z důvodu zvýšení zisku. Začleněním Kenaanců do své říše se Šalamoun snažil oslabit kmenovou soudržnost. Uložil tak na svůj lid břemeno a zároveň tím zrušil kmenový systém. Proměnil dvanáct kmenů ve dvanáct oblastí, a to vše pro užitek svého dvora.¹⁵⁶ Jednotlivé oblasti nezaujímal přesné území podle starých kmenových hranic, což může znamenat, že se Šalamoun pokusil tyto hranice vymazat.¹⁵⁷ Tomu je možno rozumět tak, že se snažil změnit ráz kmenového svazu, nastolit novou dobu, což ovšem jisté

¹⁵⁰ LEMAIRE, André. *Dějiny hebrejského národa*. S. 29-31.

¹⁵¹ *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 338.

¹⁵² Za Davida byl nejvyšším úředníkem velitel vojska (1Sa 8, 16 a 20, 23).

¹⁵³ PROVAN I., LONG V. P., LONGMAN III. T. *A Biblical History of Israel*. S. 248-249.

¹⁵⁴ LEMAIRE, André. *Dějiny hebrejského národa*. S. 29.

¹⁵⁵ NOTH, Martin. *Geschichte Israels*. S. 195.

¹⁵⁶ BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 221-222.

¹⁵⁷ *An Exposition of the Bible II.: Samuel – Job*. S. 250.

kruhy mohly vnímat jako pohrdání starými kmenovými tradicemi.¹⁵⁸ Král tím tedy přispěl k zániku posledních tradic původního izraelského kmenového svazu. Nejspíše nebral žádné ohledy na staré izraelské tradice a důležitějším se pro něj stalo jeho postavení mezi okolními národy.

Šalamoun zavedl systém nucených prací,¹⁵⁹ bez kterého by se jeho stavby neobešly. V knize Královské se však nachází dva odlišné údaje o tom, odkud bral otroky. První zpráva uvádí, že Šalamoun bral otroky z celého Izraele (1Kr 5, 27). Podle druhé zprávy si ale vybíral otroky z obyvatelstva neizraelského (1Kr 9, 20-22).¹⁶⁰ Podle Notha je první údaj věcně korektní a druhý je pouze sumární a nepřesná informace. Svobodní muži z izraelských kmenů byli na základě práva povinni sloužit ve vojsku, ne však nuceně pracovat. Kdyby je Šalamoun pracovat nutil, zasáhl by tím do právního řádu. Naproti tomu v kenaánských městech by muži stejně pracovat pro své městské pány museli, takže místo pro ně pracovali pro krále v Jeruzalémě.¹⁶¹ Mezi zprávami nalezneme další rozdíl i v tom, že v prvním případě, kdy Šalamoun bral otroky z celého Izraele, šlo o nucené práce neboli robotu (*mas*), kdežto v druhém případě využíval neizraelské obyvatelstvo pro dlouhodobé otrocké práce (*mas obed*).¹⁶² Nucené práce patřily do výčtu trestů, které měly Izrael postihnout za požadování krále, čímž vlastně odmítal Hospodina (1S 8, 11-17).¹⁶³

Důvodem nucených prací bylo vybudování chrámu, královského paláce, Miló, jeruzalémských hradeb, Chásoru, Megidda a Gezeru (1Kr 9, 15). Z toho by se dalo usoudit, že práce byly jen dočasné. Ovšem proti tomu stojí jiná zpráva, kde se píše, že neizraelské obyvatelstvo bylo podrobena otrockým nuceným pracím „*a tak je tomu až dodnes*“ (1Kr 9, 20n).

Nucené práce (*corvée*) byly velmi neoblíbené a mnohem namáhavější nežli služba v armádě, a proto se zvedal proti nim odpor. Údaje o počtu dělníků uvádí 1Kr 5, 27-32. V kamenolomech pracovalo 80 000 mužů, které řídilo 3 300 správců. Dopravu materiálu z kamenolomů pak zajišťovalo 70 000 mužů a 30 000 mužů se střídalo ve směnách. 10 000 z nich bylo posíláno do Libanonu kácet stromy na trámy.¹⁶⁴

¹⁵⁸ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 2. díl. Ř-Ž. S. 1059.

¹⁵⁹ Hebrejský výraz pro nucené práce je „*mas*“. Tento název se používal ještě daleko dříve, jak dokládají amárnské dopisy ze 14. století. Ti, kteří museli takto pracovat, nebyli otroky, ale jejich práce se shodovala s prací otroků. *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 361.

¹⁶⁰ NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela*. S. 93.

¹⁶¹ NOTH, Martin. *Geschichte Israels*. S. 193-194.

¹⁶² *Nový biblický slovník*. S. 998.

¹⁶³ *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 376.

¹⁶⁴ JOHNSON, Paul. *Dejiny židovského národa*. S. 66.

Inspirací pro systém nucených prací hledal Šalamoun patrně v Egyptě. Izraelité v egyptském zajetí poznali, co to znamená robota, ale za vlády Šalamouna se toto slovo stalo běžně používané. O tuto práci se dělily čtyři skupiny pracovníků. Nejlehčí práce vykonávali Izraelité svobodně narození, kteří nebyli považováni za nevolníky. Další skupinu představovali cizinci, jako byli Féničané a Gebalští,¹⁶⁵ které dodával Chíram. Třetí skupinu tvořili otroci získávaní z válek, prodávaní místo dluhu nebo i domácí Izraelité. Nejvíce zatěžovanou skupinou byli Kenaanci pracující přímo v lomech anebo jako přepravci vytěžených kamenů.¹⁶⁶

Tato nová struktura přinesla změny i do sociální sféry (rodina, klan, kmen). Izraelský národ, který se skládal z nezávislých rodových a kmenových celků, se stal provinčním společenstvím závislým na hlavním městě Jeruzalému. Nové společenství stálo na dvou institucích, a to na vojsku a na nucených pracích, což mělo za následek mísení obyvatelstva. To bylo špatně přijímáno už za Davida při sčítání lidu. Také se objevovala žárlivost Izraelců na Judejce, kteří byli zvýhodňováni (při spravování provincií, organizaci nucených prací, výběru vysokých civilních a vojenských hodností).¹⁶⁷ Judejci zřejmě nepatřili mezi dvanáct správních oblastí, které měly v čele dozorce. V 1Kr 4, 7-19 se dozorce pro Judeu neuvádí.¹⁶⁸

Proti nuceným pracím se postavil Jarobeám,¹⁶⁹ syn Nebata, zrovna ten, kterého Šalamoun díky jeho zdatnosti a pílí ustanovil dozorcem nad těmito pracemi. Zosnoval vzpouru a po jejím neúspěchu musel utéct do Egypta, protože mu Šalamoun usiloval o život. V Egyptě mu faraón Šíšak poskytl azyl.¹⁷⁰ Není zřejmé, jak širokých kruhů se vzpoura dotýkala, ani kdy k ní došlo. Možné je, že už to bylo na počátku vlády Šalamounovy. Důkazem toho by mohla být Jarobeámova účast na stavebních pracích v Davidově městě, které spadají asi do počátečního období Šalamounova kralování.¹⁷¹ Podle 1Kr 11, 27 stojí za příčinou Jarobeámovy vzpoury vystavění Miló. Co přesně lze z této zprávy vyvodit, není zřejmé, ale 1Kr 9, 15 uvádí jako důvod nucených prací výčet různých staveb a mezi nimi je i stavba Miló. Snad tedy Jarobeám přihlížel pracím na stavbě Miló a zřejmě to v něm vyvolalo nelibost.

¹⁶⁵ Jedná se zřejmě o dělníky z fénického přístavu Gebalu (Byblosu). Zmínky o něm nalezneme v Joz 13, 5 a Ez 27, 9. *Výklady ke Starému Zákonu II.* S. 345.

¹⁶⁶ *An Exposition of the Bible II.: Samuel – Job.* S. 252.

¹⁶⁷ LEMAIRE, André. *Dějiny hebrejského národa.* S. 31-32.

¹⁶⁸ NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela.* S. 93.

¹⁶⁹ Překlad „Ať se Příbuzný ukáže velkým“. HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen.* S. 240.

¹⁷⁰ NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela.* S. 93.

¹⁷¹ NOTH, Martin. *Geschichte Israels.* S. 189-190.

Nicméně peníze z vnitřních zdrojů panovníkovi nestačily, a tak byl nucen zmenšovat území dobyté Davidem. Musel odejít z Damašku a vzdát se severozápadního území.¹⁷² O tom budu hovořit ještě později. Šalamounova finanční situace ho zavedla i k tomu, že přenechal týrskému králi Chíramovi dvacet galilejských měst za jeho materiální dodávky, jak již bylo zmiňováno.¹⁷³ Mimo to král rozhodoval v záležitostech mezinárodního obchodu, které byly také zdrojem zisku. Sem patřil obchod s vonnými látkami a kadidlem, námořní obchod (tropické zboží, zvířata a zlato) a obchod s Féníčany (technická pomoc a stavební dřevo výměnou za zemědělské produkty).¹⁷⁴ „Povzbuzoval domácí i cizí obchodníky, aby používali jeho cesty, což mu pak zase umožňovalo od nich vybírat daně.“¹⁷⁵ Každoročně bylo Šalamounovi přiváženo 666 talentů zlata. Toto číslo je nejspíše nadsazené a je založeno na číslech zmíněných v 1Kr 9, 14 (120 talentů), 9, 28 (420 talentů) a 10, 10 (120 talentů).¹⁷⁶ Je těžké si představit, že král takové bezvýznamné země, udržoval takový obrovský dům v malém městě Jeruzalémě.¹⁷⁷ To navozuje dojem, že izraelský lid musel být velmi zatěžován, aby se Šalamoun mohl stát tak význačným a váženým panovníkem.

Vnitřní přeměna zavedená Šalamounem změnila kmenovou společnost na dynastický stát s pevně organizovanou strukturou. Skončila kmenová nezávislost, kterou nahradily správní oblasti s povinností platit daně, účastí na vojenské službě a na nucených pracích. Za Šalamounovy vlády docházelo k přesunu lidí z vesnic do měst a tím k jejich rozrůstání. Rozšiřovala se bohatá třída, prohluboval se rozdíl mezi bohatými a chudými, kmenová demokracie se vytrácela.¹⁷⁸ Z toho vyplývá, že král nerespektoval sociální zákony Tóry. Svým chováním jako velkokrál popíral staré tradice (které jsou izraelským dědictvím), čímž docházelo k jejich potlačení. Král začal být odloučen od svého lidu, není s ním propojen, jak bylo obvyklé za Davida.

Šalamoun se na počátku zdál být slibným vládcem, ale pokud shrneme jeho přínos pro celý izraelský národ, je nutno konstatovat, že byl přinejmenším rozporuplný.

Na začátku dostal Šalamoun od Hospodina moudrost při soudních rozhodování, bohatství a slávu. Zprvu tyto dary přinášely spravedlnost (1Kr 3, 16-28), dobrý administrativní systém pro celé království (1Kr 4, 1-19), taktéž mír a blahobyt (1Kr 4, 20 a 5, 5) a množství moudrých výroků a písní (1Kr 5, 9-14). Později však tyto dary nepřinášely

---

¹⁷² JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. S. 67.

¹⁷³ BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 222.

¹⁷⁴ LEMAIRE, André. *Dějiny hebrejského národa*. S. 29.

¹⁷⁵ JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. S. 67.

¹⁷⁶ *The New Jerome Biblical Commentary*. S. 168.

¹⁷⁷ *An Exposition of the Bible II.: Samuel – Job*. S. 274.

¹⁷⁸ BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 223.

žádný obecný prospěch. Blahobyť přinesl Šalamoun pouze pro Jeruzalém, zejména pro královský dvůr (1Kr 10, 16-21) a co se týká spravedlnosti, zmínila se o ni pouze královna ze Sáby (1Kr 10, 9). The New Jerome Biblical Commentary hodnotí Šalamouna razantně a jednoznačně: Hospodin dodržoval svůj slib, který dal Šalamounovi v Gibeónu, ale panovník změnil svůj postoj a jeho vlastní sláva a bohatství se pro něho stala důležitějším než dobro jeho lidu.¹⁷⁹

Šalamoun byl zřejmě vládce vychytralý, schopný zcela využít ekonomické možnosti říše, kterou zdědil po Davidovi. Na druhou stranu však v některých oblastech byl nezpůsobilý, což urychlilo pozdější rozpad státu.¹⁸⁰

3.1.5 Úpadek Šalamounovy vlády

Závěr Šalamounova kralování charakterizuje úpadek jeho moci. Na severu se osamostatnil Damašek a na jihu usiloval edómský princ o převzetí vlády ve své zemi. Tyto události dokazují, že král již nebyl schopen si udržet území získané Davidem.¹⁸¹

Zřejmě už na počátku Šalamounovy vlády povzbudila zpráva o Davidově smrti a o smrti velitele Joába edómského prince Hadada k tomu, aby se vrátil do Edómu a prohlásil se zde králem. Hadad však neobsadil celé území Edómu, protože Šalamoun měl stále volnou cestu k Akabskému zálivu a k přístavu Esjón-geberu, jenž vybudoval. Hadad ovládl asi jen pahorkatiny na východ od Wadi el-Araba. Vypadá to, že Šalamoun neučinil nic proto, aby opět získal vládu nad tímto územím. Rezon zase obsadil Damašek a prohlásil se za krále. Ani tehdy nepřišel Šalamoun o celé aramejské území, avšak ani tehdy se nepokusil získat vládu nad zemí zpět. Tak vzniklo aramejské království a k tomu ztráta Damašku znamenala pro Šalamouna definitivní konec nadvlády nad Aramejci ve vnitřní Sýrii, kterou si dříve udržoval David.¹⁸² Pozoruhodné je, že Šalamoun sice vybudoval velké vojsko a zaměřil se především na obranu říše, ale Hadadovi a Rezonovi nekladl žádný odpor, dokonce před nimi ustoupil. To potvrzuje, že jeho vojsko mělo působit dojmem Šalamounovy síly a moci pouze navenek, a není jisté, zdali ho král hodlal někdy vůbec použít.

Ze zprávy o Hadadovi a Rezonovi přesně nepoznáme, ve které době Šalamounova kralování se tato epizoda odehrála. V 1Kr 11, 25 se však píše: „*Byl protivníkem Izraele po všechny Šalamounovy dny, spolu s tím zlem, které představoval Hadad.*“ Pokud je těmito

¹⁷⁹ The New Jerome Biblical Commentary. S. 167.

¹⁸⁰ BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 221.

¹⁸¹ RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská Bible a dějiny*. S. 62.

¹⁸² NOTH, Martin. *Geschichte Israels*. S. 188-189.

všemi dny myšlena veškerá doba jeho kralování, pak by to znamenalo, že Hadad a Rezon ohrožovali jeho království neustále a tím pádem by Šalamounova doba nebyla až tak pokojná.¹⁸³

Na konci příběhu o Šalamounovi je zmínka o jeho smrti (1Kr 11, 41-43). Pokud uvážíme, že se stal králem ve dvaceti letech a vládl čtyřicet let, tak by zemřel zhruba v šedesáti letech. To by vypovídalo o jeho neplnění Božích příkazů. Hospodin na začátku slíbil Šalamounovi prodloužení jeho dnů za podmínky zachovávání nařízení (1Kr 3, 14). Král toto však nedodržel a nešel tak ve stopách svého otce Davida, proto s ním Hospodin nebyl spokojený a nesplnil, co původně nabízel.

Podle Maclarena nevypovídá starozákonní historie o slávě Izraele, ale o tom, jak Bůh s Izraelem jednal. Zaznamenává jak slávu, tak i utrpení, která většinou následují po poslušnosti a neposlušnosti. Stejně je to i u Šalamounova příběhu. Vypráví se o jeho moudrosti a bohatství, ale také i o jeho pádu.¹⁸⁴ Toto vyvolává otázku, zdali se nejedná spíše o ideologii nežli o historii. Biblisté Thompson, Lemche a Davies zastávají názor, že izraelská historie, jak jí prezentuje bible, je pouze ideologickou prací jeruzalémských kněží z doby poexilové nebo až z doby helénistické.¹⁸⁵

3.2 Šalamounovo náboženství

Izraelské náboženství v době spojeného království podléhalo centralizaci. David přinesl archu úmluvy do Jeruzaléma, aby spojil stát s tradicemi smluvního svazu. Šalamoun přispěl stavbou jeruzalémského chrámu, kde byla archa uložena. Oběma se podařilo to, co Saul nedokázal, totiž spojit světské a náboženské společenství pod královskou korunu. Přenesení schrány do Jeruzaléma a postavení chrámu přispělo k upevnění národního cítění k novému hlavnímu městu a k potvrzení, že Davidův dům je tím pravým nástupcem starého Izraele.¹⁸⁶

První kniha Královská představuje Šalamouna jako krále, který byl převážně Hospodinovým vyznavačem. Šalamoun Hospodina miloval (1Kr 3, 3), ale ve stáří se jeho srdce odklonilo (1Kr 11, 4). Šalamounovo náboženství, které bylo z větší části založeno na víře v jednoho Boha, se ale později stalo otevřeným i pro božstva jiná.¹⁸⁷

---

¹⁸³ PROVAN I., LONG V. P., LONGMAN III. T. *A Biblical History of Israel*. S. 257.

¹⁸⁴ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 202.

¹⁸⁵ FINKELSTEIN I., SILBERMAN N. A. *Objevování Bible: Svatá Písma Izraele ve světě moderní archeologie*. Přeložila Marie Čapková. Praha 2007, s. 120.

¹⁸⁶ BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 224.

¹⁸⁷ PROVAN I., LONG V. P., LONGMAN III. T. *A Biblical History of Israel*. S. 256-257.

3.2.1 Chrám

Nejvýznamnějším náboženským činem Šalamouna bylo dozajista vybudování jeruzalémského chrámu.¹⁸⁸ Místo pro jeho stavbu nevybral panovník sám, ale bylo zjeveno již dříve Davidovi (2S 24, 16-25).¹⁸⁹ Chrám vystavěl severně od návrší Ofel na hoře Mórja¹⁹⁰ (2Pa 3, 1) za pomoci týrského krále Chírama, což vtisklo stavbě fénický vliv, do kterého se mísily syrsko-mezopotámské a egyptské prvky.¹⁹¹

Příprava na stavbu chrámu trvala pravděpodobně delší dobu. Šalamoun nejdříve potřeboval zajistit materiál k této stavbě (jeho země neměla dostatek lesů), proto úmluva s Chíramem musela vzniknout už někdy na začátku jeho kralování. Tuto možnost dokládá 1Kr 5, 15, kde Chíram posílá k Šalamounovi poselství s gratulací¹⁹² k převzetí trůnu.¹⁹³ Podle 1Kr 6, 1. 37 tak začal Šalamoun budovat chrám ve čtvrtém roce své vlády, 480 let¹⁹⁴ po východu Izraele z Egypta.

Důvody vybudování jeruzalémského chrámu zmiňuje 1Kr 5, 17-19. Šalamoun se odvolává na svého otce Davida, jenž chrám vybudovat nemohl. David nepostavil dům Hospodinův nejen kvůli bojům a množství krve, které prolil, ale také kvůli úbytku zdrojů během jeho válek. V zemích jako je Asýrie či Egypt byli králové válečníky a staviteli chrámů zároveň, ale úcta k Bohu v Izraeli toto zakazovala. Maclaren uvádí, že Šalamoun v 17. verši nazývá Hospodina Bohem Davidovým a v 18. verši už Bohem svým. Zde je vidět synovo přijetí božské ochrany a osobního vztahu k Hospodinovi od svého otce. K postavení chrámu vedlo Šalamouna též vědomí jeho vyvolení Hospodinem.¹⁹⁵ „Proto jsem se rozhodl vybudovat dům jménu Hospodina, svého Boha, podle Hospodinových slov k mému otci Davidovi: Tvůj syn, kterého dosadím po tobě na tvůj trůn, ten vybuduje dům mému jménu.“ (1Kr 5, 19)

Šalamoun byl poháněn vděčností a poslušností ke svému otci, ale především i Božím určením. Nepřijal od Hospodina přepych a blahobyť jako podnět k odpočinku, ale jako velký

---

¹⁸⁸ Zpráva o stavbě chrámu se zdá být poněkud starší, což dokládá hebrejské označení měsíce „*jerach*“ (vv. 37n), které se jinde nachází pod mladším označením „*chodeš*“. Také výrazy o stavebních prvcích se zdají být staršího rázu a věty bez určitého slovesného tvaru zase navozují dojem ještě neuskutečněného plánu. *Výklady ke Starému Zákonu II.* S. 345-346.

¹⁸⁹ *Výklady ke Starému Zákonu II.* S. 582.

¹⁹⁰ Podle Gn 22, 2 je Morija země, ve které se nachází hora neuvedená jménem. *Výklady ke Starému Zákonu II.* S. 346.

¹⁹¹ NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela.* S. 91.

¹⁹² Toto gesto nebylo považováno za mezinárodní zvyk, ale spíše za vyjádření přání pokračovat ve vzájemné spolupráci. V Za 9, 2 je tato spolupráce chápána jako vníkaní Hospodinovy známosti do Fénicie. *Výklady ke Starému Zákonu II.* S. 343.

¹⁹³ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.).* S. 167, 170.

¹⁹⁴ Číslo 480 může znamenat symbolický násobek čísel 12 a 40. *Výklady ke Starému Zákonu II.* S. 346.

¹⁹⁵ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.).* S. 167-169.

závazek. Také nevnímal chrám jako dům pro Hospodina, ale jako dům pro jeho jméno.¹⁹⁶ Král měl tedy zřejmě v úmyslu postavit chrám¹⁹⁷ na počest Hospodina a nikoliv jako Hospodinův příbytek.

O popisu chrámu pojednává 1Kr 6-7. Ten byl budován podle vzoru staveb syrských, které se skládaly z předsíně, svatyně a velesvatyně.¹⁹⁸ Předsíň (*ulam*) měřila na délku pět metrů, svatyně (*hekal*) dvacet metrů a velesvatyně (*debir*) deset metrů. Všechny tři místnosti měly shodnou šířku deset metrů. Velesvatyně byla čtvercového půdorysu a stejně jako svatyně egyptské byla zahalena tmou.¹⁹⁹ Obřadní nádoby pro chrám zhotovil kovolijec Chíráam,²⁰⁰ kterého Šalamounovi poskytl týrský král. Nechal odlít nádrž na kolech, bronzovou nádobu na stojanu k omývání rukou a nohou, velké moře na 2 000 batů vody (1 bat = 36 l), které podepíralo dvanáct bronzových býků a které sloužilo k očišťování kněží před obětováním. Na zlatém oltáři²⁰¹ stálo deset zlatých svícňů. Dva bronzové sloupy, Boáz a Jakín, vysoké dvanáct metrů a obklopovaly tento oltář. Přepážku oddělující velesvatyni od svatyně zdobily zavěšené zlaté řetězy, podlaha a stěny byly obloženy cedrovými deskami. Velesvatyně měla dva dřevěné pozlacené cheruby, kteří sloužili k úschově kultovních relikvií.²⁰² „Rozprostírali křídla tak, že křídlo jednoho se dotýkalo jedné stěny a křídlo druhého se dotýkalo druhé stěny; jejich druhá křídla se uprostřed domu navzájem dotýkala.“ (1Kr 6, 27)

Uvnitř velesvatyně byla uložena schrána úmluvy. Byla dřevěná, dlouhá 1, 2 m, hluboká 75 cm a uvnitř ukrývala desky Zákona.²⁰³ „Podle ortodoxní izraelské víry byla schrána prostě úschovným místem božích příkazů. Neměla se uctívat jako kultovní předmět. V tomto bodě však Izraelité nebyli jednotní a rozcházel se i v tom, že Bůh, ačkoli se nedá zpodobnit, učinil člověka ke svému obrazu.“²⁰⁴

¹⁹⁶ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 167-169.

¹⁹⁷ V hebrejštině se chrám označuje jako „bejt“ nebo „habajit“. GESENIUS, William. *Hebrew and English lexicon of the Old Testament: with an appendix containing the biblical aramaic*. Oxford, 1955, s. 229.

¹⁹⁸ NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela*. S. 91.

¹⁹⁹ Hospodinova sláva měla v chrámu přebývat a zároveň i se skrývat ve velesvatyni, kde spočívala uprostřed svého lidu, od kterého byla současně oddělena. *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 355.

²⁰⁰ Vychvalování Chíráamovi dovednosti je podobné chvále zručnosti Besaleela (Ex 31, 2n a 35, 30n). *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 351.

²⁰¹ Oltář pravděpodobně nesloužil pro obětování, ale spíše jako kadidlový oltářík, jenž byl zlatem pouze obložen. *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 348.

²⁰² JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. S. 68-69.

²⁰³ *Ibid.*, s. 68-69.

²⁰⁴ JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. S. 69.

Kapitola 7 o vnitřním vybavení chrámu uvádí dvě podobné zprávy o bronzových výrobcích. Vykladači se domnívají, že verše 15-40 mají být návodem k práci a verše 41-47 pak už dokládají práci hotovou. Ovšem výsledky se neshodují s původním plánem.²⁰⁵

Šalamounův chrám měl dvě funkce. Sloužil jako královská svatyně v čele s veleknězem pověřeným králem, a jako svatyně všech Izraelců, ve které byla uložena schrána úmluvy.²⁰⁶ Šalamoun určoval a řídil celou stavbu a choval se jako vlastník chrámu. Chrám náležel ke královskému paláci a měl také sloužit královskému dvoru. Byl postaven podle vzoru svatyní okolních národů bez izraelských prvků.²⁰⁷ Podle Brighta znamenaly pohanské prvky chrámu pronikání pohanství do izraelského náboženství.²⁰⁸ Jednotlivé prvky chrámu poukazují na to, že byl podobný kenaanským chrámům z pozdní doby bronzové, které stály v Lakíši a Bét-šanu.²⁰⁹ Opět se i zde můžeme setkat s pronikáním cizích vlivů do Izraele. Šalamoun se nechal inspirovat okolními národy a přejal z nich kulturní a náboženské prvky. Víc než o zachování starých izraelských tradic, mu šlo o to, aby působil jako mocný a bohatý vládce.

Po dokončení chrámu se odehrála slavnost zasvěcení. Přípravy trvaly přibližně rok a celá zasvěcovací ceremonie pak čtrnáct dnů. Chrám byl dokončen v osmém měsíci jedenáctého roku a zasvěcení proběhlo v sedmém měsíci dvanáctého roku Šalamounovy vlády. Prvních sedm dní bylo věnováno zasvěcovací slavnosti a dalších sedm dní se slavil svátek stánků.²¹⁰

Zasvěcování probíhalo ve třech částech. V první byla umístěna schrána úmluvy na připravené místo, což bylo podstatou celé události: „*Kněží vnesli schránu Hospodinovy smlouvy na její místo do svatostánku domu, do velesvatyně, pod křídla cherubů.*“ (1Kr 8, 6) Skutečné zasvěcení chrámu proběhlo až za Hospodinovy přítomnosti, jež naplnila chrám v podobě mraku.²¹¹ V části druhé pronesl klečící Šalamoun modlitbu k Hospodinovi, naplněnou řečí podobnou řeči Deuteronomia. Třetí část tvořilo požehnání shromáždění. Král vstal po modlitbě od oltáře a požehnal celému shromáždění Izraele. Nejdříve chválil Hospodina a poté nabádal lid k poslušnosti, nakonec byla celá ceremonie završena oběťmi.²¹² Je zřejmé, že Šalamoun se sám pověřil do funkce kněze. Vnímal sebe jako stavitele i majitele

²⁰⁵ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 351.

²⁰⁶ BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 218.

²⁰⁷ NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela*. S. 91.

²⁰⁸ BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 218.

²⁰⁹ JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. S. 68.

²¹⁰ *An Exposition of the Bible II.: Samuel – Job*. S. 255.

²¹¹ Popis o naplnění chrámu oblakem se shoduje s popisem naplnění oblakem stanu setkávání v Ex 40, 34n. To lze chápat jako zdůraznění spojitosti mezi Šalamounovým chrámem a Mojžíšovou putovní svatyní. *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 355.

²¹² MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 175-176.

chrámu, který si může dovolit ve svém domě vše a jedině on rozhoduje, co se zde bude dít a kdo tu bude působit.

Šalamoun tedy požehnal shromáždění místo kněze, jakoby nerespektoval přednost duchovních. Podle 1Kr 9, 25 obětoval třikrát za rok a pátil kadidlo na oltáři bez účasti kněze. Za judského krále Uzijáše bylo toto těžkým zločinem.²¹³ „*Tobě, Uzijáši, nepřísluší pálit kadidlo Hospodinu, neboť to je záležitost kněží, synů Áronových, posvěcených k tomu, aby pálili kadidlo. Odejdi ze svatyně, poněvadž ses zpronevěřil. To ti u Hospodina Boha k slávě nebude.*“ (2Pa 26, 18) S něčím podobným se setkáváme u Saula, který obětuje sám bez přítomnosti proroka Samuela (1S 13). Samuel pak zavrhne Saula jako krále. Šalamouna ovšem nic takového nečekalo. Sice neporušil žádný konkrétní příkaz, ale obětování náleželo kněžím a on se pasoval na jejich místo. Opět Šalamoun nerespektuje izraelské tradice a počíná si svévolně. Zajímavé je, že není zmínky o tom, že by Hospodin proti Šalamounovi zasáhnul. Toto však může být také dalším výrazem Šalamounova kultu osobnosti.

Když byl chrám posvěcen, zjevil se Hospodin podruhé Šalamounovi v Gibeónu. „*Hospodin mu řekl: Vyslyšel jsem tvou modlitbu a tvou prosbu, s kterou ses na mne obrátil. Oddělil jsem jako svatý tento dům, který jsi vybudoval, a dal jsem tam spočinout svému jménu navěky.*“ (1Kr 9, 3) To ale kontrastuje s Iz 66, 1-2: „*Mým trůnem jsou nebesa a podnoží mých nohou země. Kdepak je ten dům, který mi chcete vybudovat? Kdepak je místo mého odpočinku? Všechny tyto věci učinila moje ruka. Tak vznikly tyto věci, je výrok Hospodinův...*“ Zde se Hospodin staví proti chrámu, protože on přebývá všude a žádný dům nepotřebuje.

Ve stavbě chrámu tak můžeme vidět porušení té izraelské tradice, která praví, že Hospodin není svázán s hmotným chrámem. Vypadá to, že si sám král tak špatně vyložil Hospodinova slova z 2S 7, 1-17, kde se Hospodin staví proti stavbě chrámu Davidem.²¹⁴ „*Hospodin ti oznamuje, že on vybuduje dům tobě. Až se naplní tvé dny a ty ulehneš ke svým otcům, dám po tobě povstat tvému potomku, který vzejde z tvého lůna, a upevním jeho království. Ten vybuduje dům pro mé jméno a já upevním jeho královský trůn navěky.*“ (2S 7, 11-13) Hospodin měl na mysli potomka, který postaví Božímu jménu chrám, ne však ve smyslu chrámu hmotného, jak to chápali David a Šalamoun, ale jako chrám nehmotný, přetrvávající v lidech. Šalamoun považoval sám sebe za toho, jenž má tento dům postavit, ale ve skutečnosti vybudoval dům jiný, než ten, o němž Hospodin hovořil.²¹⁵ Ne zcela

²¹³ *An Exposition of the Bible II.: Samuel – Job.* S. 273.

²¹⁴ NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela.* S. 92.

²¹⁵ *Ibid.*

pochopitelné je, že se Hospodin sice stavěl za Davida proti stavbě chrámu, ale Šalamounův chrám přijal.

Při příležitosti zasvěcení chrámu Hospodin potvrdil platnost slibů (2S 7, 11-13 viz výše), které dal Davidovi, za podmíněk, že se Šalamoun vydá stejnou cestou a bude dodržovat Boží přikázání. Zároveň upozornil na hrozící trest pro Izrael, pokud tohoto nebude dbát.²¹⁶ „*Jestliže se ode mne odvrátíte vy a vaši synové a nebudete dodržovat má přikázání a má nařízení, která jsem vám vydal, a půjdete sloužit jiným bohům a klanět se jim, vyhladím Izraele z povrchu země, kterou jsem jim dal, a zřeknu se domu, který jsem oddělil jako svatý pro své jméno.*“ (1Kr 9, 6n) Všechny Hospodinovy sliby jsou závislé na lidské poslušnosti. Budoucnost království po Šalamounovi závisela především na jeho nástupcích.²¹⁷

„Přesto je nesporné, že král ve svém stavebním zápalu udělal něco, co pozdější doba pociťovala jako zradu na Hospodinu. Vyjdeme-li z toho, že Šalamoun byl král tak velice moudrý, že svou moudrostí všechny převyšoval (1Kr 5, 10n), pak také budování svatyní božstvům okolních národů nesporně bylo „*moudré*“ jádro. Pomůže nám staroorientální zásada: „Jak na nebi, tak na zemi.“ Začneme u země; zde vidíme Šalamouna jako krále nad králi. Obdobně na nebi je Hospodin Bohem nad bohy. Na zemi má Hospodin slavný chrám v sousedství paláce královského, protože on je Bohem svého pomazaného. Symbolicky pak celá družina Hospodinova má své svatyně kolem Jeruzaléma, aby všem bylo jasné, že božové národů jsou podrobeni Hospodinu (srov. Dt 10, 17 Ž 95, 3; 96, 4; 97, 9 aj.) tak jako všichni okolní králové Šalamounovi. V praxi to ovšem posílilo vliv pohanských kultů, jimž Izrael až příliš ochotně podléhal. Proto nemohla pozdější doba vzpomínat na tuto činnost svého velikého krále jinak, než jako na zradu na Hospodinu.“²¹⁸ V Dt 12, 2-3 ale Hospodin Izraeli nařídil všechny oltáře, sochy, posvátné sloupy a kůly pronárodů zbořit, proto podle tohoto nemohou být cizí božstva brána jako podrobena izraelskému Bohu, pokud jejich svatyně v Izraeli stále stojí. Navíc cizí kulty způsobily vytrácení izraelské tradice, kterou si Izraelci udržovali po dlouhou dobu od svého egyptského exodu, proto není divu, že se zvedal odpor.

Šalamoun „prosadil svou náboženskou reformu ve směru královského absolutismu. Získal tak kontrolu nad jediným chrámem, kde šlo Boha účinně uctívat.“²¹⁹ Mnoho Izraelců se stavělo proti ústřednímu chrámu a začaly se oddělovat celé skupiny (např. rechabejci), které toto odmítaly. Na severu se také začal zvedat odpor proti centralizaci kultu

²¹⁶ NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela*. S. 92.

²¹⁷ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 192.

²¹⁸ *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 370.

²¹⁹ JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. S. 69.

do Jeruzaléma, protože kněží z jeruzalémského chrámu prosazovali svoje obřady jako jediné platné a ostatní kultická místa považovali za pochybná.²²⁰ „Koncentrací kultu do Jeruzaléma znehodnotil Šalamoun severní svatyně, jakými byl Šekem spojovaný s Abrahamem či Bétel spojovaný s Jákobem. Lidé ze severu tak na Šalamouna a jeho rod pohlíželi jako na duchovní ničitele a světské utlačovatele.“²²¹

Se Šalamounem tak přichází něco nového, co Izrael ještě nezažil. Od odchodu z Egypta se shromažďoval Izrael kolem Hospodinova stanu setkávání. Lid neustále putoval a Hospodin s ním. Až David určil schráně úmluvy její místo, ale stále byla možnost stan setkávání přenášet. Avšak až za Šalamouna měl být Hospodin svázán s jedním místem, s chrámem, a lid měl chodit za ním. Král tak mohl kontrolovat kult, mohl rozhodovat o všem, co se týkalo izraelského náboženství a navíc mohly finance získané z chrámu plynout do královské pokladny.

3.2.2. Harém

Podle 1Kr 11, 1 Šalamoun miloval mimo faraónovu dceru i Moábky, Ammónky, Edomky, Sidónčanky a Chetejky. Vybudoval si rozsáhlý harém, což vypovídá o jeho dobrých diplomatických vztazích s okolními státy, se kterými chtěl žít v míru.²²² „*Měl mnoho žen: sedm set kněžen a tři sta ženin.*“ (1Kr 11, 3) Podle Nandráskyho může tento počet žen souviset se symbolickým číslem tisíc.²²³ Oproti Šalamounovi měl první izraelský král Saul pouze jednu ženu a jednu konkubínu, druhý král David měl žen šestnáct.²²⁴ Šalamoun se tedy snažil udržovat vnější mír, ale svým harémem se snažil napodobit orientální vládce a samozřejmě to také znamenalo infiltraci cizích vlivů do Izraele.

To, že měl Šalamoun tak početný harém by mohlo naznačovat, že okolní národy, odkud tyto ženy pocházely, byly podřízené izraelskému králi, celému Izraeli a tedy i Hospodinu. Šlo sice o ženy z národů, se kterými měl Izrael zakázáno se sbližovat (např. Joz 23, 12n²²⁵), ale určitě by se velmi uplatnily,²²⁶ pokud by se je Šalamounovi podařilo získat pro Hospodina. Početnost Šalamounova harému by se dala vysvětlit tak, že okolní králové dávali

---

²²⁰ JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. S. 70.

²²¹ Ibid.

²²² NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela*. S. 89.

²²³ Ibid., s. 90.

²²⁴ *An Exposition of the Bible II.: Samuel – Job*. S. 274.

²²⁵ „Jestliže však přece odpadnete a přimknete se ke zbytku těchto pronárodů, které ještě zbyly mezi vámi, a jestliže se s nimi spřízníte sňatkem a budete se mísit s nimi a oni s vámi, tedy jistotně vězte, že Hospodin, váš Bůh, už před vámi ty pronárody nevyžene.“

²²⁶ Rozšířily by Hospodinovu známost do svých zemí.

Šalamounovi své dcery, aby mohli výtěžit něco z jeho bohatství. Přestože měl izraelský král mnoho žen, uvádí Písmo pouze jednoho jeho syna Rechabeáma.²²⁷ Navíc Rechabeáмова matka byla Amónka, což také bude mít pozdější negativní dopad (1Kr 14, 21-22).

Šalamoun nejen že uzavíral manželství s cizinkami, ale také nechal postavit na Olivetské hoře svatyně pro cizí božstva. To bylo ovšem bráno jako ignorování náboženského cítění Izraele.²²⁸ „Kosmopolitní charakter Šalamounova dvora umožnil zavádění cizích kultů a dokonce výstavbu svatyní zasvěcených cizím božstvům: bohu Moábců Kemóšovi, bohu Amónců Milkomovi,²²⁹ bohyni Sidónců Aštoretě²³⁰ (1 Kr 11, 1-8).“²³¹ O dalších božstvech už se zde nehovoří, protože jejich uctívání se zřejmě odehrávalo mimo Jeruzalém. Také to dokládá náboženská reforma pozdějšího judského krále Jošijáše, která se týkala pouze tří zmíněných božstev.²³²

„Když nadešel Šalamounovi čas stáří, jeho ženy odklonily jeho srdce k jiným bohům, takže jeho srdce nebylo celé při Hospodinu, jeho Bohu, jako bylo srdce jeho otce Davida. Šalamoun chodil za božstvem Sidónanů Aštoretou a za ohyzdnou modlou Amónců Milkómem. Tak se Šalamoun dopouštěl toho, co je zlé v Hospodinových očích, a neoddal se cele Hospodinovi jako jeho otec David.“ (1Kr 11, 4-6) Zde se hovoří o Šalamounově odpadnutí od Hospodina. Otázka zní, zdali se modloslužbou zabýval sám, nebo pouze vystavěl svatyně pro božstva svých žen. Protože však 6. verš říká *„neoddal se cele Hospodinu“*, mohlo by to znamenat, že se od Hospodina zcela neodvrátil a že se snažil být jak vyznavačem Hospodinovým, tak i vyznavačem jiných božstev.²³³ Šalamoun zřejmě nebyl úplně oddán cizím božstvům, protože kdyby tomu tak bylo, nesnažil by se, aby jeho egyptská manželka nevstupovala na posvátná místa (1Kr 9, 24).²³⁴

Šalamoun se pravděpodobně nenavrátil k Hospodinovi, protože prorocství Achijáše k Jarobeámovi hovoří o modlářství jako o stále existujícím nebezpečí (1Kr 11, 33) a podle 2Kr 13, 13 Šalamounovy svatyně stojí až do vlády Jošijášovy. Pokud by Šalamoun zanechal modlářství, patrně by svatyně odstranil. Modloslužbě se věnoval na jižním vrcholku Olivetské hory, kde stály tři svatyně, a následkem toho přijímá od Hospodina oznámení

²²⁷ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 368-369.

²²⁸ NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela*. S. 90.

²²⁹ Milkóm neboli Molek (řecky Moloch) bylo božstvo, jemuž se obětovali lidské oběti. *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 369.

²³⁰ Fénická bohyně Aštoret („velká matka“) se uctívala v Sýrii a Palestině. *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 369.

²³¹ LEMAIRE, André. *Dějiny hebrejského národa*. S. 32.

²³² *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 369.

²³³ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 202-203.

²³⁴ JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. S. 69.

trestu.²³⁵ „Protože to s tebou dopadlo tak, že nedodržíš mou smlouvu a má nařízení, která jsem ti přikázal, zcela jistě odtrhnu království od tebe a dám je tvému služebníku.“ (1Kr 11, 11)

Šalamoun přijal Hospodinovo oznámení trestu bez lítosti. Pokud by svých činů litoval, zřejmě by Jarobeám neobdržel proroctví. Zajímavá je ovšem Hospodinova shovívavost a následné zmenšení králova trestu.²³⁶ „Avšak za tvého života to neučiním kvůli tvému otci Davidovi. Odtrhnu je až z ruky tvého syna. Celé království však přece neodtrhnu, jeden kmen dám tvému synu kvůli svému služebníku Davidovi a kvůli Jeruzalému, který jsem si vyvolil.“ (1Kr 11, 12n) Důsledky Davidova dobročinní padnou na Šalamouna a následky Šalamounova špatného konání pak na jeho syna Rechabeáma.²³⁷

Důvod Šalamounova selhání lze vidět v jeho sňatcích s cizinkami. Na začátku jeho vlády (1Kr 3, 1-3) bylo poznamenáno, že Šalamoun si vzal faraónovu dceru z důvodu politické aliance, ale miloval Hospodina. Ovšem v závěru miluje mnoho žen (1Kr 11, 1). V 1Kr 3, 1 chce Šalamoun postavit Hospodinovi chrám, v 1Kr 11, 7 ale staví také svatyně cizím bohům. Uctívání Hospodina na návrších bylo ponecháno až do doby, než byl chrám vybudován (1Kr 3, 2), ale ten už tu stojí a návrší jsou používána dál.²³⁸ Šalamoun byl zřejmě vyznavačem jak Hospodina, tak jiných bohů, a proto neměl potřebu cokoliv měnit.

Hospodinova první slova k Šalamounovi byla založena na králově zbožnosti. Hospodinova poslední slova jsou ale založena na jeho odpadlictví. Šalamoun nechodil po Davidově cestě, proto jeho království nebude pokračovat a jeho syn bude pouze tolerován.²³⁹

Autor knihy Královské Šalamouna sice celou dobu oslavuje, líčí jeho moc, majetnost a váženost mezi okolními panovníky, avšak ve spojitosti s jeho manželkami dochází k odklonění Šalamounova srdce od Hospodina a autor jej líčí negativně. Šalamoun je zde přímo uveden jako příčina budoucího rozpadu království. Možné je, že autor potřeboval rozpad království nějaký způsobem zdůvodnit, a tak nachází příčinu v Šalamounovi.

²³⁵ Seznam provinění Izraelců uvádí Dt 29, 23-27. Výklady ke Starému Zákonu II. S. 360. To celé podle MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. s. 203-206.

²³⁶ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 203-206.

²³⁷ Ibid.

²³⁸ *The New Jerome Biblical Commentary*. S. 168.

²³⁹ Ibid., s. 168.

4. Příčiny rozpadu Davidovy říše

„Šalamounem končí trvání jednotné izraelské říše, spojené nábožensky (jeden chrám) i politicky (jeden král). Konec této epochy lící biblické podání jednak jako trest za zpronevěru Hospodinu, jíž podlehl král i lid (1Kr 11), jednak jako důsledek zotročování lidu králem (k. 12). Jak narušený vztah k Hospodinu a jeho zákonu, tak bezohledné využívání poddaných zbavily izraelské království stálosti a soudržnosti, vyvolávaly vzpoury a přivolaly Boží soud.“²⁴⁰

4.1 Příčiny rozdělení království

a) Příčina rozpadu království se zrodila za Šalamouna, ale s rozdělením říše na Izrael a Judu se můžeme setkat už v době Davidově. K odluce Izraele a Judy došlo po Saulově smrti, kdy se David jakožto Hospodinův pomazaný hodlal ujmout vlády nad celým Izraelem.

Hospodin nechal pomazat Davida za izraelského krále ještě za Saulova života, protože Hospodin Saula zavrhl. „Protože jsi zavrhl Hospodinovo slovo, i on zavrhl tebe jako krále.“ (1S 15, 22) V 2S 2, 4 se dozvídáme o druhém Davidově pomazání za krále pouze nad Judskem. David na radu Hospodina po Saulově smrti vstoupil do judského města Chebrónu,²⁴¹ kde ho judští muži pomazali za krále. Zde se tedy poprvé setkáváme s rozdělením izraelského království.²⁴² David začal vládnout nad Judskem, zatímco nad severním Izraelem byl ustanoven Saulův syn Íš-bošet.²⁴³ Izrael stál za Saulem, respektive za Saulovým synem a Judsko podporovalo Davida. Po Íš-bošetově smrti přišli za Davidem představitelé izraelských kmenů do Chebrónu a pomazali ho za krále i nad Izraelem.²⁴⁴ Uzavřeli s ním smlouvu, čímž opět došlo ke sjednocení Izraele. Toto spojení však nemělo dlouhého trvání. Království nebylo nikdy zcela jednotné, což se potvrdilo po Šalamounově smrti, kdy došlo k úplné odluce severního Izraele od Judska.

---

²⁴⁰ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 380-381.

²⁴¹ Překlad „(místo) Spolčení“. HELLER, Jan. Výkladový slovník biblických jmen. S. 171-172.

²⁴² Není jisté, kdy se Izrael přesně rozdělil na Judsko s centrem v Chebrónu a na severní Izrael. Kmeny se v době Soudců slučovaly pouze při ohrožení, jinak žily převážně odděleně. Severní Izrael se dostává do popředí za Saula. Výklady ke Starému zákonu II. S. 250.

²⁴³ Překlad „Muž hanby“. HELLER, Jan. Výkladový slovník biblických jmen. S. 58-59.

²⁴⁴ Máme dvě rozdílné zprávy o tom, kde vládl David. 2S 5, 4n uvádí, že David kraloval nad celým Izraelem i nad Judou. 1Kr 2, 10n naopak hovoří o tom, že David vládl čtyřicet let nad Izraelem. RENDTORFF, Rolf. Hebrejská bible a dějiny. S. 57.

Zpráva o Davidově vládě nad celým Izraelem i nad Judou nasvědčuje tomu, že obě části nebyly zcela sloučeny, nýbrž byly spojeny do unie osobou Davida. Jednotná říše se vytvořila za Šalamouna, ale trvala pouze do jeho smrti. Výklady ke Starému zákonu II. S. 258-259.

b) Příčina vedoucí k pozdějšímu rozpadu království spočívá v Šalamounově rozdělení území Izraele na dvanáct správních oblastí, kdy se každý měsíc starala jedna oblast o výživu královského dvora. Také nákladné stavby nemohly být uskutečнены bez zvýšení daní a zavedení nucených prací, a to vše představovalo nebezpečí pro jednotu království.²⁴⁵ Rozpad říše se neudál zázrakem, ale došlo k němu přirozeným vyústěním událostí. Především to byly zmíněné vysoké daně a nucené práce, které sužovaly lid a vedly ke vzpouře.²⁴⁶

c) Rozdělení království bylo ale podle 1Kr důsledkem převážně Šalamounova uctívání cizích božstev. Hospodin sám králi oznámil, že kvůli jeho konání dojde k rozpadu. Ani při této příležitosti nevystupuje prorok, jak bývalo zvykem při oznamování soudu.

Blížící se naplnění Hospodinových slov sděluje Achijáš v proroctví Jarobeámovi. Prorok zde poprvé za Šalamounovy vlády promlouvá jménem Hospodina a odůvodňuje rozpad říše. „*To proto, že mě opustili, klaněli se Ašoretě, božstvu Sidónanů, Kemóšovi, božstvu Moábců, a Milkómovi. Nechodili po mých cestách, neřídili se tím, co je správné v mých očích, mými nařízeními a právními ustanoveními, jako jeho otec David.*“ (1Kr 11, 33) Achijáš oznamuje Jarobeámovi, co se stane, a zaslubuje mu vládu nad deseti izraelskými kmeny.

Proroctví z 1Kr 11, 31-39 lze rozdělit na tři části. Verše 31-33 oznamují trest, který se ale nebude vztahovat na území Davidova domu kvůli Davidovi a božskému vyvolení Jeruzaléma. Druhou část tvoří verše 34-36, kde se odkládá provedení rozsudku na dobu po Šalamounově smrti a uvádí se stejné dva důvody jako v části první. Verše 37-39 tvoří třetí část a slibuje se v nich království Jarobeámovi a též se určují podmínky, za kterých přízeň slíbená Davidovi bude jeho. Proroctví se ale uzavírá ujištěním, že utrpení Davidova potomstva nebude věčné.²⁴⁷ Prorok pak roztrhnul svůj šat na dvanáct kousků a deset jich dal Jarobeámovi. Podobnou situaci můžeme nalézt v 1S 15.²⁴⁸ „*Když se Samuel obrátil k odchodu, uchopil Saul cíp jeho pláště a ten se roztrhl. Samuel mu řekl: „Dnes od tebe Hospodin odtrhl izraelské království a dal je tvému bližnímu, lepšímu, než jsi ty.*“ (1S 15, 27-28) Prorokova zpráva uvádí rozdělení království (božské instituce) jakožto božský čin.²⁴⁹

Jarobeám se pokusil o ozbrojené povstání, jak dosvědčuje verš 26, kdy „*pozdvihl ruku proti králi*“. To ale bylo neúspěšné. Je možné tedy poukazovat na to, že Jarobeám nebyl příliš ovlivněn náboženskými motivy, protože prorokova slova k Jarobeámovi ujišťovala, že se tak

²⁴⁵ SEGERT, Stanislav. *Starověké dějiny Židů*. S. 90.

²⁴⁶ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 207.

²⁴⁷ Ibid., s. 212.

²⁴⁸ *The New Jerome Biblical Commentary*. S. 168.

²⁴⁹ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 211.

nestane za Šalamounova života.²⁵⁰ „Ale celé království mu z ruky nevezmu, neboť jsem ho ustanovil vladykou na celý život kvůli svému služebníku Davidovi....“ (1Kr 11, 34) Chtěl Jarobeám zbrkle uchvátit to, co mu bylo už slíbeno? Jarobeám byl již dříve ustanoven Šalamounem správcem na nucenými pracemi pro dům Josefův. Jedná se zřejmě o kmen Efraim, ke kterému podle 1Kr 11, 26 Jarobeám patřil. Bylo přirozené, ale zároveň nebezpečné postavit Jarobeáma do čela nucených prací svého vlastního kmene.²⁵¹ Ten v této pozici mohl snadněji podněcovat lid ke vzpouře, když náležel k jeho kmeni.

d) Rozpad říše dovršil požadavek severních kmenů na zmírnění nucených prací a daní a zamítnutí nového krále Rechabeáma.

4.2 Rozpad království

Otázka nástupnictví se opakovala po Šalamounově smrti. V Jeruzalémě se pokládalo za samozřejmé, že nástupce bude z rodu Davidova, a tak byl králem ustanoven Šalamounův nejstarší syn Rechabeám.²⁵² Proti tomu izraelské kmeny upřednostňovaly zvolení krále shromážděním. Svolaly sněm jejich představitelů do Šekemu, aby vznesly námitky proti nuceným pracím, zavedeným králem Šalamounem.²⁵³ Není jasné, jaký vliv měl na těchto jednáních Jarobeám, ale lze předpokládat, že se již vrátil z Egypta a zúčastnil se jich.²⁵⁴

Izraelské kmeny očekávaly zvolení nového krále na tomto sněmu. Proto se také Rechabeám do Šekemu dostavil (1Kr 12, 1). Avšak než k potvrzení krále došlo, předložily zástupci kmenů Rechabeámovi své podmínky. Byli jej ochotni přijmout za krále, pokud zmírní praktiky, zavedené jeho otcem. Podle Nandrásyho mohl být Rechabeám severními izraelskými kmeny odmítán kvůli nuceným pracím a většímu zatěžování těchto kmenů nežli Judska.²⁵⁵ Podle Notha se však náрек izraelských kmenů po Šalamounově smrti v 1Kr 12, 4 vztahuje spíše na dávky než na nucené práce.²⁵⁶ Balabán vidí příčinu odtržení severních kmenů v jiném náboženském pohledu na věc i v přístupu k životu. Severním Izraelcům se Davidovo dědictví nehodilo.²⁵⁷ „Mravní rigoróznost, kultická čistota, odpor ke kultickému a myšlenkovému synkretismu, spoléhání na Hospodina i v záležitostech či krizích, kdy ostatní

²⁵⁰ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)* S. 213-214.

²⁵¹ Ibid., s. 210.

²⁵² Překlad „Rozšířil lid“. HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. S. 422.

²⁵³ SEGERT, Stanislav. *Starověké dějiny Židů*. S. 96-97.

²⁵⁴ *Výklady ke Starému zákonu II*. S. 375.

²⁵⁵ NANDRÁSKY, Karol. *Dějiny biblického Izraele*. S. 94-95.

²⁵⁶ NOTH, Martin. *Geschichte Israels*. S. 194.

²⁵⁷ BALABÁN, Milan. *Bojovníci a trpitelé*. S. 47.

sahají samozřejmě po politicko-mocenských prostředcích – to vše naplňovalo Sever tichým děsem.²⁵⁸

Rechabeám si vzal tři dny na rozmyšlení a povolal do Šekemu své rádce. Jedni byli starší, kteří působili za Šalamouna a radili Rechabeámovi, aby podmínky přijal. Druzí byli mladší,²⁵⁹ byli to ti, kteří s králem vyrostli a ti radili kmenům neustupovat. Rechabeám pak přijal radu od svých mladších rádců. Není jisté, zda rádcové tímto chtěli hájit Rechabeámovu čest, ale nedomysleli svou radu do důsledku a ani Rechabeám, který jejich radu přijal.²⁶⁰ 1Kr 14, 21 uvádí, že Rechabeámovi bylo čtyřicet jedna, když začal vládnout, takže jeho současníci nemohli být zas tak mladí. Možná je to chyba a má zde být dvacet jedna, což by odpovídalo ukvapené radě.²⁶¹ Také zde není žádný náznak, že by Rechabeám žádal o radu Hospodina.²⁶²

„*Můj otec vás obtížil jhem, já k vašemu jhu ještě přidám.*“ (1Kr 12, 14a) Tak zněla Rechabeáмова odpověď. Rechabeámovo vyhrožování se zdá být dost nerozumné, protože pravděpodobně nepředstavovalo jeho konečný úmysl a zřejmě také nedisponoval takovou vojenskou silou, aby výhrůžku mohl uskutečnit.²⁶³ Podle Maclarena se v 1Kr 12, 15 odhaluje skutečný důvod Rechabeáмова odmítnutí.²⁶⁴ „*Král lid nevyslyšel, neboť to bylo řízení Hospodinovo.*“ (1Kr 12, 15) Rechabeámovo jednání je vyličeno jako přímá příčina rozpadu říše, ale autor odhaluje, že jeho jednání je zapříčiněno Hospodinem, aby mohl vyplnit to, co slíbil Jerobeámovi.²⁶⁵ Šekem nikdy nezažil tak krušné chvíle jako teď, kdy se jednotný Izrael naposledy sešel.²⁶⁶

Izraelské kmeny na Rechabeámovo odmítnutí zareagovaly opuštěním sněmu. Rechabeám se ještě pokoušel situaci zachránit a poslal k nim správce nad nucenými pracemi Adónírama, kterého Izraelci ale ukamenovali.²⁶⁷ Adóníram byl ustanoven správcem již za Davida (2S 20, 24) a tuto funkci vykonával po celou dobu vlády Šalamouna (1Kr 4), musel tedy být už velmi starý. Buď se tedy Rechabeám snažil vzbudit v kmenech úctu ke starému člověku, nebo snad chtěl připomenout Davidovu autoritu. Jisté je, že nic z toho nezapůsobilo,

²⁵⁸ BALABÁN, Milan. *Bojovníci a trpitelé*. S. 47-48.

²⁵⁹ Doslova se uvádí „*jeladím*“ (dětí), mohlo jim být asi čtyřicet let, ale autor se snaží naznačit, že rozum mají jako děti. *Výklady ke Starému zákonu II*. S. 376-377.

²⁶⁰ NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela*. S. 95.

²⁶¹ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 219.

²⁶² *Výklady ke Starému zákonu II*. S. 377.

²⁶³ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 220.

²⁶⁴ *Ibid.*, s. 216-217.

²⁶⁵ *The New Jerome Biblical Commentary*. S. 169.

²⁶⁶ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)* S. 220-221.

²⁶⁷ NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela*. S. 95.

protože severní kmeny hleděly na Adónírama pouze jako na zprostředkovatele Rechabeámovi vůle.²⁶⁸ Jeho volba Adónírama tedy byla hloupá a jen ještě více podnítila vzpouru.²⁶⁹

Shromáždění vyhlásilo nezávislost na davidovské dynastii a ustanovilo si za krále Jarobeáma.²⁷⁰ Podle bible byl při jeho ustanovení králem přítomen prorok Achijáš, a zřejmě proto se v Izraeli udržovala volba krále shromážděním lidu, na kterém měli svůj podíl i proroci.²⁷¹

Rechabeám se poté už bál o svůj život a utekl do Jeruzaléma, kde se připravoval na poslední pokus o uchvácení moci (1Kr 12, 20-24). Vyslal vojsko o počtu 180 000 mužů z kmene Juda a Benjamín, aby dobylo zpět severní území. To však cestou narazilo na proroka Šemajáše, který potvrdil rozdělení království jakožto vůli Božího ustanovení. Vojáci se tedy odebrali zpět do svých domovů.²⁷² Zde je verš 21 v rozporu s veršem 20.²⁷³ „*Když se celý Izrael doslechl, že se Jarobeám navrátil, poslali ho do pospolitosti a ustanovili ho za krále nad celým Izraelem. Při domě Davidově nezůstal nikdo kromě kmene Judova.*“ (1Kr 12, 20) Kam náležel kmen Benjamín, není tedy jednoznačné. S nejasností ohledně příslušnosti kmene Benjamín se můžeme setkat také v 1Kr 11, 30-32, kde prorok Achijáš Šíloský roztrhne svůj plášť na dvanáct částí. Deset kusů dá Jarobeámovi, jeden by měl připadnout Šalamounovi, ale o dvanáctém kusu není ani zmínka. Benjamínova příslušnost patrně nebyla stálá, za čímž by se mohly skrývat pohraniční boje. Převážnou většinu Benjamínova území nakonec zahrnul dům Judův.²⁷⁴

Po Jarobeámově zvolení vznikla dvě nezávislá království (Izrael a Judsko). Hned po svém nástupu na trůn, začal Jarobeám upevňovat svou vládu. První jeho počín bylo vystavění města Šekemu, které si zvolil za své sídlo. Pak ale přesídlil do Penúelu, města v Zajordání a nakonec se usadil v Tirse.²⁷⁵ Šekem bylo místo významné už dříve hlavně uzavíráním smluv. Zde byla obnovena smlouva za Jozua a zde byly pohřbeny Josefovy kosti.²⁷⁶ Opevnění Šekemu a Penúelu bylo tedy první, co Jarobeáma zajímalo. Achijáš mu slíbil boží ochranu a upevnění jeho království pouze za předpokladu respektování Božího

---

²⁶⁸ Výklady ke Starému zákonu II. S. 378.

²⁶⁹ The New Jerome Biblical Commentary. S. 169.

²⁷⁰ LEMAIRE, André. Dějiny židovského národa. S. 34.

²⁷¹ SEGERT, Stanislav. Starověké dějiny Židů. S. 96-97.

²⁷² Výklady ke Starému zákonu II. S. 378.

²⁷³ RENDTORFF, Rolf. Hebrejská bible a dějiny. S. 65.

²⁷⁴ Ibid.

²⁷⁵ Ibid., s. 66.

²⁷⁶ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 378

zákona, a pokud by Jarobeám prorokovi uvěřil, zajímal by se o něco jiného než o budování pevností.²⁷⁷

I po rozdělení království navštěvovali dále severní Izraelci jeruzalémský chrám, protože v něm byla schrána úmluvy. Jerobeám se ale obával, že tak severní kmeny zůstanou stále spojeny s Jeruzalémem a tím i s domem Davidovým, proto se snažil těmto návštěvám zamezit. Nechal vybudovat ústřední svatyně v Bételu a Danu, které byly obě královské. V obou se nacházeli zlatí býčci,²⁷⁸ znázorňující bohy, kteří vyvedli Izrael z Egypta. Jarobeám však zbudoval svatyně bez Božího pokynu a bez dotázání se Hospodina.²⁷⁹ Podle autora knih Královských vedla tato novinka izraelský lid jen k vyznávání jiných bohů, což podle Ex 20, 4 Hospodin zakázal už na Sinaji. Jerobeámova slova z 1Kr 12, 28 jsou totiž téměř shodná se slovy lidí při zhotovení zlatého býčka v Ex 32, 4.²⁸⁰ „*Král se poradil a dal udělat dva zlaté býčky a řekl lidu: „Už jste se dost nachodili do Jeruzaléma. Zde jsou tvoji bohové, Izraeli, kteří tě vyvedli z egyptské země!“* (1Kr 12, 28) „*On je od nich vzal, připravil formu a odlil z toho sochu býčka. A oni řekli: „To je tvůj bůh, Izraeli, který tě vyvedl z egyptské země.“*“ (Ex 32, 4) Z toho lze rozpoznat, že autor knih dává do souvislosti náboženské jednání lidí odehrávající pod Sinajem, a zřejmě tím chtěl naznačit, že i Jarobeámovo činění je špatné v Hospodinových očích.

Stejně jako cherubové, měli zlatí býčci představovat pouze trůn pro neviditelného Boha, neměli být určeny pro uctívání. Ačkoliv piedestal se objevuje v Baalově kultu, Jarobeám zřejmě zamýšlel upevnit vyznávání neviditelného Hospodina.²⁸¹

Jarobeám tak zřídil vlastní svatyně, s vlastním kněžstvem a svátky. 1Kr 12, 26-33 prezentuje tento čin z judského hlediska jako odklon od jeruzalémského kultu. Ale mohlo by to být chápáno i tak, že samostatný stát chtěl mít i samostatnou kultickou nezávislost.²⁸² Svátek stánků se udržoval stále, jen byl posunut o měsíc dopředu, pravděpodobně kvůli sklizni, aby se zdůraznilo oddělení náboženské svátku od svátku zemědělského.²⁸³ Bylo také požadováno, aby kněží měli lévijský původ, což kněžstvo severního Izraele ovšem nemělo.²⁸⁴

²⁷⁷ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)* S. 223, 225.

²⁷⁸ Podle Výkladu ke Starému Zákonu však býčci zřejmě nepředstavovali Hospodina, protože v Přední Asii bylo zvykem, že každé božstvo mělo své zvíře, které sloužilo jako podnož. Proti Jarobeámovým býčkům nikterak nezasahovali proroci Eliáš a Elíša, až o tři sta let později se proti nim ozvali Ámos a Ozeáš, protože severoizraelský kult podlehl vlivům okolních božstev, proto začali v býčcích vidět zobrazení Hospodina. *Výklady ke Starému zákonu II.* S. 379-380.

²⁷⁹ *Výklady ke Starému Zákonu II.* S. 379-380.

²⁸⁰ PROVAN I., LONG V. P., LONGMAN III. T. *A Biblical History of Israel.* S. 261.

²⁸¹ *The New Jerome Biblical Commentary.* S. 169.

²⁸² RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny.* S. 66.

²⁸³ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)* S. 224-225.

²⁸⁴ *Výklady ke Starému zákonu II.* S. 380.

Jarobeáмова politika byla vcelku úspěšná. Upevnila jak jeho království, tak ho i oddělila od Judska. Ale byl to úspěch za cenu snížení náboženské váhy.²⁸⁵ Vyprávění o Jarobeámově vládě je vylíčeno v docela negativním světle. V této době začíná kultické odpadnutí od Jeruzaléma, a tím také dostávají dějiny severního království v knihách Královských negativní předurčení.²⁸⁶

Rozdělení království tak znamenalo konec veškeré Šalamounovy prosperity.²⁸⁷ Rozpad na dva slabé státy byl z jednoho hlediska ztroskotání národa, a z druhého šlo o božskou odplatu za lidské hříchy.²⁸⁸ „1Kr 12, 19 mluví z judského hlediska o odpadnutí Izraele od domu Davidova (sr. též Iz 7, 17). S ohledem na 2Sa 5, 3 musíme historicky správněji mluvit o neobnovení smlouvy mezi severními kmeny a reprezentantem davidovské dynastie.“²⁸⁹ Izraelské království se nikdy nevymanilo z napětí, které převládalo už od jeho počátku. Oddělení severního Izraele za Saula a důsledky Šalamounovy vlády vyústily v rozpad státu, o který izraelský lid tak usiloval.

---

²⁸⁵ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 227.

²⁸⁶ RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny*. S. 67.

²⁸⁷ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 212.

²⁸⁸ Ibid., s. 216.

²⁸⁹ RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny*. S. 64.

5. Srovnání 1Kr 1-11 a 2Pa 1-9

Na počátku bych nejprve nastínila obecnější pohled na knihy Královské a knihy Paralipomenon. Knihy Královské patří mezi Přední proroky,²⁹⁰ protože obsahují stejná teologická témata a disponují stejným slovníkem jako kniha Jozue až knihy Samuelovy, a proto jsou všechny považovány za jednotné literární dílo. Mezi hlavní prameny knih Královských lze zařadit „knihu letopisů králů izraelských“, „knihu letopisů králů judských“ a „knihu příběhů Šalamounových.“ Knihy Královské jsou anonymním dílem, které bylo sepsáno zřejmě někdy v období babylónského exilu.²⁹¹

Autor knih Královských samozřejmě psal pro tehdejší posluchače a snažil se odůvodnit příčinu exilu i obsazení Judska tak, aby uchoval víru svého národa, který čelil těmto otázkám. Chtěl ukázat, že exil není následkem Hospodinova pochybení, ale že izraelský Bůh pouze splnil to, co sliboval, tedy postižení Izraele za jeho neposlušnost. Izrael porušoval Hospodinovy příkazy už od doby vyjití z Egypta, proto ho trest neminul. Autor také využívá zákonů z knihy Deuteronomium, jejichž prostřednictvím posuzuje dějiny Izraele. Deuteronomium se promítá i do Šalamounovy vlády, a to především v citování Dt 17, 16-17²⁹² (v 1Kr 4, 26; 9, 19; 10, 14-28; 11, 3). Autor připomíná, že už Mojžíš upozorňoval na nebezpečí, které hrozí, pokud nebude Izrael dodržovat smlouvu s Bohem. Proto v knihách není exil prezentován jako něco překvapujícího.²⁹³

Už za vlády Šalamouna se můžeme setkat s Hospodinovým zavržením kvůli nedodržování příkazů. Král Šalamoun je zde už vylíčen jako příčina rozpadu království²⁹⁴. Možná ho lze vnímat i jako prvotní zdroj pohybu laviny, která v konečném důsledku zapříčinila babylónský exil. Vždy byl kladen důraz na to, aby Izrael dodržoval Hospodinovy příkazy, což se ovšem pokaždé nedařilo, ale kvůli Šalamounovi došlo k rozdělení království, které způsobilo následnou nejednotnost a nestabilitu Izraele. Lid nedodržoval Boží nařízení, až nakonec došlo k babylónskému zajetí.

Autor ale neztrácí naději. Hospodin stále pamatuje na zaslíbení dané králi Davidovi, a proto nezapomíná na izraelský národ ani v exilu.²⁹⁵ Tuto naději v První knize Královské lze

---

²⁹⁰ Kniha Jozue, kniha Soudců, knihy Samuelovy a knihy Královské

²⁹¹ DILLARD, R. B., LONGMAN III., T. *Úvod do Starého zákona*. Vilém D. Schneeberger, Pavel Jartym, Pavel Štíčka. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2003. 450 s. ISBN 80-7255-078-0. S. 139, 142, 151.

²⁹² Zákon pro krále Dt 17, 14-20.

²⁹³ DILLARD, R. B., LONGMAN III., T. *Úvod do Starého zákona*. Přeložil Vilém Schneebergera a kol.. Praha 2003, s. 151-152, 154-155.

²⁹⁴ Podle Dt 12 Hospodin nařídil zničit posvátná návrší, Šalamoun ale tak nečiní a sám se věnuje modloslužbě, a tak dojde k odklonění jeho srdce od Hospodina a ke ztrátě království. ²⁹⁴ DILLARD, R. B., LONGMAN III., T. *Úvod do Starého zákona*. S. 153.

²⁹⁵ DILLARD, R. B., LONGMAN III., T. *Úvod do Starého zákona*. S. 155.

nelézt v 11, 39: „*Pokořím tím Davidovo potomstvo, ale ne pro všechny dny.*“ Tímto je dána vyhlídka k lepší budoucnosti.

Knihy Paralipomenon patří mezi Spisy.²⁹⁶ Autor knih je anonymní a pravděpodobně žil v poexilním období, protože zmiňuje Kýrův edikt. Pisatel cituje knihy Samuelovy, knihy Královské a některé další biblické knihy a odkazuje na prorocké spisy. Autor knih Paralipomenon ovšem už psal pro jiné čtenáře, nežli autor knih Královských. Zaměřuje se na nové otázky, které vyvstaly po babylónském exilu. Lidé se již neptali, proč k němu došlo, ale otázkou bylo, zda jsou stále Božím lidem. To se do knih Paralipomenon promítá, leč autor zde zdůrazňuje, že Izrael je Božím lidem i nadále.²⁹⁷

Knihy Paralipomenon soustřeďují svůj zájem na chrám a lévijce, proto je možné, že autor byl lévijcem sám. V knihách je také kladen důraz na působení celého Izraele,²⁹⁸ který zde vystupuje jako jednotný celek. Autor ovšem neuvádí žádné Šalamounovy prořešky, ani pomstu nad Davidovými nepřáteli, ani činy, které vedly k rozdělení království jako První kniha Královská. Příčina rozdělení království je u Šalamouna vynechána a je převedena na Jarobeáma. Šalamoun vystupuje jako honosná a vážená osoba, jež má Hospodinovu podporu i podporu lidu. Přijímá královský trůn přímo od Davida, který ho ustanoví králem bez jakýchkoliv protestů a s radostným přijetím lidu.²⁹⁹

V knihách Královských je Šalamoun protikladem Davida a uvádí se jako viník rozpadu říše. Avšak v knihách Paralipomenon je i Rechabeám vyzdvihován jako ten, kdo chodí cestou Davidovou a Šalamounovou. Ti oba jsou v těchto knihách eschatologickou nadějí. Autor i v době perské vlády zřejmě stále doufal v obnovení moci Davidovy, proto se ve svém díle zaměřuje na oslavu Davida i Šalamouna.³⁰⁰

Jak jsem již uvedla autorovým zájmem v knihách Paralipomenon je stavba chrámu. Za vlády Davida a Šalamouna se projevuje snaha vybudovat dům Hospodinův. David po svém převzetí vlády usiloval o přenesení schrány do Jeruzaléma a poté se věnoval přípravám na stavbu chrámu. Jeho práci pak dokončil až jeho nástupce. Proto si Šalamoun přeje moudrost. Nechce ji však proto, aby mohl dobře vládnout, jak si to přeje v 1Kr, ale spíše proto, aby mohl vystavět dům Hospodinův i dům svůj (2Pa 2, 11³⁰¹).³⁰²

---

²⁹⁶ Žalmy, Jób, Přísloví, Rút, Píseň písní, Kazatel, Pláč, Ester, Daniel, Ezdráš, Nehemjáš, knihy Paralipomenon.

²⁹⁷ DILLARD, R. B., LONGMAN III., T. *Úvod do Starého zákona*. S. 161-163.

²⁹⁸ Např.: „Šalamoun vydal rozkaz celému Izraeli“ (2Pa 1, 2).

²⁹⁹ DILLARD, R. B., LONGMAN III., T. *Úvod do Starého zákona*. S. 161-162, 164.

³⁰⁰ Ibid, s. 164.

³⁰¹ „Chůram řekl dále: „Požehnán buď Hospodin, Bůh Izraele, on učinil nebesa i zemi, on dal králi Davidovi syna moudrého, prozíravého a důvtipného, který vybuduje dům Hospodinův a sobě dům královský.“ Zato v 1Kr 5, 21 Chírám chválí Hospodina zato, že dal Davidovi syna „aby vládl nad tímto početným lidem.“

³⁰² DILLARD, R. B., LONGMAN III., T. *Úvod do Starého zákona*. S. 164.

Nyní k samotnému srovnání. Druhá kniha Paralipomenon začíná Hospodinovým zjevením v Gibeónu. Neuvádí první kapitoly z 1Kr 1-2 jako je boj o Davidovo nástupnictví, Šalamounovo pomazání a následné odstraňování nepřátel zřejmě proto, že jde o negativní záležitosti spojené s Šalamounovým převzetím moci. Avšak proč je vynecháno jeho pomazání, není zcela jasné.

Podle The New Jerome Biblical Commentary Šalamounovo pomazání u pramene Gichónu autor nezmiňuje zřejmě kvůli Adonijášovi, jenž se v 1Kr 1, 9 prohlásil za krále též u pramene (Rogel), nebo kvůli tomu, že se pramen nacházel v rokli, která nepůsobila tak dobrým dojmem jako výšina Gibeónu.³⁰³ Pomazání mohlo být také chápáno jako výsledek zápasu Šalamounových přívrženců a Adonijáše o nástupnictví, a proto se autor rozhodl všechny informace o něm vynechat.

První věta knihy Paralipomenon udává ráz, jakým se vyprávění o králi Šalamounovi bude ubírat. „Šalamoun, syn Davidův, pevně vládl svému království a Hospodin, jeho Bůh, byl s ním a nesmírně jej vyvýšil.“ (2Pa 1, 1) Zde se chce vyzdvihnout skutečnost, že Šalamoun plní Hospodinovy příkazy a může se tak těšit jeho přízni.

Hospodinovo zjevení je v 2Pa 1 jinak než v 1Kr 3. Druhá Paralipomenon opomíjí Šalamounovo spříznění s egyptským faraónem a neuvádí také, že si král vzal jeho dceru za ženu a uvedl ji do Města Davidova (1Kr 3, 1). Šalamoun v 2Pa nejdříve svolává celé shromáždění na posvátné návrší v Gibeónu, aby obětoval tisíc zápalných obětí. Tato zpráva chce zdůraznit, že panoval nad celým Izraelem a že ho poslouchalo Judsko i severní kmeny.³⁰⁴ Autor knihy Paralipomenon vynechává zprávu o Šalamounově obětování a pálení kadidla na posvátných návrších. Ten místo toho obětuje na místě, kde stál stan setkávání a kde byl bronzový oltář, u nějž se dotazoval Hospodina. V 1Kr se Šalamoun Hospodina na nic nedotazuje. Jedná zcela svévolně, a to bylo zřejmě důvodem, proč pisatel 2Pa zprávu pozměňuje.

Gibeón byl určitě považován za místo vhodné k setkávání s Hospodinem, protože zde stál stan, který postavil Mojžíš. Schrána úmluvy však v něm nebyla, neboť ji David nechal přenést do Jeruzaléma do svatyně zvlášť pro ni vybudované. Zmínky o Mojžíšovi a Davidovi³⁰⁵ mají dodat autoritu těmto místům a potvrdit správnost Šalamounova činu.³⁰⁶

---

³⁰³ The New Jerome Biblical Commentary. Edited by Raymond E. Brown, et al. London 1996, s. 372.

³⁰⁴ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 579.

³⁰⁵ Také David podporoval obětování na návrší v Gibeónu, protože zde stál stan setkávání z doby putování pouští (1Pa 16, 39n) a kvůli bronzovému oltáři, který zhotovil Besaleel (Ex 38, 1). The New Jerome Biblical Commentary. S. 372.

³⁰⁶ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 579.

Hospodin se poté v noci králi zjevil a tázal se ho, co by si od něj přál. V 1Kr 3, 7-9 Šalamoun odpovídá velmi pokorně: „*Hospodine, můj Bože, ty jsi nyní po mém otci Davidovi ustanovil za krále svého služebníka, ale já jsem příliš mladý, neumím vcházet a vycházet. A tvůj služebník je uprostřed tvého lidu, který jsi vyvolil, lidu tak početného, že nemůže být pro množství počítán ani sečten. Kéž bys tedy dal svému služebníku srdce vnímavé, aby mohl soudit tvůj lid a dovedl rozlišovat mezi dobrem a zlem. Neboť kdo by dokázal soudit tento tvůj lid, jemuž je tak těžko vládnout?*“ Zato Šalamoun v 2Pa 1, 8-10 hovoří velmi sebevědomě: „*Šalamoun Bohu odpověděl: „Ty jsi prokazoval velké milosrdenství mému otci Davidovi a mne jsi po něm ustanovil za krále. Nyní, Hospodine Bože, nechť se prokáže spolehlivost tvého slova daného mému otci Davidovi. Ty jsi mě přece ustanovil za krále nad lidem tak početným, jako je prach země. Dej mi tedy moudrost a umění, abych dovedl před tímto lidem vycházet a vcházet. Vždyť kdo by mohl soudit tento tvůj lid, jenž je tak četný?*“ V 1Kr se Šalamoun nazývá služebníkem, jenž je příliš mladý a prosí o srdce vnímavé. V 2Pa Šalamoun vyžaduje dodržení Hospodinova slibu daného Davidovi, Hospodina oslovuje také jako „Ty“ a již neprosí, ale přímo žádá moudrost a umění. Zde se vytrácí jeho pokora, s kterou vystupoval v 1Kr a nastupuje sebevědomý a cílevědomý král Šalamoun. Autor knihy Paralipomenon jej zřejmě nechtěl představovat jako nezkušeného mladého panovníka, který pořádně neví, jak vládnout, ale prezentuje ho jako krále silného, který odkazuje na Hospodinovo milosrdenství prokázané jeho otci a dožaduje se stejného zacházení.

Autor Paralipomenon představuje Šalamouna také jako druhého Besaleela,³⁰⁷ který byl naplněn moudrostí, aby mohl vybudovat stan setkávání. Stejně tak je Šalamouna naplněn moudrostí u Besaleelova oltáře, navíc oba dva byli z Judova pokolení (Ex 35, 30).³⁰⁸ Pisatel se zřejmě snažil nalézt nějakou spojitost mezi dobou putování pouští a dobou Šalamounovou. Tímto způsobem promítá postavení stanu setkávání i do příběhu o stavbě chrámu.

Hned za zprávou o Hospodinově zjevení je v 2Pa 1, 14-17 umístěna zpráva o panovnickově bohatství z 1Kr 10, 26-29, aby se doložilo splnění Hospodinova slibu, že k daru moudrosti obdrží Šalamoun také bohatství.³⁰⁹ Stejně jako v 1Kr Hospodin splnil, co slíbil.

2Pa opomíjí zprávu z 1Kr 3, 16-28 dokládající výsledek Šalamounovy moudrosti v procesu mezi dvěma ženami. Nejspíš autor pokládal za nevhodné, aby se král zabýval sporem mezi nevěstkami nebo snad dokonce chtěl dítě rozpůlit.³¹⁰ Vynechaná je také pasáž

³⁰⁷ Překlad „Ve stínu Božím“. HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. S. 120.

³⁰⁸ DILLARD, R. B., LONGMAN III., T. *Úvod do Starého zákona*. S. 165.

³⁰⁹ *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 580.

³¹⁰ *The New Jerome Biblical Commentary*. S. 372.

z 1Kr 5, 9-14 týkající se moudrosti, která předčí moudrost všech mudrců a údaje o správě země z 1Kr 4, 1-5, 8. Pisatel patrně nechtěl uvádět výčet správců nad nucenými pracemi, které jsou v 1Kr spojeny s robotou Izraele.

Následuje smlouva s králem Chíramem (v 2Pa Chúram). V 2Pa 2, 1-17 Šalamoun ještě více rozvádí podmínky spolupráce. Požaduje, aby s ním Chíram jednal tak, jak jednal s jeho otcem Davidem a stejně tak mu dodával dřevo na dům Hospodinův, jako jej dodával pro dům Davidův.³¹¹ 2Pa vynechává zmínku o tom, že David kvůli válkám chrám nemohl vybudovat. Autor zřejmě nechtěl příliš připomínat Davidovu nemožnost toto dílo uskutečnit a chtěl spíše poukázat na to, že i on měl také zásluhy na realizaci stavby svatyně.

2Pa 2, 3-5 rozvádí význam stavby chrámu. Hospodin není svázán s chrámem hmotným, jeho dům bude sloužit pro setkávání Izraele se svým Bohem, které bude zprostředkováno za pomoci obětí a obřadů.³¹² Šalamoun zde konkretizuje účel chrámu: „*Hle, buduji dům jménu Hospodina, svého Boha. Chci mu jej oddělit jako svatý, aby se tam před ním pátilo kadidlo z vonných látek, pravidelně se rovnaly chleby a ráno i večer, též v dnech odpočinku, o novoluních a při slavnostech Hospodina, našeho Boha, aby se přinášely zápalné oběti za Izraele navěky.*“ (2Pa 2, 3) Hospodin tedy nebude přebývat uvnitř chrámu, ale Izrael s ním bude ve spojení prostřednictvím obětí, které mu budou v chrámu obětovány.

Autor 2Pa k tomu připojuje chválu Hospodina. „*Dům, který buduji, bude veliký, neboť náš Bůh je větší než všichni bohové.*“ (2Pa 2, 4) Na tomto místě je Hospodin označen jako „*elohim*“ (plurál od *El*=Bůh) stejně jako bohové (*elohim*). Může tím být myšleno, že jeden izraelský Bůh je víc než všichni bohové okolních národů.³¹³

2Pa pozměňuje zprávu z 1Kr 5, 23, kde se Chíram zavazuje dodávat Šalamounovi dřevo a zato si žádá od Šalamouna pšenici a olej pro svůj dům. 2Pa 2, 9 se Šalamoun rozhoduje sám, co bude dodávat Chíramovi za jeho dřevo a Chíram to potvrzuje v 2Pa 2, 14: „*Nyní at' jen posílá můj pán svým služebníkům, jak řekl, pšenici a ječmen, olej a víno.*“ Tady je vidět snaha podřídit Chírama Šalamounovi. Chíram zde tedy nevystupuje jako rovnocenný partner, pouze přijímá králova rozhodnutí.

Šalamoun se v 2Pa 2, 9 zavazuje zaopatřovat Chíramovy služebníky. 1Kr 5, 25 zase uvádí, že bude zaopatřovat Chíramův dům, což by mohlo označovat Chíramovy pracovníky, ale ještě více pravděpodobné je, že domem je míněn celý jeho dvůr. V 1Kr 5, 25 je množství oleje malé s porovnáním množství pšenice. Dvacet tisíc kórů pšenice (1 kór je 360 l) a dvacet

³¹¹ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 581.

³¹² Ibid.

³¹³ The New Jerome Biblical Commentary. S. 372.

kórů oleje. 2Pa upravuje dvacet kórů na dvacet tisíc batů oleje³¹⁴ (1 bat je 36 l).³¹⁵ Zřejmě se autorovi nelíbil nepoměr pšenice a oleje, proto ho upravil. Navíc přidává dvacet tisíc kórů ječmene a dvacet tisíc batů vína. Může to být snaha o zvýšení Šalamounovy štědrosti.

Druhá kniha Paralipomenon, stejně jako První kniha Královská, hovoří o řemeslníku Chúramovi, celým jménem Chúram-abí³¹⁶ (v 1Kr Chíram), kterého poskytl týrský král Šalamounovi. Autor 2Pa ale zprávu z 1Kr o odborníku Chúramovi upravuje, aby mohl naznačit podobnost mezi Chúramem a Oholíabem³¹⁷ (což byl pomocník Besaleelův). Chúram se objevuje před začátkem stavby chrámu stejně jako Oholíab u Besaleela, oproti tomu Chíram v 1Kr 7, 13 se objevuje až po dokončení stavby chrámu. Chíram v 1Kr 7, 14 je odborník na práci s mědí, v 2Pa 2, 13 už umí pracovat také se zlatem, stříbrem, železem, kamenem, dřevem, s látkami nachovými, purpurově fialovými, s bělostným plátnem a látkami karmínovými, dovedl také vyřezávat řezby. V 1Kr je týrský odborník nazýván Chíram nebo Chúram, v 2Pa je jeho jméno Chúram-abí, kde koncovka „abí“ má stejný význam jako koncovka u Oholíaba. V 1Kr 7, 14 je Chíramova matka z kmene Neftalí, v 2Pa 2, 13 je z kmene Dan, čímž se chce naznačit, že má Chúram stejný původ jako Oholíab (Ex 35, 34). Úmyslem autora bylo nastínit paralelu mezi zhotovením stánku a budováním chrámu, tedy mezi Izraelem z doby po vyjití z Egypta a novým pokolením z období vzniku chrámu.³¹⁸

Rozdíl lze nalézt i v době povolání řemeslníka Chírama. Zatímco v 1Kr 7, 13n je Chíram zmiňován v souvislosti s přípravou chrámového vybavení a týrský král nechává pro něj poslat, v 2Pa 2, 6 sám Šalamoun žádá od krále Chírama odborníka, kterého mu tento v 2Pa 2, 12n posílá. Nejspíše se autor opět snažil Chírama podřídít Šalamounovi. Chíram má k Šalamounovi takový respekt, že plní všechna jeho přání.

Také zpráva, odkud bral Šalamoun dělníky, se liší. 1Kr 5, 27 uvádí, že je povolával z celého Izraele. Podle 2Pa 2, 16n byli pracovníci z neizraelského obyvatelstva, kteří pobývali v té době v Izraeli jako hosté.³¹⁹ Hebrejský název „ger“ (host) neoznačuje cizince přebývajícího v Izraeli, ale neizraelského obyvatele trvale sídlícího uvnitř Izraele.³²⁰ Údaje o počtu dělníků se v obou knihách téměř shodují až na to, že 2Pa zvyšuje počet dozorců o tři sta.³²¹ V 2Pa je zpráva o počtu dělníků zmíněna dokonce dvakrát (2Pa 2, 1 a 2, 17).

³¹⁴ Šlo o ručně drcený olej, který byl nejčistší a nejjemnější. *The New Jerome Biblical Commentary*. S. 166.

³¹⁵ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 170-171.

³¹⁶ Překlad „Vznešený je můj otec“. HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. S. 176.

³¹⁷ Překlad „Otec je můj stan“. HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. S. 40.

³¹⁸ DILLARD, R. B., LONGMAN III., T. *Úvod do Starého zákona*. S. 165.

³¹⁹ *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 581.

³²⁰ *The New Jerome Biblical Commentary*. S. 372.

³²¹ *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 581.

Středem obou knih je stavba chrámu. 2Pa na rozdíl od 1Kr uvádí den zahájení stavby chrámu a místo, na kterém chrám bude stát.³²² 2Pa 3, 1n stanovuje místo pro chrám na hoře Mórija, na humně Ornána Jebúsejského, které vybral David. Stavba započala druhého dne druhého měsíce čtvrtého roku Šalamounovy vlády. Autor opětovně upozorňuje na spoluúčast Davida, kterému tím přiděluje zásluhu na stavbě chrámu.

Druhá kniha Paralipomenon ale vynechává údaj, že chrám se začal stavět čtyři sta osmdesátý rok po vyjití z Egypta (1Kr 6, 1). Podle *The New Jerome Biblical Commentary* je toto zvláštní, protože kniha Paralipomenon si značně libuje v číslech, a to jak konkrétních, tak i mystických.³²³

2Pa 3-4 líčí popis chrámu mnohem podrobněji a předčí i tento popis v 1Kr 6-7. Zaměřuje se především na vnitřní vybavení, zatímco 1Kr popisuje chrám více z architektonického hlediska. 2Pa zcela vynechává zprávu o stavbě a popisu královského paláce. Pouze v 2Pa 1, 18 je malá zmínka o tom, že se Šalamoun chystá vybudovat královský dům.

Rozměry stavby podle 2Pa 3, 3 určil panovník sám. Délku a šířku chrámu uvádí obě knihy stejně, ale v 2Pa 3, 4 se neuvádí výška vlastního chrámu, zato je udána výška předsíně 120 loket. Podle *Výkladů ke Starému Zákonu* jde zřejmě o „zidealizovaný pohled poexilní doby na Šalamounův chrám“.³²⁴

Co se týká vnitřního vybavení, 2Pa s malými obměnami uvádí to co 1Kr 7, 23-26, 38-51. 2Pa 4, 1 zmiňuje zhotovení bronzového oltáře, který není ve výčtu chrámového vybavení v 1Kr 7. Dalo by se ale předpokládat, že v chrámu byl, jak dokládá 1Kr 8, 22 a 64.³²⁵ Liší se také výška sloupů. 1Kr 7, 15 uvádí, že byly vysoké 18 loket a 2Pa 35 loket. Rozdíl najdeme i v obsahu nádrže na vodu. 2Pa 4, 5 uvádí její obsah tři tisíce batů a nádrž kolem dokola zdobili býci, v 1Kr 7, 26 má nádrž zase dva tisíce batů a zdobilo ji věncoví. Závěrečný oddíl téměř odpovídá 1Kr 7, 40-51 až na některé drobnosti, které mohly vzniknout při opisování. To nasvědčuje tomu, že biblický text nebyl v době vzniku 2Pa ještě ustálen.³²⁶ Odlišnosti v popisu chrámu a jeho vybavení jsou patrně způsobeny snahou podat jeho nejhonosnější obraz.

Následuje zpráva o vnesení schrány do svatyně, kterou 2Pa ještě více rozvádí. Téměř identické jsou části 2Pa 5, 2-11 a 1Kr 8, 1-10a týkající se vnesení schrány do svatyně.³²⁷

³²² *Výklady ke Starému Zákonu II.* S. 582.

³²³ *The New Jerome Biblical Commentary.* S. 372.

³²⁴ *Výklady ke Starému Zákonu II.* S. 582.

³²⁵ *The New Jerome Biblical Commentary.* S. 373.

³²⁶ *Výklady ke Starému Zákonu II.* S. 583.

³²⁷ *Ibid.*, s. 584.

Co však kniha Paralipomenon přidává je významná funkce lévijských a kněžských zpěváků, patřících k Asafovi, Hemanovi a Jedútúnovi, se syny a bratry, oblečení v roucho z bělostného plátna, stáli s cymbály, harfami a citarami na východ od oltáře a s nimi bylo sto dvacet kněžských trubicích na pozouny. Trubači a zpěváci hráli a zpívali zároveň, aby Hospodinova chvála a oslava zněla jednohlasně; když se začalo hrát na pozouny a cymbály a jiné hudební nástroje, chválili Hospodina, protože je dobrý a že jeho milosrdenství je věčné.“ (2Pa 5, 12n) Přesný popis lévijských rouch, přesné umístění lévijských v chrámu a uvedení jmen, ke kterým lévijské patřili, působí opravdu dojmem, že k nim autor patřil.

Také schránka úmluvy byla vyzvednuta a nesena lévijské (2Pa 5, 4n) namísto kněžské v 1Kr 8, 3.³²⁸ I zde se tedy lze setkat s autorovým vyvyšováním lévijských.

Po vnesení schránky naplil chrám oblak. V 1Kr 8, 10 se oblak snesl na dům Hospodinův, zrovna když vycházeli kněží ze svatyně. V 2Pa 5, 13n je sestoupení oblaku spojeno s hudbou a zpěvem (viz výše), čímž má být Hospodin zároveň oslavován.³²⁹

Ještě před Šalamounovou modlitbou, kterou obsahují obě knihy, promluvil král k celému shromáždění o chrámu a o uložení schránky. Ve schráně byla smlouva, kterou podle 1Kr 8, 21 uzavřel Hospodin „s našimi otci, když je vyvedl z egyptské země“ a podle 2Pa 6, 11 „se syny Izraele“.³³⁰ Autor knihy Paralipomenon chtěl zřejmě vztáhnout uzavření smlouvy na celý Izrael.

Poté pronesl Šalamoun modlitbu. Obě dvě knihy se v podstatě shodují až na několik přídavků, které má 2Pa 6, 5b-6a; 13; 41n, což ukazuje na to, že králova modlitba mohla být v době sepsání knihy Paralipomenon již ustáleným liturgickým textem. 2Pa 6, 13 má navíc zmínku o bronzovém stupni, který byl pět loket dlouhý, pět loket široký a tři lokte vysoký. Stupeň byl patrně určen pouze pro krále.³³¹ Také je zde řečeno, že stál uprostřed nádvoří, a to znamená, že autor 2Pa přesunuje Šalamouna z chrámu před chrám. Podle 1Kr 8, 22 totiž Šalamoun pronášel modlitbu u Hospodinova oltáře v chrámu, u kterého mohli sloužit jen kněží, proto jej pisatel Paralipomenon pravděpodobně nechtěl nechat zasahovat do záležitostí kněžských.

Knihy Paralipomenon klade větší důraz na teologické hledisko. O tom svědčí úprava „budou-li ovšem tvoji synové dbát na správnou cestu, aby přede mnou chodili, jako jsi přede mnou chodil ty“ (1Kr 8, 25) na „budou-li synové dbát na svou cestu a řídit se mým

³²⁸ The New Jerome Biblical Commentary. S. 373.

³²⁹ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 584.

³³⁰ The New Jerome Biblical Commentary. S. 373.

³³¹ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 585.

zákonem, jako ses jím řídil přede mnou ty“ (2Pa 6, 16). To napovídá, jaké vážnosti se těšil Hospodinův zákon v době poexilní.³³²

2Pa 6, 41 přidává k Šalamounově modlitbě závěrečná slova týkající se odpočinutí Hospodina a jeho schrány (srov. Ž 132, 8-11), a navazující na výroky, které se pronášely při přenášení schrány úmluvy (např. Nu 10, 35n).³³³ V tomto závěru se třikrát nachází párování jmen Hospodin a Bůh, které lze nalézt také v Gn 2-3.³³⁴

Po Šalamounově modlitbě uvádí 2Pa 7, 1-11 posvěcení chrámu, které se s 1Kr 8 shoduje pouze v úvodních slovech. Paralipomenon hovoří o ohni, který sestoupil a pozřel oběti a o slávě, která naplnila dům.³³⁵ Svědky byli všichni Izraelci, kteří se klaněli a vzdávali chválu Hospodinu (2Pa 7, 3). Oheň pohlcující oběť lze nalézt také v Lv 9, 24, při Áronově prvním obětování. Oheň a Hospodinova sláva mohou v 2Pa představovat Hospodinovo přijetí chrámu. Důraz je kladen i na to, že se posvěcení chrámu účastnil celý Izrael.

Šalamounovo požehnání lidu z 1Kr 8, 55-61 je v 2Pa vynecháno. Nejspíše z toho důvodu, že právo požehnat shromáždění měli pouze kněží.³³⁶ Jak jsem již zmiňovala dříve, povyšovat se na místo kněží bylo těžkým zločinem, a proto autor tuto nepříznivou zprávu raději neuvádí.

V 1Kr i 2Pa pokračuje slavnost obětním hodem – bylo obětováno dvacet dva tisíce kusů skotu a sto dvacet tisíc kusů bravu. Paralipomenon zde jako přídavek opět vyzdvihuje kněží, lévijce i Davida (2Pa 7, 6): *„Kněží stáli na svých místech, též lévijci s hudebními nástroji k oslavě Hospodina; ty dal zhotovit král David, aby jimi vzdávali Hospodinu chválu, protože jeho milosrdenství je věčné. Chválili Hospodina, jak pověřil David. Kněží naproti troubili a celý Izrael stál.“* Kněží a lévijci měli svá pevná místa a funkce, a nikdo kromě nich je nemohl vykonávat. Davida je zde opět oslavován a je poukazováno na jeho autoritu. Všichni tedy plní Davidova nařízení a chválí Hospodina. Oběti přihlížel celý Izrael, a tím je opět zdůrazněna jednota celého národa.

Nato pak Šalamoun slavil se svým lidem slavnost sedm dní a dalších sedm dní byl svátek stánků. Podle 1Kr 8, 66 propustil král lid do svých domovů až osmého dne. Zato 2Pa 7, 10 uvádí již přesné datum jeho propuštění, tedy dvacátého třetího dne sedmého měsíce. Tento den se rozešli lidé do svých domovů, *„šli do svých stanů radostně a s dobrou myslí pro všechno, co dobrého učinil Hospodin svému služebníkovu Davidovi a Izraeli, svému lidu“*

³³² Výklady ke Starému Zákonu II. S. 585.

³³³ Ibid.

³³⁴ The New Jerome Biblical Commentary. S. 373-374.

³³⁵ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 585.

³³⁶ Ibid.

(1Kr 8, 66). 2Pa 7, 10 přidává k Davidovi také Šalamouna. Tím chtěl autor nejspíše vyzvednout autoritu Davidova nástupce, kterou pisatel 1Kr opomíjí.

1Kr a 2Pa hovoří o druhém zjevení Hospodina Šalamounovi. Ve zprávách ale opět můžeme nalézt odchylky. 2Pa 7, 12 označuje chrám jako dům oběti. Podle Výkladů ke Starému Zákonu lze v tomto označení vidět protest proti obětování na jiných místech nežli zde. Mohou se v tom odrážet i poexilní poměry, kdy modlitby byly soustředěny především do synagog, ale obětování se koncentrovalo hlavně do chrámu.³³⁷

Kniha Paralipomenon navíc doplňuje, co se stane Izraeli, pokud nebude dodržovat Hospodinova nařízení, ale současně ohlašuje naději: „*Uzavřu-li nebesa, takže nebude deště, přikážu-li kobyilkám, aby hubily zemi, pošlu-li na svůj lid mor, a můj lid, který se nazývá mým jménem, se pokoří a bude se modlit a vyhledávat mě a odvrátí se od svých zlých cest, tehdy je vyslyším z nebes, odpustím jim jejich hříchy a uzdravím jejich zemi. Mé oči budou otevřené a mé uši ochotně slyšet modlitbu na tomto místě.*“ (2Pa 7, 13-15) Lze v tom spatřit odraz zážitku babylónského zajetí, ale také naději na vysvobození. Autor již ví, že za neposlušnost lidu přišel babylónský exil, ale současně si je vědom toho, že už pominul a že se Hospodin k nim opět navrátí, pokud Izrael bude dodržovat Boží přikázání. Ve výstraze je možno spatřit odkaz na egyptské rány.

Odchylky v textu 2Pa 7, 1-11 a 7, 12-22 značí, že tyto nebyly ještě úplně uceleny jako Šalamounova modlitba a jiné liturgické texty, které díky tomu zůstaly lépe zachovány.³³⁸

Obě dvě knihy dále vyprávějí o Šalamounově stavební činnosti. První kniha Královská 9, 11 uvádí, jak již bylo řečeno, že král daroval Chíramovi dvacet galilejských měst, která se ale Chíramovi nijak nezamlouvala. Zato v 2Pa 8, 1 věnoval města Chíram Šalamounovi, ty pak nechal Šalamoun vystavět. Zřejmě autor nechtěl uvádět Chíramovu nespokojenost. K tomu 2Pa 8, 3 zmiňuje, že Šalamoun dobyl Chamát-sóbu.³³⁹ To je také přídavek, který se v 1Kr neobjevuje, není v ní ani jedna zmínka o tom, že by panovník vedl nějakou válečnou operaci, nebo dokonce dobýval města. Zato 2Pa vůbec nezmiňuje důvod nucených prací (1Kr 9, 15)³⁴⁰ a zprávu o egyptském faraónovi, který dobyl město Gezer a dal ho jako věno své dceři (1Kr 9, 16). Autor zde zřejmě nechtěl příliš upozorňovat na původ Šalamounovy ženy a na krajně nepopulární nucené práce.

³³⁷ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 586.

³³⁸ Ibid.

³³⁹ V 1Pa 18, 3-8, zřejmě oblast hraničící s Chamátem a Eufratem. *The New Jerome Biblical Commentary*. S. 374.

Překlad „Žár šiků“. HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. S. 188.

³⁴⁰ Důvodem nucených prací je výstavba chrámu, královského paláce, Miló, jeruzalémských hradeb, Chasóru, Megida a Gezeru.

Druhá kniha Paralipomenon 8, 7-9 a První kniha Královská 9, 20-22 vypovídají identicky o těchto nucených pracích, které vykonávalo neizraelské obyvatelstvo z potomstva Chetejců, Emorejců, Perizejců, Chivejců a Jebúsejců, a také o Izraelcích sloužících jako bojovníci a velitelé. Knihy se rozcházejí pouze v údaji o počtu správců dozorujících nad pracemi, kterých podle 1Kr 9, 23 bylo pět set padesát a podle 2Pa 8, 10 dvě stě padesát.

1Kr 9, 24 a 2Pa 8, 11 vypovídají, že se Šalamounova žena přestěhovala z domu Davidova do královského domu, který ji manžel postavil. 2Pa ovšem zprávu upravuje tak, že jí do nového domu uvedl král sám a zde dodává zdůvodnění: „*Moje žena nemůže bydlet v domě Davida, krále izraelského, neboť místa, kam vstoupila Hospodinova schrána, jsou svatá.*“ (2Pa 8, 11) Šalamoun tak působí, že dbá o Hospodinův kult, což je patrně snaha jej oslavit.

Někteří vykladači dodávají, že svou přítomností by egyptská princezna znesvětila Davidův dům nejen kvůli svému vyznávání jiného božstva, ale také proto, že všechny ženy byly rituálně méně čistě než muži (Lv 12, 1 a 15, 19).³⁴¹

1Kr 9, 25 poznamenává, že král obětoval třikrát za rok na oltáři pro Hospodina a že pálil i kadidlo. 2Pa 8, 12-16 jeho péči o bohoslužbu rozvádí. Autor především upravuje zprávu o králově obětování na Hospodinově oltáři, protože jak již bylo řečeno, toto náleželo pouze kněžím. Autor proto Šalamounovo obětování přemísťuje k oltáři, který stál před chrámovou předsíní a navíc je pálení kadidla vynecháno úplně. Oběti měly také pevný řád, který byl ustanoven podle Mojžíšova nařízení „*pro přinášení obětí ve dnech odpočinku, o novoluních a při slavnostech, třikrát za rok, ve svátek nekvašených chlebů, ve svátek týdnů a ve svátek stánků*“ (2Pa 8, 13). Znovu je zde zdůrazněno, jak Izrael dbal na Mojžíšova nařízení.

Kromě toho Paralipomenon uvádí, že kněží byli rozděleni do tříd a lévijci byli ustanoveni pro chválení Hospodina a pro konání služby před kněžími podle každodenního řádu. Vrátní byli také roztrženi do oddílů k službě do jednotlivých bran. Toto veškeré rozdělení bylo uspořádáno podle nařízení Davida (2Pa 8, 14). Zdůrazněno pak je, že kněží a lévijci dodržovali přesně vše podle králova příkazu (2Pa 8, 15). Autor v řádu obětí, kněží a lévijců opět odkazuje na Mojžíše a Davida, čímž se chce zřejmě ukázat na to, že jejich příkazy jsou stále dodržovány a učinit tím Šalamounovo jednání s Mojžíšem a Davidem v souladu.

---

³⁴¹ The New Jerome Biblical Commentary. S. 374.

Král Šalamoun je tak v knize Paralipomenon představen nejen jako stavitel chrámu, ale také jako pečovatel o správný průběh bohoslužeb, protože chrám byl zároveň svatyní královskou, za kterou nesl zodpovědnost sám panovník.³⁴²

Knihy podávají zprávu i o Šalamounově námořní plavbě. Lze v nich nalézt rozdílné údaje o váze zlata přiváženého z Ofíru a o poskytnutí služebníků a lodí pro zámořské plavby. Podle 1Kr 9, 27n bylo přivezeno čtyři sta dvacet talentů zlata a Chíram poskytl Šalamounovi pouze své služebníky. Podle 2Pa 8, 18 bylo zlata čtyři sta padesát talentů a Šalamoun měl k dispozici jak Chíramovy služebníky, tak jeho lodě. Co se týká váhy zlata, může se jednat o chybu při opisování nebo si autor žádal pro Šalamounova ještě více bohatství. V Chíramově poskytnutí služebníků i lodí lze spatřit snahu o vyzvednutí Chíramovy úcty ke králi, a tím jej více oslavit.

Zpráva o návštěvě královny ze Sáby je v 2Pa 9, 1-12 téměř totožná jako v 1Kr 10, 1-13. Podle 1Kr 10, 5 královna přihlížela zápalné oběti v chrámu. V 2Pa 9, 4 ale neviděla zápalnou oběť, ale pouze vyvýšenou chodbu, kudy Šalamoun do chrámu vcházel. Hebrejské slovo „*ola*“ (zápalná oběť) bylo zaměněno za „*lijjato*“ (vyvýšená chodba). Ale je možné, že 2Pa uvádí původní znění.³⁴³ Ovšem možné také je, že v poexilní době bylo nepřijatelné, že by pohanská královna přihlížela izraelské oběti.

V královnině oslavě izraelského Boha přidává 2Pa 9, 8 dodatek „*abys byl králem před Hospodinem, svým Bohem*“. Autor zřejmě chce tímto potvrdit Šalamounovo božské ustanovení králem. Další dodatek je v 2Pa 9, 12, kde izraelský panovník dává královně víc, než co ona jemu. V 1Kr 10, 13 se pouze konstatuje, že „*ji dal dary hodné krále Šalamouna*“. 2Pa se snaží ještě více zdůraznit Šalamounovo bohatství, které tak převyšuje bohatství všech okolních národů, a oslavit tím vladařovu štedrost.

Zpráva o Šalamounově bohatství se v obou knihách až na malé rozdíly neliší. 1Kr 10, 15 hovoří o zlatě, které přiváželi králové západu, v 2Pa 9, 14 jsou to arabští králové. 1Kr 10, 17 uvádí, že král nechal udělat tři sta štítů z tepaného zlata a že na jeden štít připadly tři hřivny zlata, 1Pa 9, 16 hovoří o tří seti škelech zlata na jeden štít. Podle 1Kr 10, 19 byl trůn nahoře zaoblen, podle 2Pa 9, 18 měl podnoží ze zlata. V 1Kr 10, 22 měl Šalamoun na moři zámořské loďstvo spolu s loděmi Chíramovými, v 2Pa 9, 21 byly jeho lodě obsazené Chíramovými služebníky. 1Kr 10, 24 hovoří o tom, že celá země vyhledávala Šalamouna kvůli jeho moudrosti, 2Pa 9, 23 uvádí, že ho vyhledávali všichni králové země. Podle 1Kr 10, 26 vlastnil Šalamoun tisíc čtyři sta vozů, podle 2Pa 9, 25 měl ustájeno čtyři tisíce

---

³⁴² Výklady ke Starému Zákonu II. S. 588.

³⁴³ Ibid.

koní k vozům.³⁴⁴ O počtu koní k vozům vypovídá také 1Kr 5, 6, podle které měl Šalamoun čtyřicet tisíc koní. Jde nejspíš o úřednickou chybu, která je v 2Pa opravena na čtyři tisíce.³⁴⁵

„*Tak se stal vladařem nad všemi králi od Řeky až k zemi pelištejské až k hranicím Egypta.*“ (2Pa 10, 26) Šalamounovým bohatstvím a jeho slávou kniha Paralipomenon končí. Vynechává negativní části z 1Kr 11 o jeho ženách, odpadnutí od Hospodina a následné oznámení trestu. Nezmiňuje se ani o Šalamounových protivnících Hadadovi a Rezonovi, o vzpouře Jarobeáma a vynecháno je i Achijášovo proroctví o rozdělení Izraele. Všechny tyto negativní skutečnosti, které by na izraelského krále vrhaly stín, autor neuvádí, protože jej chce prezentovat jen v tom nejlepším světle.

Závěry obou knih hovoří o Šalamounově smrti a odkazují na další Šalamounovy příběhy, které jsou podle 1Kr 11, 41 napsány v Knize příběhů Šalamounových a podle 2Pa 9, 29 v příbězích proroka Nátana, v proroctví Achijáše Šíloášského a v prorockých viděních vidoucího Jeeda proti Jarobeámovi.

Zajímavé je, že o Šalamounovi psali tři proroci, přičemž za jeho vlády žádný prorok viditelně nevystupoval.³⁴⁶ Podle The New Jerome Biblical Commentary to zdůrazňuje jeho dobré postavení u proroků.³⁴⁷

Druhá kniha Paralipomenon předkládá obraz Šalamouna jakožto dobrého panovníka, který je zvolen králem v souladu s Hospodinovou vůlí a který převzal trůn z rukou svého otce Davida bez jakýchkoliv obtíží. Šalamoun plní Hospodinovy příkazy a těší se tak jeho přízně i přízně svého lidu, který zde vystupuje jako jednotný. Nedopouští se žádného přechinu a nenese vinu na rozpadu izraelského království. Za období jeho kralování není Izrael vystaven žádnému nebezpečí, nemá žádné protivníky ani nemusí čelit vzpourám. Staví Hospodinovi nádherný chrám, který má sloužit k setkávání Boha s izraelským lidem a nikoliv jako Hospodinův příbytek. Šalamoun je věrný svému Bohu, dbá pečlivě na bohoslužbu a respektuje postavení kněží, do jejichž záležitostí se nevměšuje. Řídí se také nařízeními Mojžíše a Davida a svůj lid nezatěžuje daněmi ani robotou a také si nevydržuje nepřiměřený harém.

Šalamoun v Druhé knize Paralipomenon tedy vystupuje jako velice bohatý, štědrý a mírumilovný král, jenž je plně oddán svému Bohu a lidu.

---

³⁴⁴ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 589.

³⁴⁵ MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. S. 163-164.

³⁴⁶ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 590.

³⁴⁷ *The New Jerome Biblical Commentary*. S. 375.

6. Konfrontace Šalamouna s králem Davidem

První rozdíl, kterého si lze všimnout mezi Davidem a Šalamounem je ten, že David byl vyvolen Hospodinem za krále ještě za Saulova života (1S 16, 12) „*a duch Hospodinův se Davida zmocňoval od onoho dne i nadále*“ (1S 16, 13). O Šalamounovi se však nedozvídáme, že by jej Hospodin vybral za Davidova nástupce. V 2S 7, 12-15 sice Bůh hovoří o synovi, který mu po Davidově smrti vybuduje chrám, ale není zřejmé, o kterého syna se jedná. O Šalamounovi je zmínka pouze v 2S 12, 24, kde si jej Hospodin zamiloval již po jeho narození. Šalamouna tím pádem nebyl Hospodinův pomazaný, tak jako byl David.

David se ujímá vlády ve třiceti letech (2S 5, 4), což bylo považováno za věk, kdy je člověk už schopen vykonávat zodpovědné funkce (srov. Nu 4, 3 a L 3, 23).³⁴⁸ Naproti tomu Šalamounova vláda začala asi ve dvaceti letech a možná také tento mladistvý nezkušený věk může vrhat stín na jeho další konání.

Po Saulově smrti se David radí s Hospodinem do jakého města má vstoupit. Nechce utvářet budoucnost podle sebe, ale podle Hospodina, a proto na jeho příkaz vchází do Chebrónu (2S 2, 1). David se dotazoval a radil s Hospodinem i před bojem (2S 5, 19). Pouze jediný případ kdy se Hospodina neptá, je při přenesení schrány úmluvy do Jeruzaléma. Zřejmě v tom viděl královskou povinnost.³⁴⁹ David tak má užší vztah k Bohu nežli jeho nástupce. Přímo se Hospodina dotazuje a chce mít vše potvrzené jeho vůlí. „*David se doptával Hospodina: „Mám proti Pelištějcům vytáhnout? Vydáš mi je do rukou?“ Hospodin Davidovi odpověděl: „Vytáhni. Určitě ti vydám Pelištějce do rukou.*“ (2S 5, 19) Naopak Šalamoun se s Hospodinem neradí vůbec a tedy se ho ani na nic nedotazuje – dělá vše podle svého vlastního rozumu. Neptá se proto ani na vybudování chrámu, ani na přenesení schrány.

Po převzetí moci vystupuje David s královskou velkorysostí a autoritou. Dokazuje, že se trůnu nezmocnil lstí a že se také nebude mstít těm, kteří stáli na Saulově straně. David se neraduje ze Saulovy smrti, která mu uvolnila cestu na trůn, a i když mu Saul usiloval o život, David pro něj truchlí (2S 1, 17-27).³⁵⁰ Dokonce nechal popravit i ty, kteří usmrtili jeho rivala Íš-bošeta, jenž byl králem severního Izraele (2S 4, 12). Zato Šalamoun pronásleduje nepřátele hned po svém nástupu na trůn. Musíme však dodat, že pouze uposlechl radu Davida, který pro něj mohl být velkou autoritou, a proto pak učinil vše podle jeho příkazu.

David se po svém nástupu snažil o překlenutí rozporů mezi Judou a severními kmeny. Podle Brighta ač byly severní kmeny izolovány, byly bez pochyby hrdé na svou samostatnost.

³⁴⁸ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 258.

³⁴⁹ Ibid., s. 250, 261, 263.

³⁵⁰ Ibid., s. 248, 251.

David si toho byl asi vědom a snažil se trhlinu mezi Judskem a severními kmeny zmenšit, zřejmě proto nic nepodnikal proti Íš-bošetovi a umyl si ruce nad jeho smrtí i smrtí Abnéra³⁵¹ a Saula.³⁵² David dobyl Jeruzalém a učinil ho hlavním sídlem (2S 5). Město neleželo na území žádného kmene, čímž byl učiněn kompromis.³⁵³ U Šalamouna žádnou snahu o sjednocení Judy a severních kmenů nenalezneme. Naopak upřednostňuje Judsko, jak se zdá podle 1Kr 4, které není uvedeno mezi správními oblastmi a tak zřejmě ani nemuselo platit daně, což později vyvolalo nevoli severních kmenů.

Při dobývání Jeruzaléma měl David k dispozici pouze své muže (2S 5, 6), nevyužíval judské nebo izraelské vojsko,³⁵⁴ zato Šalamoun povolal vojáky z celého Izraele.

V Jeruzalémě chtěl David upevnit své postavení novými svazky. Podle Výkladů ke Starému Zákonu původní obyvatelé Jeruzaléma zřejmě nebyli vyvražďeni, protože uctívali „Boha nejvyššího“ a tím byli blízcí Izraeli.³⁵⁵ Šalamoun přijímal božstva svých žen, stavěl jim oltáře a dokonce je sám vyznával.

To, že Davidova moc vzrůstala, dokazuje Chíramova nabídka materiálu i dělníků k vybudování města i ostatních staveb (2S 5, 11).³⁵⁶ „David poznal, že jej Hospodin potvrdil za krále nad Izraelem a že kvůli svému izraelskému lidu povznese jeho království.“ (2S 5, 12) Šalamoun také spolupracoval s Chíramem. Ovšem obchodní smlouvu na dodávky dřeva obnovuje sám Šalamoun, jeho moc dosvědčuje až královna ze Saby.

David upevnil izraelské náboženství tím, že přenesl schránu úmluvy, která byla ukradena Pelištejci, na horu Sion (2S 6).³⁵⁷ Chtěl učinit Jeruzalém náboženským a politickým centrem. Prostřednictvím schrány se snažil spojit nově vzniklý stát se starým izraelským řádem. Uložil tedy schránu do svatyně a ustanovil kněžstvo, čímž dal bohoslužbám pevný řád.³⁵⁸ Při přenášení schrány byl David oděn do lněného efódu, který patřil ke kněžskému rouchu, a vystupoval tak jako kněz. Podle předpisů mohli být kněží pouze Áronovci. Jestliže ve zvláštních případech vystupuje David jako obětník a modlitebník, mohlo to být kvůli jeho malkisedekovskému kněžství.³⁵⁹ Skrze Davida jedná sám Hospodin a tak žehná

---

³⁵¹ Velitel Saulova vojska, kterého Joáb zavraždil kvůli smrti svého bratra.

Překlad „Otec je světlo“. HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. S. 30.

³⁵² BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 198.

³⁵³ Ibid., s. 200.

³⁵⁴ *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 259.

³⁵⁵ Ibid., s. 261.

³⁵⁶ Ibid., s. 260.

³⁵⁷ *An Exposition of the Bible II.: Samuel – Job*. S. 231.

³⁵⁸ BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 200-201.

³⁵⁹ Malkisedek byl šálemský král a kněz Boha Nejvyššího (Gn 14, 18) Po dobytí Jeruzaléma přebírá David Malkisedekovo kněžství.

lidu.³⁶⁰ Šalamoun nechal postavit chrám, kde byla schrána následovně uložena. Tímto činem zřejmě nešlo o spojení se starými kmenovými tradicemi, navíc stavba nesla cizí prvky. Šalamoun neustanovil řád pro bohoslužbu v chrámu a sám se stavěl na místo kněží. Ovšem u něj jde spíše o negativní záležitost, kterou Druhá kniha Paralipomenon vynechává. První kniha Paralipomenon toto u Davida nemění. Ten byl zřejmě v době poexilní takovou autoritou, že nebylo třeba nic pozměňovat.

Přinesení schrány do královského města a její uložení na trvalé místo bylo zároveň nebezpečným činem, protože tím Izrael ztrácel svůj putovní charakter. Davidova vláda se tím připodobnila okolním národům. Nebezpečí vyvolávalo už to, že král vykonával některé kněžské funkce. Vývoj dovršil Šalamoun, který postavil chrám, jenž byl královskou svatyní.³⁶¹

Zdá se ale, že i David chtěl postavit chrám ve smyslu královské svatyně a tím si zajistit budoucnost. Hospodin ale jeho plány překazil, nejen kvůli krvi, kterou prolil, ale také proto, že Hospodin chtěl vybudovat chrám jemu (2S 7, 11). Bůh nikdy dům nepotřeboval, vždy putoval se svým lidem a nebyl svázán ani s místem, ani s časem.³⁶² David proto Hospodina uposlechl a dům jeho nestavěl, jeho nástupce však nedbal Hospodinových slov.

Významným Davidovým činem bylo osvobození Izraele z moci Pelištejců, kteří pak už nikdy více nemohli izraelský lid ohrožovat.³⁶³ Vítězství nad nimi zajistilo stabilizaci a pozdější rozšíření jeho panství. Dále si David podmanil zajordánské státy Moáb, Amón a Edóm, na severu si podrobil aramejské státy Sóby, Damašku a od krále Chamátu přijal holdovací dary. Jeho moc tak sahala od řeky Eufratu až k hranicím Egypta.³⁶⁴ Moáb, Aramejci a Edóm se staly Davidovými vazaly. V jeho vítězstvích lze spatřit doklad Hospodinovy moci. Nejde o rozšíření vlastního území, ale o boje Hospodinovy. David bojuje za právo lidu na zemi zaslíbenou, za bezpečí a svobodu Izraele a dobytá území nepřipojuje ke kmenům, ale podřizuje je sobě jako vazalské státy.³⁶⁵ Šalamoun pak už více území své říše nerozšířil. Zřejmě již nebyla potřeba jej zvětšovat, a proto šlo spíše o udržení celistvosti říše. Král si sice zakládal na početném vojsku a vozové armádě, ale svou říši ochránit nedokázal ani před jediným nebezpečím v podobě Hadada a Rezona, kteří mu zabrali Edóm a Damašek.

---

³⁶⁰ *Výklady ke Starému Zákonu II.* S. 265.

³⁶¹ *Ibid.*

³⁶² *Ibid.*, s. 266.

³⁶³ *Ibid.*, s. 262.

³⁶⁴ RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny.* S. 57-58.

³⁶⁵ *Výklady ke Starému Zákonu II.* S. 270-271.

Moáb také patřil k národům, jejichž náboženství bylo pro Izrael nebezpečné. Proti němu tedy byla na místě důkladná ostražitost (Dt 23, 4-8) a nesměla se s ním uzavírat žádná smlouva.³⁶⁶ Naproti tomu Šalamoun dokonce staví božstvu Moábců oltáře a sám je uctívá.

V 2S 9, o Davidovi a Mefíbóšetovi,³⁶⁷ se třikrát opakuje spojení „prokázat milosrdenství“, což svědčí o způsobu, jakým chtěl David řešit vnitřní rozpory. Tím zobrazuje vládu Hospodina, který je shovívavý a milosrdný ke všem.³⁶⁸ U Šalamouna milosrdenství nenalézáme. Nepřátele na radu Davida usmrtil a usiloval o život i Jarabeámovi. Jeho prostřednictvím se tak Hospodinova vláda a milosrdenství příliš neproказuje. Šalamoun o všem rozhoduje sám a Hospodin jakoby ustupuje do pozadí.

David chtěl udržovat dobré styky s okolními národy i s Amónovci.³⁶⁹ Po smrti krále Amónců chtěl David prokázat milosrdenství jeho synu a poslal k němu své služebníky, aby potěšili truchlícího syna nad smrtí otce (2S 10, 1n). Šalamoun se také snažil udržovat dobré vztahy se sousedními státy a to tím způsobem, že si bral za ženy dcery sousedních králů.

2S 11-12 líčí Davidův pád a pokání. David se dopustil cizoložství s Bat-šebou a nechal jejího muže Urijáše zabít. Přiznal se poté, že zhřešil proti Hospodinu a činil pokání. Šalamoun se také dopustil hříchu, když se od Hospodina odvrátil a vyznával jiná božstva. Hospodin se na Šalamouna rozhněval a zakázal mu chodit za cizími bohy „*ale on nedbal na to, co Hospodin přikázal*“ (1Kr 11, 10).

Za Davidovy vlády došlo ke spiknutí jeho syna Abšalóma, který se nechal zvolit králem a usiloval svému otci o život (2S 15-18). Ten přijímá jeho vzpouru jako Boží soud nad sebou.³⁷⁰ Zato Šalamoun Hospodinovo oznámení trestu nikterak nepřijímá a k trestu se vůbec nevyjadřuje.

Druhá kniha Samuelova o Davidově vnitřní organizaci státu pojednává jen velmi málo. Podle seznamu úředníků z 2S 8, 16-18 a 20, 23-26 vypracoval David správní systém své říše a řídil se v něm egyptskými vzory.³⁷¹ Seznam z 2S 8, 16-18 uvádí na prvním místě vojevůdce Joába, pak rádce a kancléře Jóšafata, kněží Sádoka a Achímeleka, kronikáře a písaře Serejáše, a nakonec velitele Davidovy osobní stráže Benajáše. Do stráže patřili také Keretejci a Peletejci.³⁷²

³⁶⁶ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 270.

³⁶⁷ Překlad „Z úst Hanebnosti“. HELLER, Jan. Výkladový slovník biblických jmen. S. 294.

Chromý Jónatův sny, kterému David prokázal milosrdenství a vrátil mu vše, co patřilo Saulovi (2S 9, 7-10).

³⁶⁸ Výklady ke Starému Zákonu II. S. 273.

³⁶⁹ Ibid., s. 274.

³⁷⁰ Ibid., s. 289.

³⁷¹ RENDTORFF, Rolf. Hebrejská bible a dějiny. S. 58.

³⁷² Výklady ke Starému Zákonu II. S. 272.

2S 20, 23-26 zmiňuje nový výčet Davidových služebníků. Vedle Joába je velitelem nad cizinci také Benejáš. Novou funkci ministra financí zastával Adóníram, který měl na starosti daně a robotu.³⁷³ Jóšafat byl královým tajemníkem, šéfem kanceláře, který měl králi připomínat státní a jiné záležitosti. Šeja byl písař. Íra se připojuje ke kněžím Sádokovi a Ebjatarovi jako dvorní kaplan.³⁷⁴ Šalamoun má na prvním místě svého administrativního systému kněze. Lze vidět, že David byl zaměřen více vojensky, ale Šalamoun války nevedl, jeho nejdůležitějším počinem byla stavba chrámu. Zřejmě proto je uveden jako první kněz.

2S 24 líčí Davidovo sčítání lidu, které pobouřilo Hospodina. Sčítání souvisí s ovládním a to náleželo pouze Bohu. Královský zákon (Dt 17, 16) zakazoval, aby měl král početnou armádu, protože Izrael by tím přestal být Božím lidem a spoléhal by se na svou vojenskou sílu. Sčítání bojovníků by uráželo Hospodinovy boje, jež jsou posvátnou záležitostí, a staly by se záležitostí státní.³⁷⁵ Šalamoun sice boje nevedl, ale budoval si rozsáhlé vojsko, což také odporuje královskému zákonu a navíc jej vůbec nevyužil.

Hospodin povolal Davida za vévodu, ale bez Božího lidu není David ničím. Zaslíbení daná jemu patří i celému národu. David má svůj lid ochraňovat a bojovat za něj. Král a lid tvoří jeden celek.³⁷⁶ Za Davida tomu tak ještě bylo. Šalamoun je však od svého lidu vzdálen. Zatížil jej daněmi, zavedl nucené práce a povolával muže jako vojáky. Zaměřil se na vnější lesk svého království a nikoliv na potřeby svého národa.

Za Davida nebyl již Izrael kmenovou společností vedenou charizmatickým vůdcem, ale rozsáhlou říší organizovanou pod královskou korunou. Kmenová společnost už neměla původní hranice. Centrem Izraele se stal David, který měl v držení hlavní město. Kenaanci byli vtaženi do státu, ne pod kmeny jako takové.³⁷⁷ Tato proměna se dovršila za Šalamouna, který zrušil kmenové tradice úplně a Kenaance navíc podrobil nuceným pracím. K tomu ještě robotu rozšířil i na izraelské obyvatelstvo. Podle Notha také David potřeboval robotnické práce pro své stavitelství, ale o tom tradice říká jen velmi málo. Zřejmě byly nepříliš rozšířené a omezovaly se jen na Jeruzalém.³⁷⁸

David měl oproti Šalamounovi skromný dvůr, který zřejmě udržoval ze svého vlastního příjmu a z příjmů lévijců, a tím tak nezatěžoval svůj lid. Šalamoun sice nepodnikal válečné výboje, věnoval se obchodu, který byl ziskový, ale ne natolik, aby pokryl národní

³⁷³ Patrně dohlížel nad pracemi cizinců na královských projektech. BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 205.

³⁷⁴ *Výklady ke Starému Zákonu II*. S. 303.

³⁷⁵ *Ibid.*, s. 317-318.

³⁷⁶ *Ibid.*, s. 267.

³⁷⁷ BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 205.

³⁷⁸ NOTH, Martin. *Geschichte Israels*. S. 193.

rozpočet. Proto musel přijmout drastické opatření – zavést daně.³⁷⁹ Ačkoliv nejsou zmínky o tom, že by je také zavedl jeho předchůdce, lze podle Brighta předpokládat, že sčítání lidu mělo být základem pro finanční reorganizaci.³⁸⁰

A na závěr malé shrnutí. David vedl válečné akce, aby zajistil Izraeli svobodu. Zaměřil se na upevnění království a snažil se o sjednocení Izraele. Přenesením schrány do Jeruzaléma usiloval o stabilizaci izraelského náboženství. Nejspíš nezatěžoval svůj lid tolik robotou a daněmi jako král Šalamoun. Snažil se plnit Hospodinovu vůli, a pokud se prohřešil, litoval a činil pokání. Byl o to více svázán s Hospodinem a se svým lidem. Šalamoun se především zaměřil na stavební činnost a na budování vojska. Postavil chrám, který sloužil převážně jako královská svatyně. Byl výrazný svým bohatstvím, které přineslo slávu jeho království, a mezinárodními styky, které přinesly cizí vlivy do izraelské kultury a kterým on sám také podlehl. Svých činů Šalamoun ale nelituje a již za jeho života dochází k pozvolnému odlučování Judska a severního Izraele, což později vede k naprostému rozpadu království. Svůj lid dále neúměrně zatěžoval daněmi a robotou. Nebyl tak blízko ani jemu, ani Hospodinu.

David a Šalamoun byli rozdílní. David se zaměřil spíše na kult, Šalamoun zase na své bohatství. Oba čelili jiné době. Přesto se zdá být David větším přínosem pro izraelský lid a přežívá nadále jako prototyp krále.

---

³⁷⁹ BRIGHT, John. *A history of Israel*. S. 221.

³⁸⁰ Ibid., s. 206.

7. Šalamounovo autorství

Na závěr bych se chtěla ještě pozastavit nad autorstvím knih Přísloví, Kazatel a Píseň písni, které je podle tradice připisováno Šalamounovi.

Kniha Přísloví je Šalamounovi přičítána ze dvou důvodů. Za prvé velká část knihy je spojena s jeho jménem (10, 1-22, 16; 25, 1-29, 27), a za druhé kniha začíná nadpisem, který za autora celé knihy označuje Šalamouna (Přísloví Šalamounova). Konzervativní hledisko zastává názor, že Šalamoun je odpovědný za větší část knihy, než jaká se mu přisuzuje. Kritické stanovisko naopak tvrdí, že v knize Přísloví nelze připsat Šalamounovi nic a že je mu autorství připisováno jen kvůli jeho pověstné moudrosti. Svědectví knihy Přísloví směřuje někam mezi tyto dva názory.³⁸¹

Vstupní slovo (1, 1-7) knihy Přísloví předkládá čtenáři nadpis tohoto díla a zároveň slouží jako základ, na němž stojí zbytek celé knihy. V prvním verši je Šalamoun jmenován jako zdroj moudrosti. Účelem knihy je poskytnout tuto moudrost prostým i vzdělaným lidem, kdy jejím hlavním předpokladem je bázeň před Bohem. Šalamouna zřejmě nelze považovat za autora knihy, ale lze mu připsat významnou úlohu při jejím sestavení.³⁸²

Kniha Kazatel má obdobný problém. Hlavní řečník „Kazatel“ je pravděpodobně pseudonym. Tradicionalisté vidí pod názvem Kazatel přezdívku Šalamouna, protože slovesný kořen *q-h-l* (shromáždit) se užívá v 1Kr 8, kde Šalamoun shromažďuje lid k posvěcení chrámu. Kazatel se v Kaz 1, 1-2 označuje také za syna Davidova a za krále. Tato označení plus Šalamounova proslulost jako učitele moudrosti svědčí pro jeho autorství.³⁸³

Někteří badatelé však nemohou uvěřit, že by taková zbožná moudrost pocházela od někoho, kdo nakonec odpadl od Hospodina. Vznikl tradiční pohled, že kniha je dílem kajícího se Šalamouna, který poukazuje na zlo svého odpadnutí. Ovšem kritičtí badatelé (Crenshaw, Lauha) datují knihu do poexilního období z důvodu jiného stylu a jazyka. Jiní zase nevidí důvod ztotožňovat Šalamouna s Kazatelem. Jisté však je, že Kazatel na něj naráží (Kaz 1, 12-2, 26) a že hovoří o královském úřadu jako odpadlík (Kaz 8, 2-8). Proti Šalamounovu autorství hovoří i to, že mluvčí epilogu (odkazy na Kazatele v třetí osobě) není identický s Kazatelem (v první osobě). Kniha sama naznačuje, že autorem knihy je druhý moudrý muž, ale ne Kazatel.³⁸⁴

Také kniha Píseň písni je připisována Šalamounovi a dokládá to hned první verš: „*Nejkrásnější z písni Šalamounových.*“ (Pís 1, 1) V hebrejštině je zde Šalamounovo jméno

³⁸¹ DILLARD, R. B., LONGMAN III., T. *Úvod do Starého zákona*. S. 226.

³⁸² Ibid., s. 228.

³⁸³ Ibid., s. 236.

³⁸⁴ Ibid., s. 236-239.

spojeno s předložkou „l^e“. Hebrejské předložky mívají široký sémantický rozsah a funkci, takže někdy bývá obtížné je vysvětlit. Stejný problém se objevuje i v nadpisech Davidových žalmů. Ovšem zde vše nasvědčuje tomu, že žalmy mohou být považovány za dílo Davidovo. To přispívá i pro argumentaci, že Šalamoun je v knize Píseň písní míněn jako autor knihy.³⁸⁵

Proti autorství Šalamouna vystupuje téma lásky, popisované v knize Píseň písní, které je v protikladu s obrazem krále v První knize Královské (Šalamounův harém). Dále jsou zde části, kde se na krále hledí s větším odstupem nebo kde je zmiňováno jeho jméno (Pís 3, 6-11; 8, 10-12). Tyto verše jsou ovšem v protikladu. Šalamoun je v 3, 6-11 vyzdvihován a v 8, 10-12 je odmítán. Lze také nalézt témata, která mohla vzniknout v době Šalamounově jako je zájem o flóru a faunu, který měl Šalamoun v 1Kr 5, 32. Jisté je, že nelze brát nadpis jako dogmatickou výpověď o Šalamounově autorství.³⁸⁶

Autory těchto knih se již nepodaří zjistit, přesto připisování autorství králi Šalamounovi svědčí o jeho proslulosti.

---

³⁸⁵ DILLARD, R. B., LONGMAN III., T. *Úvod do Starého zákona*. S. 251.

³⁸⁶ *Ibid.*, 251-252.

8. Závěr

Tato práce měla představit kritiku Šalamounova kralování a zhodnotit klady a zápory, které přinesla jeho vláda. Je patrné, že tento panovník kraloval jiným stylem než jeho dva předchůdci, kteří byli převážně válečníky. Navíc Šalamoun nebyl vyvolen Hospodinem tak jako Saul a David, jen vyšel vítězně jako nový nástupce ze sporů královského dvora. Za Šalamouna se poměry ustálily tak, že nedocházelo k výraznému ohrožení izraelského národa, jak tomu bývalo dříve, kdy Izrael neustále čelil vnějšímu nebezpečí. Díky diplomacii udržoval izraelský král mír s okolními národy a Izrael tak mohl žít v pokoji. To bylo jistě kladným přínosem, avšak znamenalo to zároveň proniknutí cizích vlivů do země a ztrátu charakteru kmenového svazu. Izrael sice nebyl v ohrožení, až na Hadada a Rezona, kteří zabrali jeho část, ale Šalamoun nenechal lid odpočívat. Zatížil Izrael a jeho obyvatele nucenými pracemi i vysokými daněmi, ze kterých financoval své stavební projekty a vydržoval královský dvůr. Prestiž izraelského království vzrůstala, ale objevovaly se velké finanční rozdíly mezi bohatou a chudou třídou. Šalamoun tak příliš zatěžoval svůj lid ve prospěch věhlasu své osoby a říše.

V izraelském kultu si však Šalamoun nepočínal moc obratně. Vystavěl sice chrám, který přijela obdivovat i královna ze Sáby, ale zřejmě tím chtěl mít izraelský kult pod dohledem a těžit z něj pro královskou pokladnu. Navíc přijímal božstva okolních národů, čímž porušil Hospodinův příkaz. Z toho je zjevné, že nebyl izraelskému Bohu až tak plně oddán.

Šalamoun byl znám svou moudrostí a bohatstvím, ale to je pouze obal, pod kterým se skrývá útisk jeho lidu, konec izraelských starých tradic a pronikání cizích vlivů. Šalamoun svým chování velkokrále, kterým zřejmě toužil být, dovršil přeměnu Izraele z kmenového společenství na pevně organizovaný stát. Navenek se sice mohl zdát být dobrým panovníkem, ale k tomu mu dopomohla otevřenost vůči okolním národům a útlak vlastního národa. Navíc jeho odpadnutí od Hospodina a jeho zatěžování lidu, na které si po jeho smrti izraelské kmeny stěžovaly, vedlo k rozdělení království na dva slabé státy, které se už nedokázaly ubránit nebezpečí hrozícímu z Asýrie a Babylónie.

Šalamoun si vybral pro sebe od Hospodina moudrost a touto svou moudrostí vynikal mezi okolními vládci, ale využil ji spíše pro vlastní prospěch. Nešel tak ve stopách svého otce Davida, nesloužil Hospodinu ani svému lidu a nebyl takovým charismatickým vládcem jako jeho otec. Přesto Šalamounova sláva zřejmě přežívala v dobrém světle, jak dokazuje Druhá kniha Paralipomenon, která všechna negativa o Šalamounovi vynechává. Šalamoun je tak nadále zobrazován jako moudrý a bohatý král, jenž vybudoval Hospodinu chrám.

Summary

Reflexe Šalamounovy vlády Reflection of Solomon's reign

Jana Krausová

This thesis presents a critique of Solomon's reign and a valuation of positives and negatives that were brought about by his rule. Solomon was different to his predecessors. He was not a warrior and he was not chosen by God, as were Saul and David, but he was appointed by a group of the royal court. Solomon brought something new for Israel. He carried on contacts with his neighbouring states and conducted trade with them. Solomon brought peace for Israel but simultaneously laid a burden on his people. He imposed heavy tax and forced labour and the contact with other states brought an infiltration of extraneous influences on the culture of Israel and causing a loss of old common traditions.

Solomon was engaged in building activity and defence. He built a temple to his God but also accepted the gods of other nations. It is mentioned that his wives diverted his heart from God. That had a consequence – the division of the kingdom. But it was the forced labour and heavy tax that also caused the separation of the northern tribes.

Solomon was not like his father David. He did not keep the commandments of God and he did not embrace God. He wanted to become a monarch like the other kings of the East. He was great at wisdom and wealth but behind this stood the pressure of his people and the transformation from a tribal federation to a firmly organised state.

Though he oppressed his nation in order to increase prestige for him and his kingdom, Solomon's fame lived on which disagrees with The Second Book of Chronicles which leaves out the negative things about Solomon. Solomon is also treated as the author of The Book of Proverbs, Ecclesiastes and the Song of Songs.

Seznam použité literatury

Prameny

Biblia Hebraica Stuttgartensia. Ediderunt K. Elliger, W. Rudolph. 4. Auflage. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1990. 1574 s. ISBN 3-438-05219-9.

Česká biblická společnost. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: Český ekumenický překlad*. Přeložily Ekumenické komise pro Starý a Nový zákon. 8. přeprac. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 1993. 1150 s. ISBN 80-900881-6-3.

Sekundární literatura

An Exposition of the Bible II.: Samuel - Job: a series of Expositions covering all the Books of the Old and New Testament. Marcus Dods, R. A. Watson, Dean F. W. Farrar. Hartford: Printed Independently of the English editors and of other publishers by and for The S. S. Scranton co., 1903. 790 s. ISBN neuvedeno.

BALABÁN, Milan. *Bojovníci a trpitelé*. Heršpice: Eman, 1994. 142 s. ISBN 80-900696-6-5.

BRIGHT, John. *A history of Israel*. 3rd edition. Philadelphia: Westminster Press, 1981. 511 s. ISBN 0-664-21381-2.

DANĚK, Slavomil. *Dobové pozadí Starého zákona*. Praha: Komenského evangelická bohoslovecká fakulta, 1951. 212 s. Spisy Komenského evangelické fakulty bohoslovecké. ISBN neuvedeno.

DILLARD, Raymond B., LONGMAN III., Tremper. *Úvod do Starého zákona*. Vilém D. Schneeberger, Pavel Jartym, Pavel Štička. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2003. 450 s. ISBN 80-7255-078-0.

FINKELSTEIN, Israel, SILBERMAN, Neil Asher. *Objevování Bible: svatá Písma Izraele ve světě moderní archeologie*. Přeložila Marie Čapková. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2007. 329 s. ISBN 978-80-7021-869-3.

JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. Přeložili Věra a Jan Semperovi. 1. vyd. Praha: Rozmluvy, 1996. 591 s. ISBN 80-85336-31-6.

LEMAIRE, André. *Dějiny hebrejského národa*. Přeložil Josef Mlejnek. 1. vyd. Praha: ERM, 1994. 111 s. ISBN 80-901477-6-3.

MACLAREN, Alexander. *The Second Book of Samuel and The Books of Kings (to 2K VII.)*. London: Hodder & Stoughton, 1906. 399 s. Expositions of Holy Scripture. ISBN neuvedeno.

NANDRÁSKY, Karol. *Dejiny biblického Izraela*. Bratislava: ECM Karol Nandrásky, 1994. 192 s. ISBN 80-85733-16-1.

NOTH, Martin. *Geschichte Israels*. 3. Auflage. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1956. 435 s. ISBN neuvedeno.

PROVAN, Iain, LONG, V. Philips, LONGMANN III., Tremper. *A Biblical History of Israel*. 1st edition. Louisville: Westminster John Knox Press, 2003. 426 s. ISBN 0-664-22090-8.

RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny*. Přeložil Jiří Hoblík. Praha: Vyšehrad, 1996. 375 s. ISBN 80-7021-190-3.

SEGERT, Stanislav. *Starověké dějiny Židů*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1995. 311 s. ISBN 80-205-0304-8.

The New Jerome Biblical Commentary. 2nd edition. Edited by Raymond E. Brown, Joseph A. Fitzmyer, Roland E. Murphy. London: Geoffrey Chapman, 1989, c1995, 1996. 1484 s. ISBN 0-225-66588-3.

Výklady ke Starému zákonu II. : Jozue - Ester. Připravila Starozákonní překladatelská komise. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. 735 s. ISBN 80-7192-154-8 .

Užité encyklopedie a slovníky

GESENIUS, William. *Hebrew and English lexicon of the Old Testament: with an apendix containing the biblical aramaic*. Francis Brown et al. Oxford: The Clarendon Press, 1955. 1126 s. ISBN neuvedeno.

HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. 1. vyd. Praha: Advent-Orion, 2003. 630 s. ISBN 80-7172-865-9 (Advent-Orion), 80-7021-725-1 (Vyšehrad).

NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 2. díl, Ř-Ž. 2. vyd. Praha: Kalich, 1956. 819-1404 s. ISBN neuvedeno.

Nový biblický slovník. J. D. Douglas; přeložila Alena Koželuhová a kol.. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996. 1243 s. ISBN 80-85495-65-1.

Konkordance

LISOWSKY, Gerhard. *Konkordanz zum Hebräischen Alten Testament*. 2. Auflage. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1981. 1672 s. ISBN neuvedeno.